

Juan Antonio Cabezas

Bolivar gloria și drama sa

editura
enciclopedică
română

Juan Antonio Cabezas

Bolivar
gloria și drama sa

În românește de
Esdra Alhasid

Prefață de conf. univ.
dr. Al. Vianu

București,
1973

Ilustrația copertei :
MOTORA GHEORGHE

Juan Antonio Cabezas
BOLIVAR, SU GLORIA Y SU DRAMA

Colleccion nuevo mundo
Ediciones Cultura Hispanica
Madrid, 1963

Cuprinsul

Prefață

Lista lucrărilor consacrate lui Simon Bolivar ar umple cam două-trei tomuri groase. Numele său a fost dat încă în timpul vieții eroului unei republici atunci născute, apoi la două provincii, unui comitat, la patru orașe, unsprezece colegii universitare, doi munți, trei lacuri, șase rîuri ș.a. Chipul său se află pe monezi, bancnote și timbre poștale, silueta sa — a călărețului neînfricat ce-și croiește drum peste înălțimile Anzilor — apare în nenumărate gravuri, iar statuile sale pot fi văzute în piețele mai tuturor capitalelor și principalelor orașe din țările Americii Latine.

Chiar în timpul vieții sale, biografii l-au înveșmîntat cu toate virtuțile, transformîndu-l într-un fel de demiurg, iar iconoclaștii au încercat să-l coboare de pe

piedestal, supunîndu-i viața, gîndurile și acțiunea unei critici acerbe. Și, deși disputa continuă și în zilele noastre, adevărul și-a făcut drum dovedindu-se mai complex și totodată mai simplu decît îl presupuneau atît detractorii cît și trîmbițașii panegiricelor. În lumina strălucitoare a adevărului, se înalță un Bolivar în carne și oase, un Bolivar care a făcut ceea ce trebuia să facă și a cărui forță netăgăduită rezida în flacăra din el, pe care unii au luat-o însă drept foc de paie, un om care a personificat în momente grele, de cumpănă, puterea Americii și destinul ei. Un om generos, nu un sfînt ; un general priceput, competent, nu un geniu militar ; un reformator fecund, cu concepții politice originale, nu însă un talentat și inspirat om de stat, care să meargă în pas cu mulțimile și să consolideze prin mase și pentru mase marile sale reforme. Adesea, el nu și-a dat seama de condițiile istorice necoapte încă pentru înfăptuirea țelurilor fixate.

Ardoarea lui era ardoarea mîntuirii unui întreg continent și, deși a fost sau nu atras de putere, și-a privit funcția ca o îndatorire temporară, plin de respect față de autoritatea civilă și voința poporului. A nutrit, este drept, pentru moment, visul unei mari federații latino-americane, avîndu-l pe el ca președinte pe viață. Ideea — străină, în fapt, de concepțiile sale despre cîrmuirea democratică — izvora din convingerea că numai astfel s-ar fi putut pune capăt disensiunilor și anarhiei.

Se spune adesea că oamenii mari se fac din cei mici, dar dintre cei puțini care se înalță din pulberea pămîntului pînă la culmile puterii, încă și mai puțini rămîn pe aceste culmi. Simon Bolivar, reprezentantul strălucit al unei generații care a scos popoarele Americii Latine din oprimarea străină și întuneric, întemeind națiuni și deschizînd drum libertății, a rămas mare, în zenitul istoriei, după judecata dreaptă a timpului.

Juan Antonio Cabezas, unul din numeroșii popularizatori ai vieții lui Bolivar, se străduiește să-și conducă cititorul pe dramatica cale spre glorie a eroului său — un om cu o rară capacitate de a îndura loviturile sorții și o neputință, aproape, de a recunoaște și accepta dezastrul. Preocupat însă mai mult de latura evenimențială și, în primul rînd, de vicisitudinile luptei armate de eliberare pornite de Bolivar, autorul lasă pe un plan secundar gîndirea social-politică precum și acțiunile lui pe acest tărîm.

La începutul veacului trecut, cîrmuirea spaniolă din America Latină acoperea, sub o suprafață aparent solidă, o prăpastie abisală. Forțe imense începuseră lent să se pună în mișcare. O societate eterogenă, complexă, de elemente disparate, ostile între ele — creoli, metiși, mulatri, indieni, negri — se ridica împotriva cîrmuirii străine, opresive. Administrația spaniolă se bucura însă de un sprijinitor deosebit de puternic și bogat — biserica catolică, stăpînă peste o treime din pămîntul

arabil al continentului și, în apreciabilă măsură, pe spiritul mulțimilor.

Indienii n-au încetat lupta împotriva colonizatorilor de-a lungul celor trei veacuri de asuprire și exploatare. În secolul al XVIII-lea, indienii, metișii, mulatrii, negrii și creolii s-au ridicat adesea împotriva dominației spaniole : răscoalele din 1721—1735 ale comuneros *din Paraguay, conduse de José de Antequera și Fernando Mompox de Zayas ; din 1749 și 1797 ale* llaneros *(oamenii de la cîmpie) din Venezuela ; marea răscoală din 1780—1782 a indienilor din platourile înalte ale Perului, conduși de Tupac Amaru, descendent din regii incași ; răscoala* comuneros *din Noua Granada, conduși de creolii Berbeo și José Antonio Galán, și multe altele. Erau răscoale spontane, acțiuni disperate, lipsite de perspectivă, înăbușite cu violență și cruzime de trupele spaniole.*

Ideile secolului luminilor — secolul care a pregătit prăbușirea feudalității și absolutismului, a văzut înfăptuindu-se revoluția americană și marea revoluție din Franța și aștepta zorile unei noi lumi în care se lămurea un alt sens al existenței omenești — au exercitat o notabilă influență în formarea ideologiei naționale de eliberare, în dezvoltarea mișcării antispaniole.

Nemulțumiți de lipsa de drepturi politice și de barierele economice ridicate de regimul colonial, creolii au început să participe tot mai activ la lupta pentru dobîndirea independenței. Temelia comună a blocului

patriotic era împotrivirea față de cîrmuirea spaniolă. Moșierii creoli doreau însă să mențină și să consolideze relațiile feudale, să exploateze în continuare masele de indieni, metiși, mulatri și să perpetueze sclavia negrilor.

Folosind condițiile prielnice ale invaziei napoleoniene în Spania, toate coloniile din America Latină (cu excepția Perului) s-au răsculat în anul 1810, au răsturnat cîrmuirea spaniolă și s-au proclamat independente. Trupele spaniole au înfrînt însă una după alta forțele divizate ale patrioților, și, spre sfîrșitul anului 1815, au restabilit (în afară de regiunea Rio de la Plata) dominația coroanei spaniole. Era o victorie șubredă, vremelnică.

Bolivar, refugiat în Jamaica și Haiti, analizînd cauzele înfrîngerii într-o celebră scrisoare, cunoscută sub numele de „scrisoarea profetică" (Scrisoarea din Jamaica, 6 septembrie 1815), atrage atenția că numai masele muncitoare indigene pot da mișcării forța și curajul necesar pentru eliberarea Americii ; în consecință, el preconizează eliberarea sclavilor și abolirea unor dări și prestații impuse țăranilor indieni.

Constituția lui Miranda, din 1811, prevăzuse libertățile democratice fundamentale, desființarea servituților feudale, a titlurilor nobiliare și a privilegiilor bisericii, interzicerea comerțului cu sclavi și proclamase formal egalitatea în drepturi a indienilor și metișilor cu albii. În proclamația de la Trujillo, din iunie 1813,

în care declara spaniolilor „război pe viață și pe moarte", Bolivar anunța confiscarea averilor „regaliștilor" și împărțirea lor ostașilor armatei eliberatoare. Logica internă a evenimentelor l-a împins pe Bolivar acum, cînd uraganul revoluționar se dezlănțuia din nou, să meargă mai departe. Necesitatea impunea noi măsuri revoluționare. În mai 1816, proclamă abolirea sclaviei în Venezuela și, în 1817, făgădui oamenilor de la cîmpie — participanți la războiul de independență — că vor primi loturi de pămînt. Mulțime de negri, mulatri, indieni precum și redutabilii llaneros, conduși de José Paez, au trecut de partea lui Bolivar.

Războiul a intrat într-o nouă etapă în care masele largi populare au constituit forțele motrice ale luptei de eliberare. Armatele regaliste au fost înfrînte și nimicite. Prin bătălia de la rîul Boyaca (7 august 1819) patrioții au eliberat definitiv Noua Granada; prin pacea de la Carabobo *(24 iunie 1820) au asigurat independența Venezuelei, iar prin cea de la* Pichincha *(24 mai 1822) au eliberat regiunea Quito. Continuînd lupta începută de San Martin pentru a elibera Peru de forțele armate spaniole, în martie-aprilie 1824, Bolivar a abolit capitația percepută de la indieni și le-a recunoscut dreptul de proprietate asupra pămînturilor obștești (iar în iulie 1825 indienii au fost egalați în drepturi cu ceilalți locuitori). Aceste măsuri au determinat pe indieni să se alăture armatei patrioților. Victoriile împotriva armatelor regaliste de la* Junin

(6 august 1824) și Ayacucho *(9 decembrie 1824) au silit pe comandanții spanioli să capituleze și să ordone retragerea celor 23 000 de ostași regaliști din Peru. Cu aceasta lupta pentru independența țării s-a încheiat. Întinsa regiune Charcas (Peru de Sus) și-a proclamat independența (6 august 1825) și s-a constituit într-un nou stat, sub denumirea de* Bolivia, *în onoarea lui Bolivar.*

Evenimentele militare s-au împletit cu cele social-politice și numai ținînd seama de interdependența dintre ele se poate ajunge la o apreciere corectă, obiectivă a desfășurării războiului de independență.

În acele vremuri de transformări și convulsii, numai unitatea forțelor republicane putea asigura și consolida victoria, dar caracterul eterogen și starea de înapoiere a noilor națiuni alimentau confuzia politică, ascuțeau ciocnirea de idei. Bolivar, manifestîndu-și respectul față de drepturile omului, s-a străduit, fără ostenire, să canalizeze uriașe energii, inepuizabile, dezlănțuite haotic, spre împlinirea idealurilor revoluționare ale epocii — independența și guvernarea republicană. Deslușind unul din înțelesurile ascunse ale vieții, cum că prietenia, credința, dușmănia, înșelăciunea și trădarea — toate conlucrează la opera comună a acelora ce își trăiesc viața laolaltă, Bolivar a primit pe toți, așa cum veneau, și a colaborat cu fiecare, căutînd să vadă în primul rînd foloasele ce puteau aduce cauzei libertății. Și el a izbutit, și în aceasta constă ade-

vărata sa glorie, — scrie José Marti — să topească „elementele disparate și ostile... la o temperatură atît de înaltă, încît unitatea realizată de el a fost mai puternică decît forța centrifugă a elementelor inegale și discordante".

În fața Congresului de la Angostura (15 februarie 1819) Bolivar apare în întreaga lui măreție. Nu e nici poză, nici aer melodramatic; totul e simplu, în hainele de toate zilele: „N-am fost decît o jucărie neînsemnată în voia uraganului revoluționar care mă purta ca pe un fir de pai! N-am putut face nici bine nici rău: forțe irezistibile au condus mersul evenimentelor noastre; ar fi nedrept să-mi fie atribuite mie, și ar însemna să mi se dea o importanță pe care nu o merit".

Credea în puterea Americii și în destinul ei, și era un adept permanent al republicii democrate. Conștient de dificultăți, el spunea: „Urmele dominației spaniole vor mai dăinui mult timp, pînă vom izbuti să le distrugem; atmosfera noastră este impregnată de influența despotismului și nici focul războiului, nici specificul legilor noastre binefăcătoare nu au purificat aerul pe care-l respirăm". Bolivar dorea totuși ceea ce nu era posibil, să forțeze ritmul istoriei, și, abia tîrziu, și-a dat seama că lupta pentru instaurarea libertății și dreptății sociale în America hispanică va trebui continuată de generațiile următoare.

S-ar putea spune că Bolivar a crescut împreună cu revoluția, și necesitatea istoriei l-a silit să facă foarte mult într-o perioadă foarte scurtă. Într-un cuvînt, Bolivar a împlinit, pe măsura puterilor nu a unui om, ci a unui întreg continent, cerințele vieții.

AL. VIANU

Lui Victorio Macho, marele sculptor spaniol care, însuflețind marmura, a dat viață „Iubirilor lui Bolivar" (monumentul aparține catedralei din Caracas), fiind adînc pătruns de nobilul spirit al Liberatorului.

J.A.C.

În orașul natal Caracas

Puteam oare să șovăi cînd patria era gata să piară ?
Dacă un stat ar avea nevoie de un bărbat pe care să se sprijine, un asemenea stat nu s-ar cuveni să existe și de fapt nici n-ar putea exista.

(Din mesajul către Congres, 1830)

Ultimele mele urări sînt pentru fericirea patriei. Dacă moartea mea poate contribui la dispariția taberelor opuse și la consolidarea unirii, eu voi coborî împăcat în mormînt.

(Din ultima proclamație)

Un ținut întins și roditor

Din Sierra de Parima — piatra și pădurile Anzilor — pînă la țărmul occidental al Atlanticului, pămîntul Venezuelei, întreaga lui geografie — cîmpii, lanțuri de munți, jungle — toate ființează încă de la origine prin măreția și tumultul nestăvilit al acestei imense artere, albia fluviului Orinoco ; orientare geologică de la vest la est, care face posibilă viața unui continent bogat și întins. Unduios sau somnolent cînd străbate cîmpia sub soarele tropical, aidoma marilor reptile dormitînd în mîlul țărmurilor, fluviul Orinoco își ascunde coada în contraforturile Anzilor și își afundă în ocean capul deltei sale cu o mie de guri

prin care se revarsă apa dulce, tulbure şi călduţă a lanţurilor de munţi şi a pădurilor. În America totul este uriaş, zămislit pe potriva marilor ei fluvii.

Spre nord, între Orinoco şi lanţul de munţi de pe coastă, se întind văi fertile precum cele din Caracas şi Aragua, unde, la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, familiile aristocraţiei creole[1] îşi aveau moşiile cu pămînt bun, pe care le munceau în cea mai mare parte cu sclavi. În afară de zahăr, tutun, indigo şi alte produse tropicale, mai cultivau cacao şi cafea, cu boabe plăcut mirositoare care pentru noi, europenii, au întotdeauna mireasmă de tropice americane. Roadele acestea ale pămînturilor darnice erau încărcate pe vapoare cu destinaţia Spania, unde consumul lor începu să întreţină vicii nevinovate, sau erau vîndute în micile capitale ale ţinutului unde trăiau „mantuanii“ (creoli aparţinînd aristocraţiei), negustorii şi militarii, funcţionarii administraţiei spaniole, precum şi meşteşugarii indigeni.

Într-o casă ca numeroase altele din Caracas — cu un singur etaj şi felurite curţi interioare umbrite de palmieri şi de frunzişul bogat al arborilor mango — trăiau părinţii Liberatorului : don Juan Vicente Bolivar, colonel în armată şi intelectual, cu soţia sa, *dona* Maria Concepcion Palacios. La naşterea băiatului său,

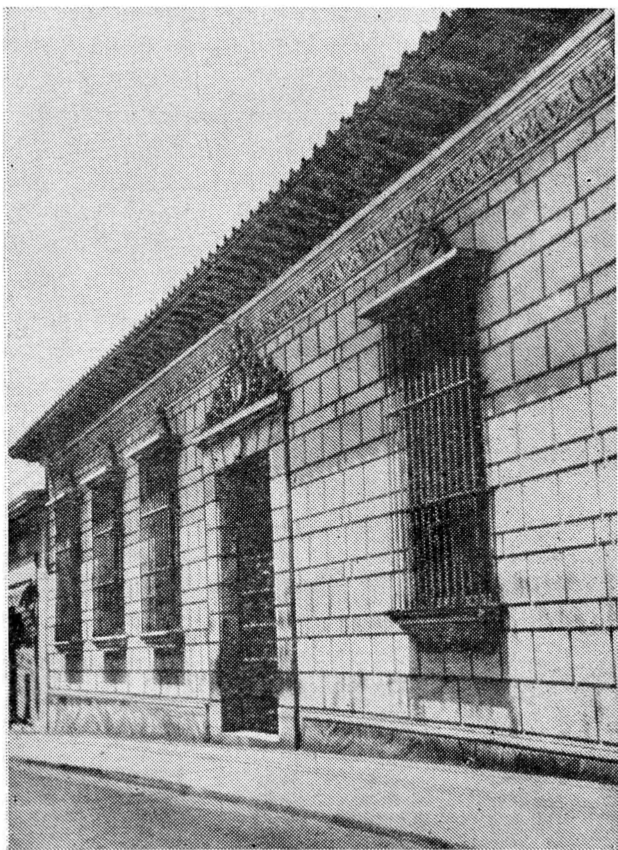
[1] Creoli — descendenţii unor familii întemeiate cu secole în urmă prin căsătoriile albilor cu indiene băştinaşe. Termenul se referă la America spaniolă. (N.T.)

Simon, colonelul avea cincizeci şi şapte de ani, iar soţia sa douăzeci şi patru. Faţada casei, plată, dădea spre piaţa, pe atunci mai mult pustie, San Jacinto. Dar ea se mîndrea cu o stemă de piatră înfăţişînd armele familiei venezuelene Bolivar, care număra cîteva generaţii de creoli a căror casă strămoşească spaniolă se afla într-o vale verde din Vizcaya, pe ţărmul rîului Ondánoa. Familia venise în Venezuela cu două secole mai înainte, şi unii dintre membrii ei îndepliniseră funcţii de consilieri comunali sau de contabili ai domeniilor regale. Înfiinţaseră comune, oraşe, şcoli, Seminarul Tridentin din Caracas, premergător Universităţii. În limba bască, cuvîntul „bolivar" înseamnă păşune şi moară. Bolivarii creoli din Caracas şi-au păstrat trăsăturile de caracter şi virtuţile neamului, care aminteau de obîrşia lor ţărănească şi nobleţea rustică a Pirineilor.

Din ziua de 24 iulie 1783, numele de Bolivar încetează de a mai fi o simplă toponimie rurală în limba bască şi nume distinctiv al unei familii din Caracas, devenind simbol de valoare universală.

Creolul Bolivar

În casa colonelului Don Juan Vicente Bolivar, care în afara preocupărilor sale militare se arată a fi îndrăgostit de litere şi de femei, domneşte încă de la re-

Fațada casei din Caracas în care s-a născut Simon Bolivar

vărsatul zorilor o mare forfotă. Sclave negre şi metise străbat grăbite curtea stăpînilor. Poartă în mîini opaiţe aprinse, vase aburinde, rufărie de pat curată, proaspăt scoasă din lăzi. Odată cu răsăritul soarelui se face simţită o agitaţie neobişnuită în curtea grajdurilor. Bărbaţi abia treziţi înşeuază cai în mare grabă. Prin curtea sclavilor aleargă vestea unui fericit eveniment familial : stăpîna Concepcion are un fiu. Un nou creol Bolivar, care va duce mai departe neamul strămoşilor săi şi va moşteni o avere însemnată. Colonelul şi tînăra sa soţie sînt mulţumiţi. La botez i se va da noului Bolivar numele de Simon José Antonio de la Santisima Trinidad. Noul Bolivar va purta patronimicul „Simon", pe care l-a mai purtat şi primul Bolivar, ajuns în Indii[1] în anul 1590 şi numit mai tîrziu procurator la Curte şi apoi consilier comunal pe viaţă al oraşului Caracas. A fost de asemenea întemeietorul unei dinastii de venezueleni influenţi, militari, prelaţi şi înalţi funcţionari ai monarhiei spaniole, toţi strămoşi ai acestui creol Simon ce s-a născut acum şi care plînge şi se lasă dădăcit de către sclavele mamei sale. Nimeni nu-i întrevede un destin fulgerător şi dramatic, fiindcă nimeni altul decît acest Bolivar, care poartă patronimicul spiţei sale, va deveni Liberatorul Americii spaniole, una din gloriile universale ale secolului al XIX-lea. Va fi un contemporan şi un admirator al

[1] Se referă la Lumea Nouă, şi nu la India propriu zisă (N.T.)

lui Napoleon, însă mai uman şi mai ferit de acea nestăvilită patimă de a comanda. În clipa naşterii lui Bolivar, Europa se afla într-o frămîntare ideologică. Lipseau doar zece ani pînă la marea explozie a Revoluției franceze, ale cărei idei vor ajunge pînă în continentul american.

Simon, copil răsfățat

Despre Simon Bolivar s-a scris nespus de mult. Eruditii au adunat toate documentele lui : scrisori, proclamații. Patriotismul înflăcărat și aproape un secol şi jumătate de literatură în jurul lui Bolivar au creat marele său mit. Sculptorii, printre care genialul maestru Victorio Macho, l-au imortalizat în piatră şi bronz. Cid Campeador [1] al şesurilor venezuelene, aparține deopotrivă legendei populare, dar se oglindeşte şi într-o vastă bibliografie, ca o pădure de pe țărmurile fluviului Orinoco. Și după cum în jungla deasă „arborii nu îngăduie să se vadă pădurea", în acelaşi chip

---

[1] Personaj semiistoric şi semilegendar, s-a născut aproape de Burgos (Spania) în anul 1043 şi a murit la Valencia în anul 1099. A luptat alături de diverşi regi ai regatelor din Peninsula Iberică, mai ales împotriva maurilor. Legenda a pus repede stăpînire pe isprăvile lui Rodrigo Diaz de Vivar, căruia maurii i-au dat numele de Sidi (domn). În secolul al XII-lea au început să se scrie numeroase romane cavalereşti despre isprăvile lui. *Poema del Mio Cid* este cel mai vechi poem epic castalian. (N.T.)

apologiile pătimaşe împiedică întîlnirea cu omul, cu adevărata umanitate a lui Simon Bolivar. La numai trei ani îşi pierde tatăl şi rămîne singur sub ocrotirea mamei sale, *dona* Concepcion Palacios Blanco ; tînără de douăzeci şi şapte de ani, sentimentală şi pasionată ca o adevărată creolă, ea îşi concentrează asupra acestui fraged şi cel din urmă vlăstar al dinastiei Bolivar din Caracas, iubirile ei de văduvă tînără, beneficiară a unei mari averi care consta în pămînturi, bijuterii, case şi sclavi. Ea l-a răsfăţat pe Simon într-atît încît copilul a crescut, la fermă şi în oraş, ca un adevărat sălbatic, obişnuit ca toţi cei din casă să-i arate aceeaşi supunere ca sclavele faţă de mama sa. Din fericire, aşa cum consemnează cronicarii, copilul era inteligent şi avea o fire bună, o sensibilitate ascuţită şi un timpuriu instinct al dreptăţii, ceea ce în ciuda totalei sale lipse de instrucţie şi a educaţiei sale deplorabile, îl făcea simpatic. Cînd răsfăţatul Simon împlineşte vîrsta de zece ani, mama sa moare de tuberculoză. Astfel se termină copilăria prinţului creol, Simon Bolivar. Cu un an mai devreme murise bunicul său din partea mamei, don Feliciano Palacios, şi se căsătoriseră cele două surori ale sale, Juana şi Maria Antonia. Simon se trezi deodată singur în această casă uriaşă, numai cu fratele său mai mare, şi acesta, desigur, avînd un temperament foarte deosebit de al său. Sarcina îngrijirii copilului şi a conducerii casei şi-o

luă asupra-şi mătuşa Josefa, sora mai mare a mamei lui.

Situaţia copilului, în ceea ce priveşte educaţia, nu se schimbă cu nimic. Între unsprezece şi cincisprezece ani însă se întîmplă un lucru hotărîtor care a făcut ca acel copil răsfăţat să devină cu adevărat Simon Bolivar.

Un „Émile" american

De acum înainte două persoane vor modela decisiv caracterul şi spiritul lui Bolivar : fratele mamei sale, don Pedro Palacios, în grija căruia rămîne, şi ferventul adept al lui Rousseau, profesorul Simon Rodriguez, un tînăr influenţat de ideile Enciclopediei [1], care pe vremea aceea începuseră să se răspîndească prin America. Să nu uităm că ne aflăm în anul 1795.

Rodriguez era prieten cu bunicul Feliciano Palacios, şi el bărbat cu idei liberale. Din această pricină, încă din timpul vieţii *donei* Maria Concepcion, Rodriguez începuse să-l înveţe gramatică pe copilul Simon. Că-

---

[1] Operă monumentală în 35 de volume publicată la Paris sub conducerea lui Diderot între anii 1751—1780. Enciclopedia a avut un rol de seamă în pregătirea ideologică a revoluţiei burgheze din 1789 ; în articolele ei au fost supuse unei critici raţionaliste instituţiile şi ideologia feudală, religia, concepţiile înapoiate şi prejudecăţile. (N.T.)

lugărul Andujar îl învăţa matematica, iar scriitorul Andrés Bello[1] îi preda primele lecţii de istorie. Cu toate acestea, Simon, la vîrsta de cincisprezece ani, încă nu cunoştea ortografia, şi în rest mai nimic.

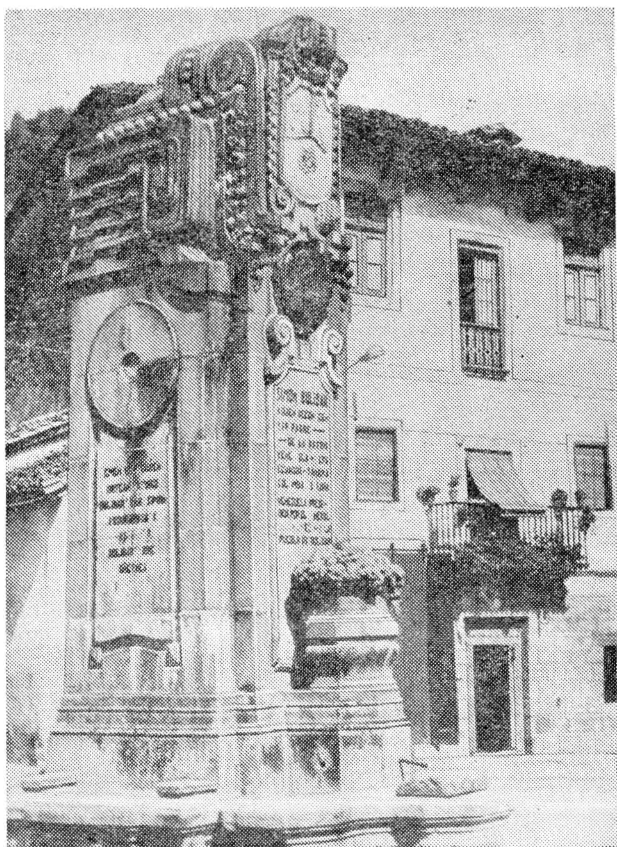
Simon Rodriguez, care era aproape singurul său preceptor, împărtăşea teoriile pedagogice avansate ale filozofului francez născut la Geneva, Jean-Jacques Rousseau. Rodriguez, aidoma dascălului său francez, detesta cărţile şi oraşele ; „Biblia“ sa pedagogică era „Émile“. Metoda al cărei adept era nu consta în a preda lecţii, ci se întemeia pe studierea aptitudinilor elevului şi pe dezvoltarea lor. Din felurite mărturii aflăm că Rodriguez era scund, cu cap mare şi pleşuv, urechi enorme şi un nas burbonic, toate acestea conferind chipului său un aspect aproape respingător. Fără îndoială că era înzestrat cu o inteligenţă mai mult decît obişnuită. Bolivar, care după moartea mamei sale şi a bunicului Feliciano nu mai avea rude apropiate, se simţi legat printr-o dragoste deosebită de acest profesor, care, în loc să-l silească să înveţe regulile de ortografie, căuta să stimuleze dorinţele şi înclinaţiile sale fireşti.

---

[1] *Andrés Bello* (1781—1865). Scriitor, filolog, poet, jurist şi om politic sud-american. S-a născut în Caracas. A fost subalternul lui Bolivar la Londra (1810). A cunoscut temeinic clasicii latini şi spanioli. Poeziile sale sînt inspirate din motive americane. A scris faimoasa *Gramatică castiliană* şi nenumărate legende şi eseuri. (N.T.)

Dorind să-şi pună mai bine în practică teoriile potrivit cărora cărţile trebuie înlocuite prin acţiunea spontană a naturii asupra elevului, pedagogul pleacă cu discipolul său la moşia familiei, cu gîndul să trăiască acolo şi să-l transforme pe Bolivar într-un „Émile" american. Îşi justifica intenţia prin aceea că Bolivar avea trăsături de caracter neobişnuite, un talent înnăscut şi inspira simpatie. Poate că preceptorul se gîndea că unui copil moştenitor al unei averi însemnate nu-i foloseau la nimic regulile gramaticii. Din această pricină cărţile (aproape singurele) pe care le purta în bagajul său erau *Robinson Crusoe* de Defoe şi *Vieţile paralele* a lui Plutarh. Profesorul şi elevul ajunseră la ferma San Mateo, în valea Aragua, care aparţinea Bolivarilor încă de pe cînd fusese dată în grija unui Bolivar, canonic din Caracas, proprietatea fiind după aceea sporită prin grija altor strămoşi.

Casa era aşezată pe o colină, de unde se puteau contempla cîmpiile întinse cu plantaţii de cafea, fabrica de zahăr din trestie, colibele mizere ale sclavilor. San Mateo constituia un mic univers rural, în care Simon Bolivar şi preceptorul urmau să petreacă cîţiva ani de viaţă sălbatică, şi într-o oarecare măsură fericită. Pe tînărul Bolivar îl atrăgea mai mult acel paradis decît hardughia din Caracas, acum aproape goală, din mica piaţă San Jacinto. Pînă în valea aceea largă şi roditoare ajungea răsuflarea caldă a îndepărtatului Orinoco.

Casa strămoșească a familiei Bolivar situată în valea rîului Ondánoa

În anii aceia copilul a devenit un flăcăiandru sănătos şi puternic. Poate că numai viaţa de la ţară l-a împiedicat să moară de tuberculoză înainte de a ajunge la pubertate, aşa cum se întîmplase cu mama sa. Tînărul fiind deprins mai mult cu observarea naturii şi a relaţiilor sociale avea cîteva idei personale, de pildă asupra nedreptăţii sclaviei, în ciuda faptului că robii care cultivau şi recoltau la San Mateo erau o parte din bogata lui moştenire.

În mijlocul acestei cîmpii minunate, pe care adolescentul Bolivar o străbătea călare în tovărăşia ciudatului său preceptor, cu sfaturile sale, însemnata zestre naturală a acestui „Émile" creol atinse proporţii nebănuite. S-ar putea crede că, în cazul lui Bolivar, pseudofilozofia romantică a lui Rousseau cunoscuse unul din triumfurile sale pozitive.

La cincisprezece ani, Bolivar scrie o scrisoare cu tot atîtea greşeli de ortografie cîte cuvinte număra, însă datorită plimbărilor sale pe întinsele pămînturi ale fermei, spiritul şi inteligenţa sa au cunoscut o dezvoltare mult deasupra celei obişnuite la un tînăr de vîrsta lui. Natura exuberantă a acelei „Arcadii americane" a avut o mare înrîurire asupra sufletului lui Bolivar. Cea de la San Mateo a însemnat pentru totdeauna în viaţa lui un „paradis pierdut". Bolivar era pe atunci un om simplu, la fel de pur ca unul din acei indieni de baştină rămaşi încă în junglă, dar cu intuiţii şi meditaţii prelucrate pe un fundal de idei

şi de concepţii peste care se suprapunea spiritul vechii Europe, creuzet de civilizaţii.

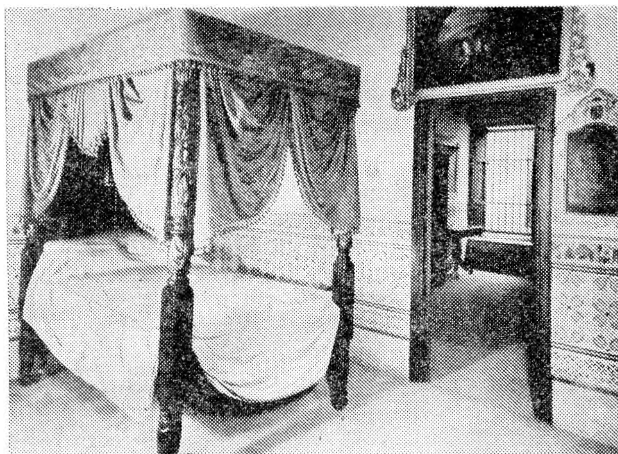
Cum s-a sfîrşit pentru tînăr etapa arcadiană de la San Mateo ? Cineva a considerat copilăria lui Bolivar ca o „copilărie pierdută". Aprecierea ni se pare superficială. Ce importanţă avea lipsa de cunoaştere a ortografiei şi a pedanteriilor pseudofilozofice ale manualelor ? Plutarh, cîmpia tropicală, sugestiile profesorului Rodriguez şi fanteziile din Robinson au fost suficiente pentru a forma un caracter aşa cum o va dovedi curînd tînărul bogat, dar cu o săracă zestre de precepte, în isprăvile sale, atît de-a lungul Americii cît şi în peregrinările sale prin bătrîna Europă.

Prima călătorie și urmările ei

Paradisul pierdut

Unchii lui Bolivar din partea mamei, Esteban şi Pedro Palacios, nu ignorau că din punctul lor de vedere, de burghezi cu carte, Simon nu era altceva decît un sălbatic ce crescuse în voia sa la San Mateo. Scrisorile tînărului vădeau cît se poate de limpede o totală necunoaștere a gramaticii. Ei, care datorită unor împrejurări deosebite trăiau la Madrid, erau de părere că, poate, călătoriile şi contactul cu lumea rafinată a clasei lor ar putea să schimbe condiția nepotului. Cu toate că scria cu greşeli de ortografie, Simon se arăta înțelegător şi foarte maleabil. S-a hotărît chemarea lui la Madrid.

Pentru tînărul Bolivar — un Adam creol — acest lucru a însemnat pierderea definitivă a paradisului său

Interior al casei din Caracas și patul în care s-a născut Bolivar

de la San Mateo. În fapt îl pierduse cu doi ani mai înainte (1797), odată cu fuga din Caracas a tînărului său preceptor, amestecat într-o conspirație a intelectualilor împotriva guvernului spaniol. Cîțiva dintre instigatori fuseseră arestați și spînzurați. Faptul demonstrează că șederea lui Rodriguez în sihăstria rustică de la San Mateo nu fusese atît de pașnică și de inofensivă cum s-ar fi putut crede. Cu toate că nu s-au găsit dovezi în sensul că profesorul ar fi căutat să insufle ideile sale subversive elevului adolescent,

pe cît se pare cîmpul acțiunilor revoluționare era foarte învecinat cu cel al teoriilor sale pedagogice.

Din întîmplarea relatată, Simon Rodriguez izbuti să scape de spînzurătoare mulțumită dibăciei și șireteniei sale. El își schimbă numele și se îmbarcă în portul La Guaira pe o felucă de contrabandiști englezi, care-l duse în Jamaica. Aici, adeptul lui Rousseau, în vîrstă de 26 de ani, începu o nouă viață. Se apucă să studieze limba engleză. Apoi se mută la Baltimore, unde începu să lucreze ca zețar într-o tipografie. În sfîrșit, se îmbarcă pentru Europa. Vizită Spania, Franța, Austria și Rusia. Slutul Simon Rodriguez, care își schimbase numele pentru a doua oară, studiază științele exacte și îndeosebi evoluția procesului revoluționar, profetizată de către dascălii săi enciclopediști, care se afla în plină desfășurare în toată Europa. Părea puțin probabil ca preceptorul și discipolul să se mai poată întîlni vreodată, însă destinul, sau poate întîmplarea, obișnuiește să joace muritorilor cele mai curioase feste.

La Guaira, Mexico și Madrid

În ziua de 19 ianuarie 1799, tînărul Bolivar, bine echipat și avînd asupra sa scrisori de recomandare, adresate unor bănci și cîtorva prieteni, cărora li se făceau cunoscute averea și rangul său social, se îmbarcă

în portul La Guaira pe nava cu pînze „Ildefonso". Vasul trebuia să facă escală la Havana, dar cum aceasta era blocată de către englezi, s-a îndreptat spre Veracruz. Bolivar debarcă aici şi puţin după aceea se îndreptă spre capitala Noii Spanii (Mexic), unde este găzduit în casa unui *corregidor*[1] al regelui, prieten al unchilor săi.

Înainte de a pleca din Veracruz, scrie unchiului său, Pedro, prima din cele două mii de scrisori care s-au păstrat de la Bolivar. Făcînd abstracţie de greşelile de ortografie, scrisorile vădesc un caracter introspectiv şi meticulos. Scria „am agiuns" şi „al mneatale fiu şi devotat" şi o sumedenie de alte cuvinte cu greşeli. Pe vremea aceea — spune unul dintre biografii săi — ochii negri şi nasul său roman amintesc de portretul tînărului Mozart ; Bolivar are aerul unui artist.

Lipsa documentelor legate de călătorie şi de această epocă îngreunează cercetarea vieţii lui Bolivar din perioada respectivă ; legendele au umplut lacunele istoriei cu fantezii romantice. S-a spus că tînărul Bolivar scandalizase pe un funcţionar spaniol prin manifestările sale revoluţionare, lucru puţin probabil.

Cînd soseşte, cîteva luni mai tîrziu, în Madridul lui Carol al IV-lea, Bolivar locuieşte un timp în casa pe care fraţii mamei sale o aveau pe strada Jardines.

---

[1] Înalt magistrat în vechea Spanie. (N.T.)

Aceştia erau nişte domni plini de importanţă şi devotaţi tradiţiilor spaniole, care le garantau acolo privilegiile de aristocraţi creoli. Cel mai tînăr, Esteban, era doar cu şaisprezece ani mai mare decît nepotul Simon şi îi arăta o mare dragoste.

La Madrid, în urma contactului cu viaţa intelectuală de la Curte, marea sa intuiţie îi dezvăluie lui Bolivar urmările lipsurilor sale în ale învăţăturii. Cert este că ştia o sumedenie de lucruri, dar haotic, aşa cum se arătase a fi şi metoda pedagogică a lui Simon Rodriguez.

În casa unui bărbat cult, originar din Caracas şi stabilit la Madrid, marchizul de Ustariz, Bolivar ia contact cu operele filozofilor enciclopedişti, despre care avea de la Rodriguez vagi cunoştinţe. Sub îndrumarea acelui aristocrat iluminist atît de pătruns de spiritul epocii, a cunoscut apoi operele lui Homer, Vergiliu, Horaţiu, Dante, Cervantes. Pe scurt, Madridul îl va pune pe Bolivar în contact cu cultura clasică şi umanistă a Europei, care îi va înlocui cele cîteva noţiuni elementare prin altele mai generale despre viaţă şi politică. Un an mai tîrziu, scrisorile lui Bolivar aveau deja altă faţă. Greşelile de ortografie se împuţinară şi sînt exprimate păreri în concordanţă cu ideile epocii, susţinute de majoritatea intelectualilor spanioli, mulţi dintre ei franţuziţi, cu toate că încă nu se născocise acest adjectiv.

Dragostea Teresei

Viața madrilenă a lui Bolivar se desfășoară într-un ritm trepidant. Studiază gramatica, citește poezie și filozofie, învață să respecte conveniențele sociale din saloanele aristocrației, pe care le frecventează însoțit de prietenul său Ustariz. Devine repede un autodidact care asimilează cu lăcomie tot ce-i lipsește. Trebuie să recunoaștem că tînărul Bolivar este condus de un instinct fără greș și de o inteligență ieșită din comun. Poate că dragostea a fost un puternic stimulent al personalității sale latente. La 17 ani, Bolivar a cunoscut în casa prietenului său, marchizul, pe fiica unui bogat venezuelean, de care s-a îndrăgostit asemenea unui Werther, a cărui biografie romantică o citise[1]. Duduița, foarte frumoasă, se numea Maria Teresa, Josefa, Antonia, Joaquina Rodriguez de Toro, și îl ține în mrejele ei douăzeci de luni, răspunzînd pasiunii lui mistuitoare de novice.

Părinții fetei sînt de părere că e prea devreme ca să încurajeze această dragoste, însă tînărul răsfățat Bolivar nu-și închipuie că ar putea exista vreo stavilă în calea dorințelor sale de a se căsători. Idila se supune tuturor canoanelor romantismului, care este veninul epocii.

---

[1] *Suferințele tînărului Werther,* roman epistolar al lui Goethe (1774). Este povestea dramatizată a unei aventuri sentimentale cu fond autobiografic. (N.T.)

Simon scrie unchiului său Pedro, care se află la Caracas, şi-i cere permisiunea să se însoare. Scrisoarea poartă data de 30 octombrie 1800.

În timpul acelor luni de aşteptare a autorizaţiei regale şi a consimţămîntului rudelor sale în vederea căsătoriei cu Teresa Rodriguez de Toro, Bolivar, care probabil că nu se prea afla în apele sale, a avut la Madrid un incident cu un ofiţer spaniol. Pentru evitarea unor urmări neplăcute, el a fost sfătuit să se îndepărteze de oraş şi plecă la Bilbao.

Întrucît autorizaţia de căsătorie întîrzia, neliniştitul creol pleacă la Paris. Aici asistă la proclamarea lui Napoleon Bonaparte ca prim consul, fapt ce a lăsat o impresie adîncă în sufletul tînărului Bolivar.

Se întoarce la Bilbao şi, în luna mai 1802, după înlăturarea obstacolelor de către unchii săi, are loc la Madrid căsătoria lui Simon şi a Teresei. Tinerii căsătoriţi se îmbarcă în La Coruna pe un vas care se înapoia la Caracas, unde se stabilesc definitiv. În primele luni ale căsniciei lor fericite, tinerilor soţi le plăcea să facă excursii spre acea Arcadie tropicală de la San Mateo, unde Bolivar îşi regăsea amintirile copilăriei sale nevinovate şi fericite trăite în plină natură. Această reîntoarcere a lui „Adam" în paradis, însoţit de „Eva" sa îndrăgostită, a durat însă doar şase luni. A fost o scurtă „lună de miere". La data de 23 ianuarie 1803, Teresa murea la Caracas. Poate că într-una din acele excursii la ţară se îmbolnăvise de frigurile

galbene, cumplită boală infecțioasă, endemică în acea vreme, de pe coastele Mării Caraibilor.

Această lovitură a vieții l-a zguduit în asemenea măsură pe tînărul îndrăgostit încît a jurat să nu se mai recăsătorească niciodată, jurămînt pe care l-a respectat. Într-una din scrierile sale se pot citi fraze care dezvăluie urma adîncă pe care i-a lăsat-o această moarte și influența pe care a exercitat-o asupra destinului său de mai tîrziu. „Moartea soției mele — spune — m-a împins încă de timpuriu pe drumul politicii și m-a făcut să urmez carul lui Marte în locul plugului zeiței Ceres". În altă parte : „Dacă nu aş fi rămas văduv, n-aș fi devenit generalul Bolivar".

Cu toate acestea, este puțin probabil ca un bărbat care a citit mult, care nutrea o pasiune profundă pentru pămîntul său american și care fusese martor la preluarea puterii de către Napoleon, să fi rămas în hardughia de la Caracas, și după primele amețeli ale dragostei să se fi împăcat cu administrarea fermei sale de la San Mateo, muncită cu sclavii de pe proprietatea sa. S-ar putea presupune că, mai devreme sau mai tîrziu, tot ar fi putut să izbucnească în spiritul său acele idealuri generoase care l-ar fi împins dincolo de comoditatea burgheză a unui bogat latifundiar din Caracas sau chiar a unui aristocrat creol, care ar fi trăit după bunul său plac la Madrid, respectînd conveniențele Curții decăzute a Burbonilor.

Întoarcerea în Europa

Prima reacție, și poate prima hotărîre a tînărului Bolivar, văduv la douăzeci de ani și stăpîn al imensei lui moșteniri din Caracas, a fost aceea de a se înapoia la Madrid. Fără îndoială că se simțea foarte singur fără Teresa și fără tovărășia cuiva cu care să împartă sincer durerea sa. De aceea, la Madrid, el începe să frecventeze familia soției, care-i împărtășește durerea. Dar la vîrsta lui, fiind vorba de un organism sănătos, rănile fiziologice ca și cele ale inimii se tămăduiesc repede.

Cînd durerea i s-a mai alinat și amintirea Teresei (nu s-a păstrat nici un portret de al ei, nici măcar o simplă scrisoare) a început să se estompeze, Bolivar s-a reîntors în Parisul napoleonean. Aici face cunoștință cu tînăra doamnă Fanny de Villars, o verișoară îndepărtată a sa. Este o creolă de treizeci de ani, căsătorită cu un colonel al lui Napoleon, mai tîrziu general al armatei care va străbate Europa. Colonelul împlinise cincizeci și cinci de ani și Fanny, în afara îndatoririlor conjugale, patrona în casa ei unul din acele saloane literare foarte la modă, frecventate de celebritățile intelectuale ale vremii. Bolivar a fost primit la început ca rudă și apoi ca amant. El nu i-a spus însă niciodată pe nume. Îi spunea „Teresa". Această repetată aluzie la soția moartă a făcut ca relațiile lor,

care au durat mult timp, să se rupă. Pe Bolivar îl interesau mai mult decît pe verişoara lui — care era tînără, dar ceva mai în vîrstă ca el şi foarte frumoasă — personalităţile pe care le cunoscuse şi cu care stătuse de vorbă în salonul ei. Veneau deseori aici *madame* de Staël[1], *madame* Récamier[2], tînărul fizician Gay-Lussac şi mai ales o personalitate care cunoştea atît de bine America spaniolă, geograful german Alexander Humboldt şi colegul său, botanistul Aimé Bompland ; Bolivar îi oferise lui Humboldt jumătate din însemnatele sale rente, dacă s-ar fi întors cu el la Caracas.

Baronul von Humboldt a rostit cîteva cuvinte care l-au impresionat cu siguranţă pe Bolivar : „America spaniolă este coaptă pentru a fi liberă ; are însă nevoie de un mare bărbat care să înceapă opera". Pe vremea cînd frecventa salonul doamnei Fanny de Villars, Simon Bolivar nu se putea gîndi că ar putea fi vreodată conducătorul luptei pentru independenţa Americii. Poate că îşi va aduce aminte mai tîrziu de cuvintele lui Humboldt, după cum de-a lungul vieţii îşi va aminti de chipul lui Napoleon. Totuşi viaţa lui avea să dovedească că nu-i era caracteristic orgoliul dictatorilor.

---

[1] Scriitoare franceză (1766—1817), autoare de romane care au contribuit puternic la răspîndirea curentului romantic.

[2] Doamnă franceză (1777—1849), celebră pentru frumuseţea şi talentul ei, care a reunit în saloanele sale, în timpul Restauraţiei, societatea cea mai selectă a timpului. (N.T.)

Bolivar, ca un vrednic coborîtor din spanioli, poseda acel simț religios și metafizic al vieții : el nu putea considera puterea ca ceva definitiv, căci toate cele omenești trebuiau să aibă un sfîrșit apropiat. Poate că acest „sentiment tragic“ îl datora sîngelui său basc și contactelor sale timpurii cu moartea.

Bolivar a oferit un dineu în onoarea părinților și a prietenilor lui Fanny. Era despărțirea lui. La sfîrșit a scandalizat asistența — alcătuită în întregime din prieteni de-ai primului consul — cu o izbucnire împotriva lui Bonaparte. S-au păstrat fraze revelatoare :

„Cum de nu observați că toate faptele lui n-au decît un scop : acela de a pune mîna pe putere ?“ „De cîte virtuți e nevoie pentru ca să poți dispune de o autoritate imensă fără să abuzezi de ea !“ „Domnia lui Bonaparte va fi în scurtă vreme mai aspră decît aceea a micilor tirani pe care i-a distrus“. Ideile acestea, expuse într-un moment nepotrivit, continuau să trăiască în spiritul lui Bolivar și atunci cînd putea să fie „Napoleonul Americii“ și a refuzat s-o facă.

O nouă întîlnire cu Rodriguez

La Paris, Bolivar află că preceptorul și prietenul său trăia la Viena. Se pare că începuse să-l pasioneze chimia și lucra într-un laborator renumit.

Trecuseră şase ani şi se întîmplaseră multe din clipa în care se despărţiseră pe neaşteptate în toiul acelei tihnite sihăstrii de la San Mateo. Bolivar se urcă într-un poştalion şi, fără multă vorbă, plecă la Viena. În capitala Austriei se îmbrăţişară. În ochii lui Bolivar au apărut cîteva lacrimi de copil. Lui Rodriguez i se păru că „Émile"-ul său rămăsese la fel de mic şi că era acum foarte palid. Într-adevăr, Bolivar se îmbolnăvi la Viena. Rodriguez îl îngriji în tot timpul bolii şi căută să-i transmită entuziasmul pe care-l nutrea el pentru ştiinţa chimiei. Bolivar îi mărturisi că nu simţea nici o atracţie pentru ştiinţă.

Se întoarseră la Paris împreună.

Timp de cîteva luni, între plictiseală şi nelinişte, Bolivar a dus aici viaţa frivolă şi lipsită de griji a tuturor americanilor bogaţi care vizitau „oraşul lumină". Frecventa case de joc, dansa la Palais Royal, lua parte la festivităţi care îl plictiseau. Primi apoi o invitaţie pentru ceremonia încoronării lui Bonaparte, dar refuză să ia parte. În timp ce străzile fierbeau de entuziasm, Simon Bolivar şi fostul său preceptor Simon Rodriguez au rămas în camera pe care o ocupau — într-un hotel de pe *rue* Rivoli. Bolivar admira fără îndoială geniul lui Napoleon. Poate chiar îl invidia pe bărbatul cu faţă de copil care provocase entuziasmul isteric al mulţimilor, însă suferea văzîndu-l pe revoluţionar transformat în Cezar.

Pe urmele lui Rousseau

La Paris, sănătatea lui Bolivar continua să se înrăutăţească. Era tînăr, avea prieteni, bani, însă unele lucruri pe care nu reuşea să le contureze în mintea sa îi răpeau bucuria de a trăi. Rodriguez începu să fie îngrijorat. Existau clipe în care acea forţă interioară, lipsită de direcţie şi de făgaş, ameninţa să explodeze. Preceptorul începu să se teamă de o sinucidere. De aceea i-a propus o călătorie, pe care astăzi am numi-o de plăcere, prin Franţa şi Italia. Credincios ideilor sale, Rodriguez fu de părere ca drumul lor să-l urmeze pe cel străbătut cîndva de Jean-Jacques Rousseau. Cei doi sud-americani au început călătoria pe jos, pornind spre Lyon. Ei observau deosebirea dintre pămîntul francez, bogat, verde şi paşnic, şi pădurile încîlcite şi de nepătruns ale Americii. Apoi au întreprins traversarea Alpilor. După cîteva săptămîni de la plecarea din Paris, Bolivar începuse să-şi refacă sănătatea. În tot timpul călătoriei, Rodriguez amintea deseori de fapte istorice. Bolivar nu-i dădea nici o atenţie. La Milano urma să fie sărbătorită încoronarea lui Bonaparte, şi Bolivar îşi manifestă dorinţa de a asista. La defilare au participat şaptezeci de mii de soldaţi. În timpul acestei festivităţi, Bolivar făcea comentarii atît de primejdioase cu privire la eveniment încît Ro-

driguez crezu că e prudent să-l îndepărteze de acolo, pentru a evita o arestare.

Au continuat apoi călătoria prin orașele italiene încărcate de istorie, prin care trecuse și Rousseau : Veneția, Padova, Florența. În luna iulie a anului 1805, cei doi prieteni au ajuns la Roma și se stabiliră în Piața Spaniei. După odihna de rigoare la hotel, au făcut o plimbare pînă la Monte Sagrado sau Aventino, pe malul Tibrului. Aici (după relatările lui Rodriguez, făcute prin 1850, cînd acesta îmbătrînise și trecuseră douăzeci de ani de cînd Liberatorul își dormea somnul de veci), Bolivar, după o impresionantă evocare a Romei antice și a principalelor sale personaje istorice, s-a întors spre tovarășul și fostul său preceptor și, cu ochii umezi, i-a spus cu o mare exaltare în glas : „Jur în fața dumitale, jur pe Dumnezeul părinților mei ; jur pe ei ; jur pe onoarea mea și jur pe patrie că nu-mi voi odihni brațul și sufletul, pînă cînd nu voi rupe lanțurile care ne încătușează din voința stăpînirii spaniole". Acest jurămînt retoric, confirmat cu ani mai tîrziu de însuși Bolivar într-o scrisoare către Rodriguez, nu trădează oare un fond romantic ?

La Roma, Bolivar s-a despărțit de Rodriguez pentru a merge cu Humboldt la Neapole, unde au urcat împreună pe Vezuviu, atracția cea mai de seamă a „turismului" napolitan.

Reîntîlnirea cu Humboldt va avea tot atîta însemnătate pentru viitorul lui Bolivar ca și îndemnurile

pe care i le-a dat exemplul lui Napoleon sau influența lui Rodriguez.

Bolivar se înapoia în sfîrşit la Paris. Vizită Olanda şi Germania. În anul 1806, cînd începuse să se vorbească de expediția lui Miranda [1] pentru eliberarea Venezuelei, Bolivar se îmbarcă pentru Statele Unite, în aparență fără să acorde mare importanță acestui fapt. În luna iulie 1807, cînd Bolivar împlineşte douăzeci şi patru de ani, se află din nou la Caracas, după întoarcerea lui din Europa, unde învățase din cărți şi din experiența vieții tot ce-i era necesar ca să-şi poată forma păreri personale. Chiar în anul în care baronul Humboldt publică *Călătorie în regiunile echinoxiale ale noului continent,* Simon Bolivar meditează la „aventura" sa, în care geniul va rodi şi prin care va intra în istorie.

---

[1] *Francisco Miranda* (1750—1816), general venezuelean şi erou al emancipării americane. În 1780 a participat la războiul de independență nord-american. În 1792 luptă de asemenea la Paris alături de revoluționarii francezi. În 1806 porneşte din New York în fruntea unei expediții şi debarcă în Venezuela. În 1811 a făcut să se voteze Declarația de Independență. După eşecul întreprinderii sale, se îmbarcă pentru Londra. Moare într-o închisoare spaniolă din Cadiz. (N.T.)

Primele scîntei ale răzvrătirii

Trei ani petrecuți în tihnă

Se poate spune că revolta din America a început în Spania. Miranda eşuase în prima sa expediție în Venezuela. Cît despre Bolivar, din clipa în care se înapoiază la Caracas, în anul 1807, se dedică lucrărilor de la ferma sa din San Mateo, aidoma unui paşnic latifundiar cumsecade. Sclavii muncesc, pămînturile produc cafea, zahăr, cacao, bumbac, indigo. Nimeni n-ar putea recunoaşte în acest tînăr, preocupat de muncă şi de piețele de desfacere pentru produsele sale, pe acel pătimaş dezaprobator al lui Napoleon, şi nici pe romanticul care jura la Roma de pe Aventino că sufletul său nu va afla odihnă...

Cînd izbucneşte un conflict cu un latifundiar de la o fermă învecinată, din valea El Tuy, în timpul unei

discuţii asupra priorităţii dreptului de vînzare a produselor — situaţie în care sclavii ambilor proprietari ajung la o încăierare colectivă, iar adversarul, partizan al vechilor norme cavalereşti, îl provoacă la duel — Bolivar nu acceptă şi preferă să aducă incidentul în faţa tribunalului. Puţin după aceea, administraţia spaniolă îl numeşte pe Bolivar judecător de pace la San Mateo. Nu ajunge să-şi ia în primire slujba fiindcă nu se duce la Caracas să semneze numirea. Lucrul acesta îl determină pe comandantul regiunii militare să-l considere pe tînărul Bolivar rebel, nu însă periculos.

În aceşti ultimi trei ani de viaţă liniştită de care s-a bucurat Bolivar, Spania este puternic zdruncinată. În anul 1807, Napoleon Bonaparte, devenit între timp împărat al francezilor, cere regelui Spaniei, Carol al IV-lea, permisiunea de a trece cu armata sa prin peninsulă în drum spre Portugalia. În anul următor, Carol al IV-lea şi fiul său, Ferdinand al VII-lea, în favoarea căruia abdicase, vor fi duşi amîndoi în Franţa, împreună cu Godoy[1] şi cu regina Maria Luisa, după care Napoleon traversează cu o mare armată Pirineii şi soseşte la Madrid pentru a aşeza pe fratele său, Joseph

---

[1] *Godoy y Alvarez de Faria* (1767—1851). Om politic spaniol, consilier al regelui Carol al IV-lea. În calitate de preşedinte al Consiliului în anul 1792, a dus o luptă vehementă împotriva Revoluţiei Franceze timp de doi ani, semnînd la Basel un tratat care i-a adus titlul de Prinţ al Păcii. (N.T.)

Bonaparte, pe tronul Burbonilor. Poporul spaniol pornește însă o luptă eroică împotriva cotropitorului. Consiliul de regență care se formase la Sevilla și se stabilise apoi la Cadiz, organizează războiul împotriva lui Napoleon și trimite delegați pentru teritoriile din America. Se admiteau, cu întîrziere, legitimele aspirații pentru care luptaseră mereu creolii. Regatele de peste ocean au fost fără excepție reintegrate Spaniei ; toți cei născuți în aceste teritorii deveniră spanioli cu drepturi depline, fiind reprezentați proporțional în Cortesurile (parlamentul) națiunii. Cînd sosiră aceste vești, răzvrătirile izbucniseră deja la Quito, la Chuquisaca (devenit apoi Sucre), la Caracas, Bogota, în Chile și la Buenos Aires. La început era vorba de menținerea, dincolo de Atlantic, a unei loialități fictive față de regele detronat. Dar în scurtă vreme aceste teritorii s-au proclamat republici independente. Totul a fost atît de simplu, încît se poate spune că vorbele lui Humboldt începeau să devină realitate : „America spaniolă este coaptă pentru a fi liberă". Însă, desigur, „mai avea încă mult de furcă".

Bolivar intră în acțiune

De la San Mateo, Bolivar pleacă la Caracas pentru a participa la un dineu, unde se afla și comandantul regiunii militare, prieten cu el. Nu se știe dacă aici

s-au ciocnit pahare peste măsură. Fapt este că la sfîrșitul mesei Bolivar s-a ridicat în picioare și a toastat pentru independența Americii. Comandantul a primit lovitura ca pe o glumă, explicabilă ca urmare a excesului consumului de șampanie franțuzească. Puțin mai tîrziu s-a descoperit o conspirație în care era amestecat tînărul latifundiar. Comandantul regiunii militare s-a mărginit doar la fixarea unui domiciliu forțat, pentru cîteva săptămîni, pe pămînturile sale de la San Mateo. După părerea comandantului, era la modă, printre intelectualii creoli, „să te joci de-a insurecția".

Bolivar se afla la San Mateo cînd, la 19 aprilie 1810 (anul insurecțiilor americane), un grup de cetățeni din Caracas iau cu asalt căpitănia, iar pe comandant, prietenul lui Bolivar, îl duc pînă la Consiliul comunal și-l obligă să demisioneze din funcțiile sale. Se formează un guvern credincios regelui Ferdinand al VII-lea. Puțin mai tîrziu, proaspătul guvern al Venezuelei trimitea trei delegați la Londra pentru a cere ajutor financiar și diplomatic. Doi dintre ei erau bătrînul revoluționar Miranda și tînărul Simon Bolivar. Misiunea aceasta n-avea sorți de izbîndă, deoarece Anglia se afla deja aliată cu Spania în lupta împotriva lui Napoleon. Bolivar se întoarce de la Londra cu un insucces diplomatic, însă cu un nou capital de cunoștințe în legătură cu instituțiile britanice și regimul parlamentar englez, de care își va reaminti mai tîrziu.

La Caracas ia ființă primul congres venezuelean din care făceau parte moderații. Se înființează Societatea patriotică, care îi organiza pe tinerii revoluționari, printre care figura și Bolivar.

Presiunea exercitată de Societatea patriotică a obligat Congresul să meargă mai departe decît își propusese. La 5 iulie 1811 s-a votat proclamația de independență totală a Venezuelei și nimeni nu-și mai reaminti de regele Ferdinand cel slut. Bucuria se revărsa în toate casele din Caracas. Pe străzile vechiului oraș, sclavi și servitori dănțuiau, în timp ce clopotele bisericilor băteau neîntrerupt.

Miranda și Bolivar nu prea erau de acord cu constituția aprobată. Ei apărau un alt punct de vedere : puterea executivă solidă, concentrată într-o singură persoană. Ceea ce se aprobase era un triumvirat, prezidat de Cristobal de Mendoza. După părerea lui Miranda, totul era confuz, pînă și principiul pe care era întemeiat conceptul de naționalitate. Bucuria patrioților din Caracas avea să fie de scurtă durată. Această independență precară, proaspăt sărbătorită cu dansuri de către sclavi, a avut un sfîrșit tragic. De pe cîmpiile sudului și din orașul Valencia au sosit la Caracas mulțimi de țărani, de mulatri și de metiși, instigați de spanioli, care nu luaseră parte la alegerea membrilor Congresului din Caracas. Aceștia îi acuzau pe patrioți, numindu-i „trădători“, „rebeli“ și „eretici“. Unele loca-

Francisco Miranda, general și om politic venezuelean

lități, precum Coro, Guyana și Maracaibo s-au declarat fățiș în favoarea Spaniei. La Coro a debarcat căpitanul spaniol Monteverde, căruia i s-a alăturat, împreună cu oamenii săi, căpetenia indiană Reyes Vargas. La prima ciocnire se socotește că ar fi murit mai mult de 800 de patrioți. În urma acestor ciocniri din văile din apropierea fluviului Orinoco, miliția națională a fost practic decimată. În scurt timp, rămînea liber numai orașul Caracas, însă încercuit de dușmani.

Soarta se arată potrivnică Republicii

În Joia Mare a anului 1812, la Caracas era o căldură înăbuşitoare. Oamenii — care în pofida proclamării republicii independente continuau să umple bisericile, credincioşi religiei strămoşilor — au fost victimele unui cutremur îngrozitor. Ţara, dezbinată de război, a rămas pustiită mai ales datorită marii catastrofe. Era însă o întîmplare nefericită. Desigur, nu ne poate duce gîndul că providenţa s-ar fi pronunţat împotriva patrioţilor, dar nu mai rămîne îndoială că, de data aceasta soarta le-a fost potrivnică. Numai patru oraşe venezuelene au scăpat neatinse de teribila catastrofă seismică : Coro, Maracaibo, Valencia şi Angostura. Numai în Caracas erau vreo zece mii de morţi. Majoritatea acestora au căzut sub dărîmăturile bisericilor unde asistau la ceremoniile din Săptămîna Mare.

Au fost oameni care au vorbit atunci despre „nelegiuiţii" care s-au răzvrătit împotriva monarhului. Au existat şi preoţi catolici care au interpretat fenomenul în felul lor. Însă fanaticii care se agitau fără rost printre dărîmături, îi blestemau pe „eretici", care îi purtau pe „drumuri greşite".

Între grămezile de dărîmături din Caracas, pe care lumea îndurerată le răscolea căutîndu-şi morţii, Simon Bolivar privea tragicul spectacol, cînd cineva, care-l

Un portret al lui Bolivar din tinerețea sa, în uniforma armatei spaniole

recunoscu, îi ceru informații despre amploarea catastrofei. Bolivar, care era îmbrăcat în uniformă militară, spuse aceste cuvinte : „Dacă Natura se întoarce împotriva noastră, vom lupta împotriva Naturii și o vom face să ni se supună". În atmosfera aceea de patimă se ridică un glas care i se adresa lui Bolivar : „Asta este pedeapsa lui Dumnezeu pentru orașul ingrat care s-a ridicat împotriva celui mai iubit dintre monarhi". Și mulțimea de fanatici se întoarse împotriva lui Bolivar. Acesta trase sabia și-și deschise drum prin mulțime.

Provocarea retorică a Naturii de către Bolivar amintește, în alt sens, umila resemnare a lui Filip al II-lea cînd a aflat că o furtună nimicise „Invicibila Armada"[1].

Capitularea lui Miranda

Stihiile dezlănțuite de cutremur au contribuit la victoria rapidă a forțelor regaliste. Monteverde, care a știut să profite de confuzia și zăpăceala patrioților, a intrat triumfător în orașul distrus Barquisimento și s-a îndreptat spre Caracas. Congresul a dat puteri depline executivului, care, la rîndul său, a decretat „pedeapsa cu moartea pentru trădători" și l-a numit pe Miranda șef suprem al armatei. Mulți patrioți liberali, dintre cei răzvrătiți în 1810, au considerat că aceasta e dictatură și au renunțat la slujbele lor.

Punctul cheie, care asigura apărarea puținelor ținuturi pe care le mai aveau în puterea lor patrioții, era Puerto Cabello cu castelul San Felipe. Pentru aceasta, Miranda a pus în fruntea fortăreței pe tînărul, devenit acum colonel, Simon Bolivar. Monteverde a cucerit Valencia, și alte orașe s-au răzvrătit și s-au

[1] *Invincibila Armada,* flotă de 127 nave, trimisă de regele Filip al II-lea al Spaniei împotriva Angliei, în anul 1588, pentru a răzbuna moartea Mariei Stuart și a detrona pe Elisabeta I. Condusă de ducele de Medina Sidonia, flota a fost distrusă în cea mai mare parte de furtună. (N.T.)

alăturat spaniolilor. Miranda, care comandase armate în Europa şi în Statele Unite, prevedea o înfrîngere de neînlăturat dacă mulţimea aceea de meşteşugari şi de plugari ajungea să se transforme într-o armată adevărată. În afară de aceasta, el considera că porturile principale : Puerto Cabello şi La Guaira erau nesigure.

În ziua de 5 iulie 1812, dată la care se sărbătorea prima aniversare a revoltei, Miranda a primit o scrisoare de la Bolivar, din Puerto Cabello, datată cu ziua de întîi a lunii. El îi comunica această ştire teribilă : „Un ofiţer nedemn de numele de venezuelean împreună cu prizonierii a pus stăpînire pe castelul San Felipe şi bombardează oraşul. Dacă Excelenţa Voastră nu atacă imediat ariergarda duşmanului, această cetate este pierdută. Eu o voi menţine între timp, atît cît va fi posibil."

Dacă Miranda ar fi fost un bărbat tînăr şi ar fi avut încredere în oamenii lui, ar fi încercat să-l atace pe Monteverde. Dîndu-şi însă seama de pierderea portului Cabello şi de faptul că marea cantitate de pulbere (40 de mii de livre) şi muniţiile considerabile pe care le ascundea fortul reprezentau exact cele trebuincioase armatei regaliste, răspunse : „Eram sigur că se va întîmpla aşa, şi acum totul este pierdut".

În noaptea de 6 iulie, Bolivar, împreună cu cinci ofiţeri şi trei soldaţi, au putut să părăsească cetatea într-o mică ambarcaţiune şi să navigheze spre La

Guaira. Miranda află îndată de pierderea totală a portului Cabello şi că o armată, căreia i s-au alăturat sclavi, înainta spre capitala Caracas. Arhiepiscopul îndemna, în mod public, pe credincioşi să urmeze cauza regelui. Miranda a emis ordinul de arestare împotriva prelatului, însă nimeni n-a îndrăznit să-l execute. Armata patrioţilor considera şi ea războiul ca pierdut. După ce a trimis emisari solicitînd condiţii onorabile pentru capitulare, armata răsculaţilor venezueleni s-a predat în satul San Mateo, aproape de casa strămoşească a Bolivarilor. Acolo, unde Simon îşi petrecuse copilăria fericită şi zilele cele mai amare ale vieţii cînd îi murise soţia sa, Teresa..

Monteverde a acceptat condiţiile capitulării. Nimeni nu va fi pedepsit, spunea el, se vor elibera paşapoarte tuturor celor ce vor solicita aceasta şi se va aplica tuturor americanilor constituţia care tocmai se redactase la Cadiz. Bineînţeles că ceea ce a urmat a fost cu totul altceva. De îndată ce Monteverde a avut în puterea sa armata patrioţilor, a înaintat spre Caracas, a început execuţiile şi a închis portul La Guaira. „Constituţia din Cadiz nu acordă drepturi de cetăţenie criminalilor", spunea Monteverde.

Miranda, considerat trădător de către patrioţi, avea cu atît mai puţină încredere în promisiunile lui Monteverde. Toate documentele sale le-a trimis pe un vas englez şi s-a instalat în La Guaira, cu gîndul să fugă mai înainte ca blocarea portului să fie totală.

Însă un grup de ofițeri patrioți, printre care se afla și Bolivar, cerea împușcarea lui Miranda. În componența grupului existau doi care, în secret, se predaseră regaliștilor și primeau ordine de la Monteverde. Spre miezul nopții, grupul s-a apropiat de casa în care se ascundea Miranda. Îl arestară pe bătrîn și unul dintre trădători l-a dus pe fostul general împreună cu grupul de ofițeri în fața lui Monteverde, care, desigur, îi aștepta. Toți au fost arestați. Acesta a dat ordin ca Miranda, prizonier, să fie trimis la fortul de la San Felipe. În timp ce tinerii ofițeri se aflau în fața lui, Monteverde a vrut să se arate generos. Atunci trădătorul Francisco Iturbe l-a prins de braț pe Bolivar și i s-a adresat generalului : „Acesta este colonelul Simon Bolivar, comandantul fortului San Felipe. Îmi permit să vă reamintesc că am garantat pentru el. Viața mea depinde de a lui". Monteverde l-a privit pe Bolivar și i-a spus secretarului său : „Cavalerul acesta va primi pașaport, drept recompensă pentru serviciul adus regelui prin arestarea lui Miranda".

Bolivar, văzîndu-se victima unei manevre înscenate de către trădători, a răspuns : „Am dat ajutor la arestarea lui Miranda ca să-l pedepsesc ca pe un trădător al țării mele, și nu pentru a aduce un serviciu regelui". Dar Iturbe adăugă, adresîndu-se generalului : „Nu-l luați în seamă pe acest exaltat, și dați-i actele". Bolivar a primit pașaportul care-l salva de la împușcare.

Miranda a fost transferat de la castelul din San Felipe la cel din Morro, în Puerto Rico, şi mai tîrziu la închisoarea din Puerto de Santa Maria, în Cadiz, aproape de locul unde se redactase faimoasa constituţie liberală[1]. Aici a murit patru ani mai tîrziu, în ziua de 14 iulie 1816.

Bolivar şi un sefardit[2] din Curaçao

Dacă Bolivar n-ar fi primit paşaportul de la generalul Monteverde, aventura sa ar fi luat sfîrşit în fortul din San Felipe. Destinul însă îl rezerva pentru iniţiative mult mai hotărîtoare. Acesta este momentul cînd pentru înfrîntul colonel Bolivar începe o etapă decisivă în viaţa sa de militar, cea dintre anii 1812 şi 1819.

Ambarcaţiunea închiriată cu care Bolivar pleacă din La Guaira se numea „Celoso". Înainta foarte încet pentru nerăbdarea colonelului. El purta în inimă tris-

---

[1] La 21 decembrie 1811 a fost promulgată Constituţia aşa zisei Primei Republici, care a fost anulată prin ocuparea Caracasului de către regalişti (30. VII. 1812).

[2] Nume dat evreilor de origine spaniolă şi portugheză, răspîndiţi în special prin toate ţările mediteraneene, atît ale Africii, cît şi ale Europei, precum şi în ţările balcanice. Ei păstrează limba castiliană a secolului al XV-lea, epocă în care au fost expulzaţi din Peninsula Iberică (N.T.)

tețea înfrîngerii și amărăciunea trădărilor. În clipa în care s-a văzut în afara coastelor Venezuelei a respirat liniștit, însă, abia refăcut după zbuciumul unei aventuri, în imaginația lui Bolivar se naște proiectul alteia.

După mai multe ore de călătorie, „Celoso" a intrat în portul Willemstad din insula Curaçao. Portul era locuit de olandezi și înconjurat de case în stilul lor național. Timp de cîteva zile sosiră ambarcațiuni cu patrioți venezueleni care fugeau din țara lor.

Bolivar se îmbarcase cu ceva bani și cîteva cufere cu veselă de argint. Cu toate acestea intenționa să-și plătească o călătorie pînă la Cartagena de las Indias. Columbia continua să rămînă în puterea patrioțilot republicani. El se gîndea să-și ofere serviciile guvernului din Noua Granadă, ai cărei patrioți rezistaseră mai bine decît cei din Venezuela.

Vama din Curaçao i-a reținut cuferele și banii. Nu degeaba era Marea Caraibilor o mare infestată de pirați ! Și fugarul venezuelean s-a arătat o pradă bună.

Bolivar, aidoma lui Cid, a recurs la ajutorul unui evreu din Willemstad, care i-a finanțat călătoria pînă la Cartagena. E vorba de un medic olandez, coborîtor din evrei spanioli, care simpatiza cu lupta pentru eliberarea Americii. Au căzut repede de acord. Medicul, care era înstărit, se numea Mordecai. Încrezător în cuvintele convingătoare ale lui Bolivar, acesta i-a acordat un împrumut generos. Bolivar îi scrisese lui Iturbe

să-i lichideze toate proprietățile din Caracas și să-i trimită banii. Medicul Ricardo Mordecai și-a pus averea sa la dispoziția colonelului patriot, convins fiind că, orice s-ar întîmpla în Venezuela, Bolivar era un bărbat cu răspundere și de viitor. Presupunerile sefarditului erau întemeiate.

Începe marea aventură

Bolivar în Cartagena de las Indias

Cu banii doctorului Ricardo, Bolivar a putut să închirieze o corabie şi să ajungă la Cartagena. Era însoţit de cîţiva ofiţeri patrioţi, fugiţi din Caracas în Curaçao. Printre ei se afla soţul mătuşii sale Josefa, José Felipe Ribas.

Cartagena, pe care Spania o considera cheia Mării Caraibilor, era portul de sosire şi de pornire al galioanelor care transportau la Sevilla aurul Americii. Inginerii sevilieni ai lui Filip al II-lea ridicaseră în douăzeci şi şapte de ani marea cetate şi zidurile care protejau oraşul. Cartagena era marele nod comercial unde se ofereau, în afară de aur şi argint, cafea, cacao, tutun, zahăr, bumbac, chinină şi alte produse ale pămîntului american, în schimbul mărfurilor

europene și manufacturate, pe care galioanele spaniole le aduceau în Marea Caraibilor. Încă din secolul al XVI-lea Cartagena ațîța lăcomia piraților americani, care o jefuiseră de zece ori înainte de anul 1600. Din această cauză și altele, fusese atît de temeinic fortificată. Capitala regatului Noua Granadă (numele întinselor teritorii continentale dintre Istm și Peru) era Santa Fé de Bogota. Porțile ei se aflau însă în orașul maritim Cartagena, înconjurat de ziduri de șaptezeci de picioare înălțime și patruzeci grosime.

La sosirea lui Bolivar, Cartagena, aflată în puterea patrioților, făcea parte din Confederația care-și avea capitala la Tunja, însă efectiv era încercuită de dușmani. Luptele politice dintre federaliști și centriști erau tot atîtea speranțe de recucerire pentru forțele spaniole, ale căror puncte de sprijin se aflau în Panama și Santa Marta.

Bolivar, care era cunoscut în Cartagena drept același colonel care pierduse Puerto Cabello, dorea să lupte ca să-și aline durerea acelei înfrîngeri de care nu se considera vinovat. Lucrase la un plan al reunificării cetăților și teritoriilor din Noua Granadă, urmînd să întreprindă recucerirea Venezuelei. Visul său de a se reîntoarce victorios la Caracas devenise aproape o obsesie.

Vorbea despre proiectele sale, oarecum himerice, cu ofițerii prieteni pe care-i întîlnea, și toți, fără excepție le considerau ca simple extravaganțe ale colonelului.

Lipsindu-i prilejul de a lupta, de a pune în practică proiectele care îl preocupau încă de la plecarea din Curaçao, s-a gîndit să le aștearnă pe hîrtie, cu speranța că într-o bună zi vor ajunge să intereseze pe tovarășii din Noua Granadă. Astfel s-au născut faimoasele sale „documente politice".

Explicații și teorii

Primul document al lui Bolivar este semnat la data de 2 noiembrie 1812 („Al doilea an al Independenței") ; încearcă să istorisească comportamentul lui Monteverde și este intitulat : „Către Americani". Cel de-al doilea, cu titlul : „Expunere adresată Congresului din Noua Granadă", se referea pe larg la greșelile politice și strategice ale campaniei din Venezuela, care au dus la recucerirea acesteia de către spaniolul Monteverde. În continuare, Bolivar își oferă serviciile ca soldat și cere să poată informa personal Congresul cu privire la proiectele sale. Nu este luat în seamă, dar el nu se pierde însă cu firea. Va continua să insiste. Publică un al treilea document, intitulat : „Memoriu către cetățenii Noii Granade, din partea unui cetățean din Caracas". În acest document oferă țării, în mod dezinteresat, experiența sa de soldat și neobișnuita sa intuiție ca om de stat. Există în acest document anticipări ale marii personalități pe care

anii apropiați o vor face să se dezvolte plenar. Documentul se încheie cu aceste cuvinte : „Libertate Noii Granade pentru a reda Venezuelei izbăvirea de care are nevoie, iată obiectivele pe care mi le-am propus în acest Memoriu".

Documentele conțin paragrafe a căror sintaxă spaniolă este defectuoasă. Spiritul critic şi analitic cu care sînt urmărite evenimentele vădeşte însă o mare claritate de idei : ele condensează întreaga doctrină politică și strategie militară care au transformat în realitate jurămîntul lui Bolivar de la Roma. „Codurile pe care le consultau magistrații noştri — spune el — nu erau cele ce ar fi putut să-i învețe ştiința practică a Guvernării, ci acelea ce formaseră cîțiva vizionari de nădejde care au căutat să atingă perfecțiunea politică, imaginîndu-și republici ideale şi acreditînd ideea perfectibilității seminției umane. Aşa încît ne-am ales cu filozofi în loc de șefi, cu generozitate în loc de legislație, cu dialectică în loc de tactică și cu sofişti în loc de soldați. Lucrul care a slăbit însă cel mai mult guvernul Venezuelei a fost forma federală pe care a adoptat-o, călăuzit de sentimentele exagerate ale Drepturilor Omului".

Cu siguranță că acest document al lui Simon Bolivar, pe atunci încă necunoscut, i-a impresionat într-adevăr pe conducătorii Noii Granade, începînd cu Camilo Torres, şeful federaliștilor din Tunja şi Antonio Narino, care în Bogota îi împărtășea părerile,

ajungînd pînă la Rodriguez Torrices, preşedinte al statului, care se găsea la Cartagena. Toţi au înţeles că bărbatul care scrisese acel document era o personalitate proeminentă. Un lucru însă l-au trecut cu vederea, şi anume că autorul mai era pe lîngă toate acestea şi militar.

În fruntea a 70 de bărbaţi în Barranca

La Cartagena i se oferă ambiţiei şi iluziilor viitorului Liberator o ocazie neînsemnată. Geniul nu are însă nevoie de mai mult de un punct de sprijin pentru a transforma realitatea. Ceea ce i s-a oferit lui Bolivar a fost comanda a şaptezeci de oameni într-un sat de pe malul rîului Magdalena, care era practic încercuit de forţele regaliste. Bolivar a acceptat-o şi plecă la Barranca, localitate care mai era pe deasupra şi umedă, favorizînd epidemia de malarie.

Ajuns aici a început să viziteze plantaţiile. Curînd, cei şaptezeci de oameni s-au ridicat la două sute, care se antrenau în timpul zilei făcînd exerciţii militare. Bolivar reuşeşte atunci să pună stăpînire pe o flotă de şampane, mici ambarcaţiuni fluviale. Are în curînd la îndemînă o mică forţă amfibie, în stare să cucerească poziţii pe malurile Magdalenei.

Mica armată a lui Bolivar naviga în susul apei, în direcţia Tenerife. Făcea această manevră, nesocotind

ordinele superiorilor care îi cereau să nu se clintească din Barranca. Dar cine putea să ordone geniului militar al lui Bolivar ? Totul a durat numai două săptămîni. Bolivar a luat prin surprindere Tenerife, unde a pus stăpînire pe oameni, arme şi muniţii. Aici şi-a mărit flota şi a navigat pînă la Mompox, port fluvial republican, unde a fost primit cu flori şi drapele. Bolivar nu se supune ordinelor şi lucrează pe cont propriu. În curînd va deveni Simon Bolivar. Uneori navighează pe fluviu, alteori părăseşte ambarcaţiunile pătrunzînd pînă la Ocana, în Anzii columbieni. După cîteva săptămîni, cei şaptezeci de oameni din Barranca reprezintă o armată care eliberase întreaga vale inferioară a rîului Magdalena şi deschisese drumul spre Cucuta, la granița cu Venezuela.

Superiorii lui Bolivar vorbesc de nesupunere, însă succesul operaţiunilor domină totul. Torrices ordonă ca viteazul ofiţer să fie lăsat să-şi continue acţiunea. Din acest moment Bolivar avea să aibă un duşman cumplit în persoana colonelului Castillo în Noua Granadă. Acesta nu-i putea ierta lui Bolivar faptul că preluase controlul operaţiunilor. Bolivar întrebuinţează atunci, pentru prima oară, un vicleşug strategic : îi trimite lui Castillo un plan fals care urma să fie interceptat de duşman. Dezorientîndu-l pe generalul Correa, şeful forţelor regaliste din această zonă, Bolivar, după o puternică acţiune militară, reuşită graţie

surprinderii, pune stăpînire pe Cucuta. Acum Bolivar are drumul deschis pentru a înainta spre Venezuela aşa cum visase. Cele expuse în documentele sale din Cartagena vor deveni realitate. Castillo îi aduce cîteva învinuiri. Recunoscînd la început că Bolivar, cu mica sa armată, reuşise să-l ia prin surprindere pe Correa în Cucuta, colonelul îi declară plin de mînie lui Torrices că a întreprinde o invazie în Venezuela în asemenea condiţii constituia un act temerar. Torrices, impresionat de cele spuse de Castillo, îi ordonă lui Bolivar să nu se mişte din Cucuta pînă la primirea unor noi ordine. Însă Bolivar răspunde. Dă asigurări că Monteverde se găseşte în Venezuela înconjurat de duşmani şi că în cazul în care el, venezuelean, va pătrunde în interiorul ţării, i se vor alătura oameni şi îi vor procura provizii, în aşa fel încît să decidă campania în favoarea sa. Bolivar ştia că timpul era un factor decisiv ; mai era însă convins că duşmanul său cel mai înverşunat era orgoliul nemăsurat al colonelului Castillo.

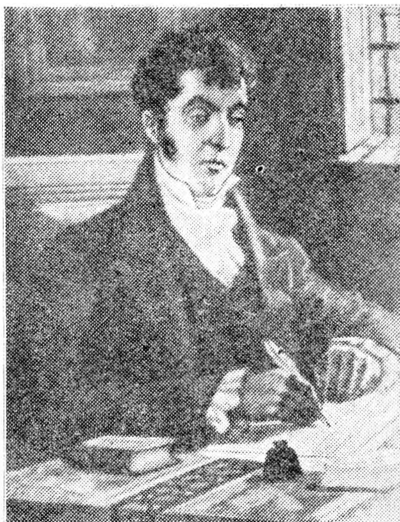
O bătălie epistolară

Războiul scrisorilor schimbate de Bolivar şi Castillo, între Cucuta şi Cartagena, a durat două luni. Simon îl invită pe Castillo să vină la Cucuta şi să preia conducerea armatei, el oferindu-se să lupte sub

ordinele sale, însă acesta îi răspunde cu insulte. În cele din urmă Bolivar îi scrie lui Narino, explicîndu-i ce se întîmplase la Cartagena. Torrices începe să se teamă ca nu cumva Bolivar să înceapă să lucreze sub ordinele lui Narino. Dar Congresul de la Tunja, capitala provizorie a Noii Granade, îl numește pe Bolivar general de brigadă și cetățean al Noii Granade, ordonîndu-i, pe lîngă acestea, invadarea Venezuelei. Se comitea însă o eroare gravă prin numirea colonelului Castillo, dușmanul său neîmpăcat ca locțiitor al lui Bolivar în această campanie. Bolivar nu putea să pătrundă dincolo de provinciile muntoase ale Venezuelei, Merida și Trujillo, fără o autorizație expresă din partea Congresului din Tunja. Imediat după reușita primelor operațiuni (una dintre ele fusese cîștigată de Castillo), Bolivar s-a grăbit să-l felicite pe Castillo ; locțiitorul său a refuzat însă să respecte ordinele și s-a înapoiat la Cucuta, trimițînd înainte un mesaj Congresului în care socotea că e „periculos să fie atacată Venezuela cu o forță atît de mică" și aprecia proiectul lui Bolivar ca „nechibzuit și temerar".

În fața dezertării lui Castillo, Bolivar, care nu voia să renunțe la planurile sale, l-a numit ca locțiitor pe viitorul său dușman, și încă dintre cei mai aprigi : Francisco de Paula Santander, născut la Cucuta și admirator al lui Castillo. Acesta a refuzat înaintarea

Antonio Narino, om politic columbian (gravură din sec. XIX)

spre Venezuela, susţinînd că era de datoria lui să-l urmeze pe Castillo. Aşa a şi făcut. Bolivar şi Santander au avut o explicaţie violentă. Bolivar a ajuns să spună : „Locotenente, înainte de căderea nopţii voi fi nevoit să te împuşc, sau dumneata mă vei împuşca pe mine". Celălalt a tăcut. A plecat împreună cu o bună parte din oamenii pe care se sprijinea Bolivar pentru înaintarea sa pe pămînturile venezuelene.

Proaspătul general de brigadă nu s-a descurajat. „Micul Napoleon" din Magdalena şi-a organizat armata formată din vreo patru sute de oameni şi le-a

vorbit oamenilor astfel : „Să pornim ! Să ajungem la Caracas ! Cei care nu sînt dispuși să mă urmeze mai au încă timp să se întoarcă“. Răspunsul a fost o ovație unanimă și hotărîrea tuturor de a-l urma pe Bolivar. Patru ofițeri, doi venezueleni și doi granadini, au ieșit din rînduri și s-au alăturat generalului Bolivar.

Domingo Monteverde, care era acum comandantul corpului de armată al Venezuelei, trimitea un raport din Caracas ministrului de război din Madrid (datat februarie 1813), în care îl asigura : „Spiritul revoluționar nu se schimbă. Este o boală din cele mai grave care atinge imaginația și fantezia“. Și adăuga : „Nu folosesc la nimic moderația și blîndețea, iar pedeapsa care li se va aplica va trebui să fie destul de aspră, ca să-i poată face să respecte guvernul“. Pe lista dușmanilor Spaniei, pe care comandantul o anexa raportului său și pe care îi califica drept „exaltați“ și „mai puțin exaltați“, apar desigur pînă și nume de meșteșugari umili, nu însă cel al lui Simon Bolivar. Comandantul, fost căpitan de fregată, care devenise șeful politic de circumstanță al Venezuelei, trebuie să fi fost foarte prost informat. Fără îndoială că își amintea de ofițerul rebel căruia îi eliberase un pașaport în La Guaira. În curînd avea să afle de existența lui în vestul țării.

O lumină în haos

Bolivar şi oamenii săi înaintează străbătînd zona muntoasă a Venezuelei. Generalul de brigadă ordonă confiscarea proviziilor în folosul armatei sale, atunci cînd nu îi sînt oferite în mod voluntar. Adresează populaţiei din fiecare sat alocuţiuni retorice. În curînd ajunge să înţeleagă două lucruri : că ţara sa este scufundată într-un adevărat haos de sentimente, de îndoieli şi de panică ; şi că el, ca şef al acelei armate, se află singur. Congresul din Tunja, căruia continuă să-i trimită rapoarte asupra operaţiunilor militare, nu-i dă nici cea mai mică atenţie. În Noua Granadă abandonase bizantinele discuţii politice, iar în Venezuela se lovea de dezorientarea oamenilor, şi deasupra tuturor spectrul războiului, ruina economică şi confuzia. Bolivar a avut geniala intuiţie de a aprinde lumina speranţei în mijlocul haosului politic şi moral.

Se poate spune că înaintarea armatei pînă la Trujillo n-a întîmpinat obstacole. Oraşul se înălţa deasupra contraforturilor andine ale lanţului muntos Merida care desparte apele : într-o parte, cele care se îndreaptă spre lacul Maracaibo, iar de cealaltă parte cele care curg spre cîmpie şi pe care afluenţii rîului Apure le poartă pînă la Orinoco. Forţele lui Monteverde se aflau mai în interior, dispuse într-o formaţie cara bara drumul spre Valencia şi Caracas.

Detaşamentele lui Bolivar au intrat în Trujillo fără a întîmpina rezistență. Oraşul cu străzile sale în pantă, pietruite, părea liniştit. La cîteva ore după ocuparea oraşului, pe pereții clădirilor din piața bisericii apărură copii scrise de mînă ale unei lungi proclamații redactate de Bolivar. Era, după mărimea textului său, un ziar de perete, al cărui titlu suna astfel : *„Simon Bolivar, general de brigadă al Uniunii, general comandant al armatei de nord, Liberator al Venezuelei, către concetățenii săi".*

Textul începea după cum urmează : „Venezueleni ! O armată frățească, trimisă de către Congresul din Noua Granadă, a venit să ne elibereze. Se află acum în mijlocul vostru, după ce i-a expulzat pe opresorii din Merida şi Trujillo..." Finalul faimoasei proclamații era o declarație necruțătoare de război făcută spaniolilor, „războiul pe viață şi pe moarte", care pînă la urmă avea să se întoarcă împotriva însăşi a patrioților americani. Se aflau însă prea mult amestecate aici sîngele şi ideile, sentimentele şi interesele. Documentul este datat la Cartierul general din Trujillo, din 15 iulie 1813 (al treilea an al Independenței) şi semnat de Simon Bolivar.

Forțele lui Bolivar sau ale armatei sale de „frați" erau cam de vreo 1600 de oameni cu o pregătire militară îndoielnică. Dintre ei numai vreo opt sute au urcat cu el pînă la Trujillo. Trei sute rămăseseră cu cumnatul său, Ribas, pe versantul lanțului de

munți dinspre Maracaibo, și alți cinci sute se aflau ascunși cu Girardot, pe celălalt versant, spre cîmpiile Barinas. Care erau însă forțele pe care le aveau în față ? Aproape cinci mii de oameni ai lui Monteverde și încă tot atîția locuitori de la șes, antrenați în exercițiile militare de către ofițerii spanioli. În afară de acestea, Monteverde mai avea sub controlul său și porturile dintre Maracaibo și Guaira, pe unde putea primi întăriri.

Proclamația de la Trujillo, care amenința cu moartea pe neamericani, „pînă și pe cei neutri", și care le promite compatrioților viața, „chiar dacă ar fi vinovați", era de o cruzime evidentă. Urmărea să termine cu confuzia, cu lașitatea și cu indiferența în fața unei cauze pe care el o considera ca fiind de viață și de moarte. Sau alături de mine — vrea să spună Bolivar — adică alături de cauza independenței, sau împotriva mea. Nu dorește oameni nehotărîți, vrea dușmani pentru a-i extermina sau prieteni fără rezerve, americani conștienți. Acesta este sensul „războiului pe viață și pe moarte".

Dacă se ține seama de faptul că Bolivar are în față o armată de mai multe ori superioară forțelor sale și că în spatele său se află doar șovăitorul Congres al Noii Granade, unde au un cuvînt hotărîtor dușmanii săi personali, proclamația lui de la Trujillo poate fi considerată o nebunie. Geniul lui Bolivar căuta, însă, mai înainte de orice, să creeze o conștiință

americană. Din haosul pămînturilor cu păduri, deşerturi şi vulcani, cu seminții, ideologii şi credințe contradictorii ale Americii, geniul lui Bolivar dorea să obțină cristalizarea unei conştiințe americane deosebită de tradiția spaniolă şi de simplitatea sălbatică a indigenului subcivilizat, chiar dacă pentru acest lucru ar fi fost necesar să se verse rîuri de sînge. Era nevoie ca America să sufere pentru libertatea sa pentru ca să învețe să o prețuiască şi s-o înțeleagă. Republica visată de el nu era o simplă schimbare de însemne birocratice ale statului. Era nevoie de crearea unui sentiment popular pentru ceea ce era american, total diferențiat de ceea ce era spaniol sau creol, strîns legat de ideile politice de libertate şi de democrație.

După proclamația de la Trujillo a început campania care va lua sfîrşit odată cu pătrunderea lui Bolivar în Caracas, la 7 august 1813. La numai şapte săptămîni după ce, la Trujillo, începuse „Strălucita campanie", se străbătuse o distanță de o mie de mile pe pămînturile Venezuelei. Cu toate acestea Bobes se mai afla încă pe cîmpiile sudului.

Șubrezenia unui triumf

Consemnul: „tot înainte“

Armata lui Bolivar era mică, însă mişcările sale erau conduse cu o asemenea agilitate încît regaliştii lui Monteverde începură să-şi piardă repede poziţiile şi se vedeau obligaţi să se retragă aproape în permanenţă.

Fostul căpitan de fregată dădea ordine peste ordine din Caracas. Cînd acestea soseau însă la locul unde se aflau forţele, îl şi găseau ocupat de către adversar. Bolivar se baza pe strategia consemnului „tot înainte“ şi pe efectele provocate de surpriză, acţionînd cu un grup de ofiţeri de mare curaj care nu cunoşteau teama. Aceştia erau Girardot, Ribas, Urdaneta, Ricaurte. Ei se supuneau orbeşte ordinelor lui Bolivar. Din această cauză, „Strălucita campanie“ a

fost realizată prin lovituri îndrăznețe, date dușmanului prin surprindere și datorită înaintărilor prin presiune, exploatînd la maxim topografia locului. Campania a constituit un joc de lovituri perfect armonizate ale celor patru căpitani. Datorită acestui amestec de strategie și îndrăzneală, prin care Bolivar își mișca căpitanii ca pe niște adevărați pioni de șah, a intrat în Valencia și l-a obligat pe Monteverde să se deplaseze cu forțele sale, și pînă la urmă să se refugieze în Puerto Cabello. Bolivar a străbătut valea Aragua împreună cu patrioții săi, fără a întîmpina o rezistență reală. A ajuns astfel în satul său pe pămînturile de la San Mateo, unde a zăbovit cîteva zile, pentru a-și reaminti de copilărie, la umbra arborilor de capoc și mango. Aici le-a dăruit libertatea celor o mie de sclavi ai săi, care continuau să mai lucreze la fermă, și și-a împărțit pămînturile printre rude. Pentru sine și-a rezervat doar veniturile modeste ale unei mine de cupru din Aroa.

Regaliștii se hotărîră să semneze o capitulare în La Victoria. Condițiile lui Bolivar erau blînde. Spaniolii puteau pleca cu bunurile lor, afară de cazul în care doreau să devină cetățeni ai republicii americane. Se presupunea că nu pot exista venezueleni regaliști, ci numai americani. Bineînțeles că spaniolii și regaliștii din Caracas nu aveau încredere în această atitudine

de clemență a lui Bolivar. Peste șapte mii dintre ei s-au îndreptat spre La Guaira în căutare de ambarcațiuni pentru a fugi pe mare.

Intrarea triumfală în Caracas

În ziua aceea de august, Bolivar și-a făcut intrarea ca învingător în capitala Venezuelei. În Caracasul său natal, din care fugise înfrînt în urmă cu un an, Liberatorul, care sosise călare, a fost urcat pe un car împodobit, tras de fecioare îmbrăcate în alb. Erau „puberele canefore“ [1] la care va visa Rubén Dario [2] un secol mai tîrziu. Bolivar, care asistase în Europa la proslăvirea și consacrarea lui Bonaparte, s-a putut crede una din acele ființe iubite de zei și proslăvite de înflăcărarea unui popor.

Puțin mai tîrziu era numit general al armatelor noii Republici venezuelene. I s-au acordat titlurile de ***Părinte al Patriei și Liberator*** prin antonomază [3]. Liberatorul poate că gîndea însă, în timp ce era dus

---

[1] Fecioare care la anumite sărbători păgîne din Grecia antică purtau pe cap un coșuleț cu flori. (N.T.).

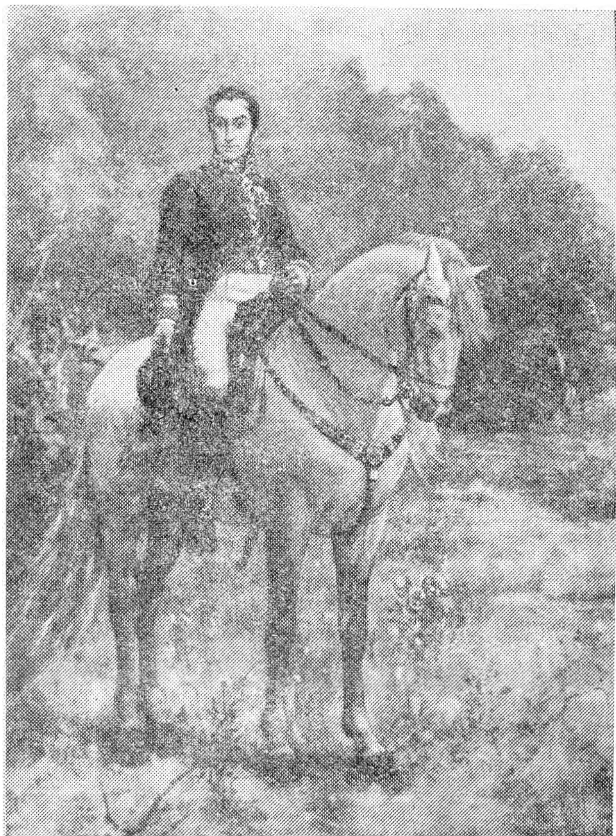
[2] *Rubén Dario* (1867—1916). Poet și scriitor nicaraguan. Ritmul și armonia compozițiilor sale și gustul rafinat în alegerea temelor l-au făcut să fie considerat drept cea mai mare figură a liricii moderniste latino-americane și a cărui influență s-a extins la toate literaturile de limbă spaniolă, fiind cel mai de seamă reprezentant al acestui curent. (N.T.).

[3] *Antonomază* = figură de retorică potrivit căreia se pune numele apelativ pentru cel propriu, sau viceversa. De ex.: Nero pentru un om crud. (N.T.)

într-un car triumfal printre grămezile de moloz care aminteau de cutremurul din 1812, că ziua aceea putea fi un fel de Duminică a Floriilor. Intrarea sa triumfală şi glorificată în Caracas se putea asemăna cu cea a lui Hristos în Ierusalim. Aceiaşi oameni l-ar putea urma pînă la eşafod, dacă roata politicii s-ar fi întors.

Bolivar le-a vorbit cetăţenilor din Caracas cu cuvinte blînde şi emoţionante. A trimis de asemenea o scrisoare Congresului din Tunja, în care, în numele Venezuelei, recunoştea cît de mult au făcut patrioţii din Noua Granadă pentru eliberarea Venezuelei. Nu aduse vorba de afacerea Castillo, şi nici nu aminti de ceilalţi care îl dispreţuiseră acolo. În timpul acesta Bolivar nu trecea cu vederea faptul că Monteverde se afla în fortăreaţa din Puerto Cabello, cu toate forţele intacte. Liberatorul ştia că triumful era foarte şubred, în ciuda faptului că se afla acum în iubita sa capitală. Unul din eroii campaniei, calmul şi prevăzătorul Urdaneta, rostise cîteva cuvinte pe care Bolivar nu le-a dat cu siguranţă uitării : „Am străbătut doar ţara, încă nu o stăpînim".

În pofida proclamaţiilor de „război pe viaţă şi pe moarte", Bolivar avea în La Guaira vreo patru mii de prizonieri spanioli. Monteverde avea cîteva sute de patrioţi venezueleni la Puerto Cabello. Bolivar a propus schimbul, dar Monteverde n-a acceptat căci, după părerea sa, patrioţii erau trădători şi nu adversari. Atunci Bolivar, care nu avea posibilitatea să-i hră-

Tablou al unui pictor american ce reprezintă pe Liberator

nească pe acești oameni și se temea de o nouă răzvrătire asemenea celei din Puerto Cabello, neputîndu-se hotărî să-i împuște, a ordonat în secret să fie lăsați să fugă unul cîte unul. „Războiul pe viață și pe moarte“ fusese decretat de rațiune, pe Liberator nu-l lăsa însă inima să-l transforme în realitate.

Liberatorul era un strateg înnăscut și un luptător de guerilă viteaz și îndrăzneț. Conduse „Strălucita campanie“ cu abilitatea unui Napoleon, la Caracas însă s-a lovit de greutăți imense : necesitatea de a guverna și de a administra o țară sărăcită, haotică, fără speranțe și lipsită de porturi prin care să poată primi ajutor. Marea continua să fie în puterea lui Monteverde.

Multe din orașele eliberate de patrioți înălțară din nou drapelul spaniol. Nu avea bani pentru a cumpăra arme și pentru a obține provizii în mod normal. Țăranii părăsiseră terenurile de cultură, și animalele fuseseră decimate de către cele două tabere. Bolivar ordonă să fie rechiziționată vesela de argint a familiilor bogate pentru a bate monedă ; măsura a produs însă un efect contrar, fiind nepopulară. Cuceritorul Caracasului n-a găsit pe altcineva mai vrednic căruia să-i încredințeze slujba de administrator al orașului decît pe marchizul de Casa Leon, un „acrobat“ atît de dibaci, care reușise să treacă, fără consecințe neplăcute, de la rege la Miranda, de la acesta la Monteverde, și acum de la Monteverde la Bolivar. Centrul orașului, pe jumătate distrus de cutremur, s-a transfor-

mat într-o fortăreață improvizată. S-au instalat în grabă fabrici de pulbere, de lănci, de hamuri şi muniții de tot felul.

Pe vremea aceea, Bolivar, care ajunsese cel mai de seamă erou al Venezuelei, avea numai treizeci de ani ; el a convocat un congres pentru a guverna, dar a numit între timp un cabinet cu numai trei miniştri : Munoz Tebar, care avea douăzeci şi doi de ani şi care a fost însărcinat cu finanțele și cu externele ; Tomás Montilla, de treizeci de ani, căruia i s-a încredințat portofoliul ministerului de război, şi Rafael Diego Merida, un bărbat matur, care a preluat ministerul de justiție şi care s-a dovedit a fi un trădător. O singură inspirație fericită a avut Bolivar, aceea de a-l numi guvernator militar al Caracasului şi al oraşului La Guaira pe Juan Bautista Arismendi, un bărbat aspru, născut în insula Margarita, care era locuită în cea mai mare parte de pescuitori de perle deprinşi cu greutățile.

Într-un cuvînt, lucrurile mergeau prost. Bolivar îi trimisese o scrisoare lui Narino, în care spunea că Venezuela nu putea supraviețui fărîmițată şi că, după părerea lui, se impunea „crearea unui singur stat columbian, care să cuprindă tot ținutul care se întindea între Panama şi Peru". În ciuda intrării triumfale din acea „Duminică a Floriilor" de la 7 august, pentru Bolivar se apropia o „Săptămînă a patimilor". Eroul crede în mod naiv că, apărînd cauza liberalis-

mului republican şi mînaţi de interese comerciale, englezii şi nord-americanii îi vor acorda împrumuturi, cu care să poată cumpăra material de război, precum și alte ajutoare. În acest scop, își trimite delegații în țările respective. Cînd însă corabia în care călătoreau trimișii lui Bolivar ajunge într-un port englez din Marea Caraibilor, guvernatorul îi arestează ca trădători ai Spaniei, care era în acele momente aliata Angliei împotriva lui Napoleon. Toate cîte se întîmplau în Lumea Veche erau alte probleme şi un alt mod de a vedea lucrurile pe care tînărul Liberator american nu putea să-l înțeleagă. Nu trebuie să uităm că în aceeaşi zi de 7 august 1813, în timp ce Bolivar intra triumfător în Caracas, Wellington îi zdrobea pe francezi la Vittoria și pe tronul din Madrid se afla din nou Ferdinand al VII-lea, ajutat de englezi, care se temeau mai puțin de un Burbon decît de un Bonaparte.

Locuitorii de la şes erau regalişti

Urmările acelei victorii uşoare s-au văzut imediat. Dezorganizarea şi imposibilitatea de a instala un guvern în haosul acelui război îndepărta lumea de cauza lui Bolivar şi de tînăra republică. Între triumful din 1813 şi înfrîngerea din 1814, Bolivar a guvernat în felul său şi într-o oarecare măsură după

capriciile Josefinei Madrid, „senorita Pepa“, aşa cum era cunoscută în toată Venezuela. Căci dacă Bolivar nu avea temperament de dictator, în schimb îl avea „Pepita“, care a ajuns să-şi impună părerea în guvern, făcînd numiri şi destituiri din funcţii după toanele ei.

Curînd au început să cadă în mîinile lui Monteverde oraşe venezuelene precum Barcelona, Barinas, Valencia. Generalul reuşise să stabilească o legătură sigură între Puerto Cabello şi regiunile de la şes, care îi procurau proviziile necesare pentru armata sa. Bolivar şi-a dat seama că numărul dezertărilor creştea. Căută să pregătească Caracasul pentru un contraatac. A echipat spitale şi a înălţat fortificaţii din ruinele rămase de pe urma cutremurului. Îi lipseau însă armele şi muniţiile pe care adversarul său le avea din belşug. A făcut o călătorie prin provinciile în care începuse să-i scadă prestigiul.

Din satele de şes ale sudului, din îndepărtatul ţinut al fluviului Apure, locuitorii regalişti ai cîmpiei, conduşi de ofiţeri spanioli şi călărind pe caii sălbatici ai acelor locuri, ajunseră pe străzile din El Tuy şi Aragua. Pe ei se sprijinea Monteverde împotriva patrioţilor. În afară de aceasta el mai anunţase că şi soldaţii veterani ai luptelor din Spania împotriva lui Napoleon vor ajunge în curînd pe coastele venezuelene.

La întoarcerea în Caracas, Bolivar a schimbat unul din consemnele „războiului pe viaţă şi pe moarte“.

Americanii născuți pe continent care vor lupta împotriva propriei lor țări sau vor conspira cu dușmanul, vor primi aceeași pedeapsă ca și dușmanii spanioli. A început atunci o luptă înverșunată, în care Bolivar obținu noi victorii. Tot ceea ce pierdea ca guvernator în oraș, recîștiga în fața oamenilor săi pe cîmpul de bătălie.

Mica armată de patrioți a intervenit în cîteva bătălii împotriva regaliștilor. Într-una din ele, la Bárbula, Bolivar l-a pierdut pe unul din cei mai buni căpitani, Girardot, care îl însoțise din Noua Granadă.

Lui Monteverde i-au sosit întăriri din Spania, alături de locuitorii de pe cîmpiile de lîngă Apure și Orinoco. Bolivar a înțeles că se apropia momentul hotărîtor și a organizat acea strategie derutantă a atacurilor neașteptate, prin surprindere. În ziua de 5 decembrie 1813, a avut loc bătălia de la Apure, în care Bolivar a luptat timp de șase ore împotriva unei forțe cu mult superioare. La sfîrșitul bătăliei, armata lui Monteverde a fost împrăștiată, hăituită și practic nimicită. Patrioții au făcut mulți prizonieri și și-au refăcut arsenalul lor de arme și de muniții care se epuizaseră. Oamenii de la cîmpie, învinși, s-au retras pînă la Orinoco, iar Monteverde s-a refugiat din nou în fortăreața sa din Puerto Cabello.

Acest moment prefigurează noua etapă a armatei republicane. O altă perioadă critică din viața Liberatorului.

Bolivar în fața lui Bobes

Cumplitul asturian

Așa-zisul „Leu al cîmpiilor Venezuelei", cum îl botezaseră unii istorici, se numea José Tomás Rodriguez și se născuse la Oviedo (Las Asturias) în anul 1782, cu un an înaintea lui Bolivar. Bobes, aventurier asturian, sosit de foarte tînăr în Venezuela, se ocupa cu contrabanda de piei și era foarte popular în toată regiunea de cîmpie, începînd de la Orinoco pînă la Caracas. După spusele unor biografi ai săi, era înalt, lipsit de grație, blond și cu ochii foarte albaștri. Porecla de „Bobes" și-a dat-o el însuși, în amintirea unui prieten și protector pe care l-a avut la cîmpie, la sosirea sa ca emigrant. Odată cu declanșarea răscoalei din 1810, din Venezuela, Bobes, care se considera un

„centaur de cîmpie", cum erau atîția în țară, își oferi colaborarea sa revoluționarilor.

Dar conducătorii răscoalei din acea zonă, aflînd de originea sa spaniolă și de faptul că fusese contrabandist, în loc să-i primească colaborarea, l-au arestat dintr-un exces de puritanism și l-au condamnat la moarte. Pedeapsa i-a fost apoi comutată și a rămas doi ani în închisoarea localității Calabozo. A fost eliberat de aici de către șeful spaniol Antonanza, care cucerise în 1812 comuna de la republicani. Bobes a ieșit din închisoare transformat într-un dușman al revoluției, împotriva căreia se hotărîse să lupte din pricina urii pe care o nutrea împotriva temnicerilor săi.

Bobes își formă numaidecît o adevărată armată din locuitorii sălbatici de la cîmpie, mulți din ei fiind sclavi cărora le acorda libertatea pentru a se înrola în rîndurile sale. Ajunsese să aibă o armată de partizani de zece mii de oameni călări, aproape toți negri, mulatri și metiși. Trupa aceasta de analfabeți, apărători fanatici a ceea ce pentru ei era un mit — regele Spaniei — a constituit o hoardă greu de stăpînit în clipa distribuirii prăzii de război, din care făceau parte, firește, femeile albe sau creole.

Abilitatea cu care asturianul Bobes își manevra sălbaticii era extraordinară. Bolivar însuși a fost primul care a recunoscut acest lucru. Bobes, care nu intervenise în bătălia de la Apure, nu cunoștea înfrîngerea.

Legenda cruzimilor sale era atît de puternic întipărită în mintea oamenilor încît numai vestea că el se apropia făcea ca satele să se golească de locuitori.

După înfrîngerea de la Apure, cînd Monteverde a fost înlocuit cu Juan Manuel Cajigal în funcția de general al Venezuelei, Bobes a refuzat să-l recunoască. El i-a scris regelui o scrisoare, din care se vedea lipsa de cultură și în care căuta să-și justifice răzvrătirea. Spunea, după multe ocolișuri, că el nu se supune decît lui Dumnezeu și regelui.

Bolivar știa de existența lui Bobes și mai știa că cei de la cîmpie îl aprovizionau cu oameni și cai, și îl considera periculos prin combativitatea și fanatismul oamenilor care îl urmau. Era sigur că se vor înfrunta curînd.

Adunarea constituantă

În primele zile ale lunii ianuarie 1814 s-a reunit în biserica San Francisco din Caracas, singura care rezistase cutremurului, Adunarea constituantă, convocată de Bolivar. Nu au sosit reprezentanții de la șes și nici din regiunea Anzilor. Majoritatea erau din Caracas și din regiunea orientală. În Adunare se rostiră cuvîntări. Majoritatea deputaților au cerut ca Bolivar să rămînă în fruntea guvernului provizoriu militar, pînă ce țara va fi pacificată. Toți membrii aces-

tei adunări de latifundiari creoli știau că Bobes stătea la pîndă cu hoardele sale din cîmpie și că dintr-o zi într-alta se putea năpusti asupra Caracasului.

Bolivar ceru să fie înlocuit. „Am apărat cu energie interesele voastre pe cîmpul de onoare... Greutatea puterii mă apasă. Vă implor să mă eliberați de o sarcină care depășește puterile mele".

Discuțiile continuară. Deputații se împotriviră. Ei cu atît mai puțin doreau să-și asume greutatea răspunderii. Situația țării era prea haotică pentru ca burghezii de treabă, patrioți și republicani, să dorească să-și ia asupra lor, într-o asemenea situație, sarcina guvernării.

Bolivar insistă : „Să vă feriți de țara în care unul singur exercită toate puterile. Este o țară de sclavi. Mi-ați acordat titlul de Liberator al republicii. Eu nu voi fi niciodată un opresor". Detractorii lui Bolivar, sau cei care nu erau prea entuziasmați de faptele sale, au interpretat malițios cuvintele și atitudinea sa. După părerea lor, Bolivar căuta să-și întărească puterea prin acele continue demiteri, pe care nimeni nu era dispus să le accepte.

După Adunare, Bolivar s-a gîndit să reia campania. Bobes avansează spre nord cu trupele sale sălbatice, formate din mercenari, metiși și negri. În apropierea fermei lui Bolivar de la San Mateo, Bobes distruge forțele republicane conduse de Campo Elias, care a și murit în urma acestei bătălii. Bobes a pătruns în

casa de țară a lui Bolivar și cu un briceag și-a înscris numele pe scîndura unei uși care se mai poate vedea și astăzi. Dar în împrejurimile Caracasului, Bobes a fost înfrînt de Marino și de către Bolivar.

După faimoasa bătălie de la Carabobo, cîștigată de Bolivar, Marino și Ribas împotriva generalului Cajigal, în Venezuela mai rămînea un singur dușman înverșunat al patrioților : Bobes, a cărui forță rămînea intactă. Două săptămîni mai tîrziu, asturianul de la cîmpie se prezentă în La Puerta cu cinci mii de călăreți și cu trei mii de pedestrași. La Puerta [1] devenise, în acea situație, un nume simbolic, pentru că era trecătoarea prin care oamenii de cîmpie ai lui Bobes se strecurau spre văile în care republicanii își aveau forțele. La prima ciocnire, cei de la șes au învins mica armată a lui Bolivar, în sînul căreia creștea descurajarea, în pofida recentei victorii. În urma acestui succes, Bobes avea drumul deschis spre Caracas. Nimeni nu știe de ce n-a pus atunci stăpînire pe capitală. A făcut-o cîteva zile mai tîrziu, cînd începuse exodul a douăzeci de mii de oameni, de toate vîrstele și de toate condițiile sociale. Erau ființe cuprinse de groază, printre care se aflau Bolivar și Marino, cu resturile armatei lor, totalizînd nu mai mult de o mie cinci sute de oameni. Se îndreptau spre est, spre orașul Barcelona, străbătînd o zonă de trei sute de kilometri cu

[1] Poartă (în limba spaniolă).

drumuri proaste. În acest timp Bobes intra fără să întîmpine rezistență în Caracas, unde fu primit de către inevitabilul marchiz de Casa Leon, pe care acest om de la cîmpie l-a numit guvernator civil al orașului. Aristocratul iezuit și abil a reușit să stăpînească cu dibăcie impulsurile asturianului triumfător, salvînd multe vieți și evitînd multe ticăloșii.

După înfrîngerea din La Puerta, Bolivar părea un om demoralizat. Fugarii care îl însoțeau nu-i acordau prea multă atenție. El continua să fie șeful națiunii ; în situația aceasta era doar un fugar. Pe drum află că erau urmăriți de unul din locotenenții lui Bobes. Bolivar ordonă civililor să continue marșul, iar el se ascunse cu puținii săi oameni într-un defileu împădurit pentru a tăia drumul urmăritorilor. Trupele sale erau însă neînsemnate și prost înarmate. A fost din nou învins. În urma acestui eșec, Bolivar, împreună cu supraviețuitorii săi, s-a grăbit să ajungă la Barcelona și aici a convenit ca exodul să continue mai departe spre est, pînă la Cumaná.

Incidentul de la La Plata

La sosirea în comuna de coastă Cumaná, singura comoară pe care o mai avea acel fugar, șef al unui guvern inexistent, al unei armate în derută, al unei țări care nu mai avea încredere în Liberatorul ei, erau

Simon Bolivar (litografie din sec. XIX)

cîteva cufere pline cu argint rechiziționat în ultima clipă, a cărui valoare se ridica la vreo sută de mii de pesos. Cu acești bani Bolivar se gîndea să hrănească și să echipeze o nouă armată. Despre Bolivar al acelor ani se poate spune că nu cunoștea descurajarea. În ciuda faptului că nu i se vindecaseră rănile și vînătăile căpătate în urma unei acțiuni, pornea din nou la înfăptuirea alteia. Bolivar se considera temporar înfrînt, nu însă învins.

La sosirea în Cumaná, cuferele care conțineau tezaurul au fost predate căpitanului unui vas închiriat de către Marino pentru transportul forței sale mari-

time. Căpitanul, numit Giuseppi Blanchi, a primit cuferele cu porunca de a le ascunde în magaziile sale pînă la noi dispoziții. Nu degeaba se găseau însă pe coasta Mării Caraibilor, care cunoștea tradiția piraților, îndeosebi a piraților americani.

În timp ce Bolivar și Marino prînzeau, nu departe de port, li se aduse la cunoștință că Blanchi era gata să ridice ancora și să și pornească cu nava cu pînze, ducînd cu sine și cuferele. Cei doi comandanți alergară și ajunseră la timp, urcîndu-se pe corabie, care avea deja pînzele desfășurate. Acel pirat american travestit pretinse că guvernul Venezuelei contractase credite de la el și că era hotărît să recupereze cu forța această datorie. Căzură la învoială. Bolivar îi oferi o treime din argintul care se găsea în cufere.

Cînd ajunseră la un acord cu piratul și feluca sosi în portul Carupano, cei doi șefi se loviră de răzvrătirea lui Piar și a lui Ribas, primul căpitan și celălalt unchi al lui Bolivar. Acesta din urmă se declarase șeful unicei armate organizate ce le rămînea republicanilor. El a fost acela care i-a arestat pe Bolivar și pe Marino, sub acuzația de a fi încercat să-și însușească fondurile naționale.

Cei doi au fost închiși într-un fel de temniță, care de fapt era o colibă de pescari cu niște gratii de lemn la ferestre. Aici Bolivar ceru hîrtie și cerneală și scrise unul din mesajele sale. În el se consideră „ales al sorții armelor“ sau „instrument de care s-a servit

Providența". În momentul acela de maximă umilire și eșec, Bolivar scrie un document de importanță istorică, în care precizează că, în ciuda faptului că partizanii săi îl abandonaseră, și Bobes, conducînd niște oameni fanatizați, distruge resturile armatei sale de patrioți venezueleni, el are conștiința misiunii sale și că mesajul său este încă de pe acuma istorie.

După cîteva zile, avînd în vedere personalitatea celor doi generali, gardienii i-au lăsat să plece. Bolivar s-a îmbarcat din nou spre Cartagena. Își propunea să prezinte un nou raport Congresului din Tunja și s-o ia de la început. Și în timp ce naviga spre Cartagena, unchiul său Ribas, care reușise să adune o armată, îl atacă pe Bobes la Urica. Ribas este învins, Bobes însă moare în această bătălie. După toate acestea un sclav, căruia Ribas îi dăruise libertatea, îl trădează predîndu-l partizanilor lui Bobes, care, bineînțeles, îl decapitează. Din cei cinci căpitani care plecaseră împreună cu Bolivar din Noua Granadă și ajunseseră la Caracas, după „Strălucita campanie" rămăsese în viață numai Urdaneta.

Din nou pe fluviul Magdalena

Din Carupano pînă la Cartagena, micul vas cu pînze pe care naviga Bolivar a înfruntat furtuna timp de șapte zile. Tot astfel, era cît pe-aci să fie capturat de

un vas spaniol. A reuşit însă să se pună la adăpostul fortăreţelor din port. Bolivar rămase foarte puţin timp în oraşul în care comanda duşmanul său, Castillo. Într-o mică ambarcaţiune fluvială, navigă în susul fluviului Magdalena. Se grăbea să ajungă la Tunja şi să prezinte raportul său Congresului din Noua Granadă. Din fericire însă, după citirea pesimistului raport al lui Bolivar, preşedintele Camilo Torres a spus : „Republica Venezuela nu este moartă. Trăieşte aici în propria voastră persoană". Bolivar este numit din nou general al forţelor armate ale Uniunii. După puţin timp, Bolivar şi prietenul său Urdaneta, care reuşise să fugă spre Anzii venezueleni cu o armată de patrioţi bine căliţi în campanie, se întîlnesc îndată şi o pornesc spre Bogota. Prestigiul lui Bolivar cîştigă pentru cauza sa pe partizanii centralismului. Lupta civilă dintre federalişti şi centrişti luase practic sfîrşit. Numai Cartagena rămînea în puterea lui Castillo, care s-a înfuriat atunci cînd Bolivar i-a scris o scrisoare, sfătuindu-l să pornească o ofensivă împotriva oraşului Santa Marta, care se afla şi el sub controlul regaliştilor. Castillo nu l-a recunoscut pe Bolivar ca general al forţelor Uniunii. A scris un pamflet teribil împotriva „Împăratului din Venezuela".

Cu toate acestea, Bolivar a încercat prin toate mijloacele o reconciliere. Generalul Castillo nu se putea împăca cu faptul că Bolivar era conducătorul acelor

forțe din ordinul Congresului. Bolivar avea și el nevoie de cooperarea cu Castillo și de ajutorul Cartagenei ca să poată ataca Santa Marta, înlăturînd un pericol care amenința apropiata campanie.

În fața necontenitelor refuzuri ale lui Castillo de a colabora, Bolivar înaintează în josul fluviului Magdalena, oprindu-se însă la Mompox și apoi la Barranca, acel sat în care începuse cu un an în urmă, cu numai șaptezeci de oameni, campania pentru eliberarea Venezuelei. Așa numita „Strălucită campanie", pe care o vedea acum uimitor de inutilă.

Generalul Castillo îi dă ordin să se retragă spre Ocean și să concedieze pe toți venezuelenii. Bolivar răspunde printr-o înaintare, ocupînd colina numită La Popa, situată ceva mai departe de fortul Cartagenei. Exasperat, Castillo pune în funcțiune tunurile. Lucrul acesta a pus capăt răbdării lui Bolivar, care și-a întrunit ofițerii și soldații, granadini și venezueleni, pentru a le spune printre alte cuvinte patetice : „Nici un tiran nu a fost distrus de armele voastre ; ele au fost pătate cu sîngele fraților noștri".

Bolivar hotărî astfel să se retragă de la conducerea armatei mai înainte ca, din pricina sa, să izbucnească un război civil în fața dușmanului comun, lucru care ar fi putut fi fatal independenței. În ziua de 9 mai 1815, Bolivar se îmbarcă pe un vas britanic, îndreptîndu-se spre insula engleză Jamaica.

Ceea ce Bolivar presimțise și îi făcuse cunoscut lui Castillo într-una din scrisorile sale de împăcare se împlinea ceva mai tîrziu, odată cu terminarea războiului de Independență din Spania[1] și după încetarea frămîntărilor liberaliste. Ferdinand al VII-lea se simțea sigur pe tron și era, firește, preocupat de combaterea răzvrătiților din America. Printre provinciile americane de a căror „pacificare" se interesa cel mai mult, se numărau Venezuela și Noua Granadă. Din Cadiz pornește o armată de cincisprezece mii de veterani din războaiele napoleoniene. În fruntea armatei de „pacificare", învestit cu ample atribuții, pornea generalul Pablo Morillo, acela care va deveni mai tîrziu comandantul general al Venezuelei. În preajma lui iulie, două luni după retragerea lui Bolivar în Jamaica, Morillo s-a îndreptat spre Cartagena cu zece mii de spanioli și trei mii de americani, după ce lăsase la Caracas o garnizoană puternică. Fortăreața a căzut înainte de sfîrșitul acelui an. După cum spun cronicile, toți apărătorii Cartagenei au fost împușcați, cu excepția generalului Manuel Castillo, care a fost spînzurat...

Odată cu luarea cetății, cheie care deschidea porțile Noii Granade (Columbia), armata spaniolă urcă în

---

[1] Nume care se dă în mod obișnuit eroicei rezistențe a spaniolilor împotriva cotropirii franceze (1808—1813). (N.T).

Pablo Morillo, comandant general spaniol al Venezuelei

susul fluviului Magdalena. Nu întîrzie să ocupe Bogota, unde au căzut prizonieri mai mulți patrioți, printre care prietenul lui Bolivar, Camillo Torres, președintele Uniunii.

La cîțiva ani de la răscoala din 1810, Bolivar se afla în exil în Jamaica, în timp ce teritoriile Noii Granade și ale Venezuelei cădeau din nou în stăpînirea deplină a armatei și a autorităților spaniole. Războiul costase mult sînge și sărăcirea acelor regiuni bogate.

Jamaica, Haiti, Venezuela

Exilatul scrie

La Kingston (Jamaica), Liberatorul exilat trăiește într-o pensiune ; scrie scrisori și chiar un eseu de opt mii de cuvinte, pe care ziarul *Royal Gazette* a refuzat să-l publice în foileton, continuînd să rămînă inedit. Într-un fel este o istorie a Americii și în mare parte o anticipare a viitorului ei ; Bolivar l-a scris în insula Jamaica, care devenise „Patmosul“ [1] său, profeticul său Apocalips. Criticii care au citit originalul lucrării citate, intitulat „Răspunsul unui sud-american către un cavaler al acestei insule“, îi recunosc stilul colorat și analiza pătrunzătoare pe care o face asupra dominației

[1] *Patmos,* una din Insulele Sporade, unde Sf. Ioan și-a scris *Apocalipsul.*

spaniole, cu frecvente citate din Las Casas[1]. Vorbeşte despre viitoarele forme de guvernămînt şi-şi exprimă simpatia pentru federalism. Visează o puternică federaţie de state americane, dar recunoaşte în acelaşi timp, ca urmare a repetatelor sale experienţe, că aceasta nu este posibilă. Se teme că pentru federaţia visată va fi necesară o tiranie, el însă preţuieşte libertatea mai presus de orice.

Din punct de vedere material, Bolivar trăieşte în Jamaica ca un cerşetor. Este constrîns să suporte sărăcia, tocmelile cu persoanele care îi acordă împrumuturi, tirania proprietarei unei pensiuni, căreia, după cît se pare, e foarte greu să-i vină cineva de hac. Într-una din zile se hotărăşte în sfîrşit să schimbe pensiunea. În noua locuinţă care i se pregăteşte, nu există pat ci numai un hamac, şi cum în aceeaşi zi sosise din Cartagena Felix Anestoy, un nou exilat, Bolivar îi oferă hamacul său ca să se poată odihni în noaptea aceea. În dimneaţa următoare, Anestoy este găsit ucis,

[1] *Bartolomé de Las Casas* (1474—1566), misionar dominican spaniol, născut la Sevilla, denumit, pentru neobosita sa activitate în favoarea băştinaşilor din Lumea Nouă, *Apostolul Indiilor* sau *Protectorul indienilor.* Din clipa sosirii sale în America în 1502, a combătut cu curaj abuzurile conchistadorilor. A făcut diverse călătorii în Spania cu scopul de a obţine măsuri favorabile indienilor. A fost episcop de Chiapos (1545) şi a scris cunoscuta *Scurtă relatare despre distrugerea Indiilor* — operă polemică, în care povesteşte amănuntele conchistei — şi o excelentă *Istorie generală a Indiilor.* (N.T.)

Semnătura autografă a lui Bolivar

cu un cuțit înfipt în piept. Ucigașul, un servitor negru chiar din casa aceea, mărturisește că fusese plătit ca să-l ucidă pe Bolivar.

Cu toate acestea, ne asigură biografii Liberatorului, în acele momente de extremă adversitate, Bolivar a avut mai mult ca oricînd certitudinea marelui său destin. Se antrena perfecționîndu-și „tehnica rezistenței" împotriva adversităților, a lipsurilor, ca și cum încă din timpul exilului său în acea insulă ar fi prevăzut viitoarele sale bătălii. Aici aflase știrea despre fuga lui Napoleon din insula Elba. Scrise atunci Congresului din Bogota, care încă mai ființa, prevenindu-l asupra pericolului pe care l-ar reprezenta venirea lui Napoleon în America cu intenția de a-și reface imperiul, în cazul în care ar fi eșuat în Franța. S-ar putea spune că

surghiunitul din Jamaica, exilatul Simon Bolivar, liberator al unei țări care s-ar fi părut că nu-și dorea libertatea, era gelos și se temea ca nu cumva Napoleon, marele tiran, să vină să-i uzurpe, ceea ce considera că-i era destinat : America emancipată. Și faptul cel mai curios este că, în decursul vremii, s-a aflat că în timpul acelor faimoase „o sută de zile" prin mintea lui Napoleon trecuse ideea de a pleca în Mexic sau la Caracas.

Într-unul din articolele pe care Bolivar le publica în acele zile, se fac afirmații surprinzătoare și îndrăznețe, ca aceea potrivit căreia America spaniolă nu va putea fi niciodată guvernată de o singură națiune. Meditațiile sale în singurătate imprimă gîndirii sale o stranie putere de a descifra sensul evenimentelor.

Fiul armatorului

Prin porturile Mării Caraibilor se vîntura o flotă comercială, proprietatea unui locuitor al insulei Curaçao, pe nume Luis Briond. Era fiul unui armator olandez, stabilit în această colonie. Fiul armatorului însă studiase în Olanda și Statele Unite. Acolo deprinsese arta navigației și dragostea pentru democrație. Apoi învăță să facă comerț în Marea Caraibilor și deveni

stăpînul unei flote importante. Vasului său preferat îi dăduse numele de „Cutezătorul Bolivar“, pe vremea cînd nu-l cunoştea încă pe Liberator decît prin legenda isprăvilor sale.

Luis Briond, stăpîn pe corăbii şi milioane, l-a cunoscut pe Bolivar în exilul său. Se ivise prilejul ca financiarul democrat să ofere Liberatorului, admirat de el, ajutorul său în nave şi bani, pentru a porni o nouă campanie.

Generalul spaniol Morillo, acum guvernator general al Venezuelei, înaintase spre Noua Granadă şi începuse asediul Cartagenei. În pofida blocajului maritim al spaniolilor, navele rapide ale lui Briond intrau şi ieşeau din portul Cartagena. Întorcîndu-se la Kingston, îi aduceau lui Bolivar ştiri despre prietenii lui închişi în capitala maritimă a Noii Granade. În felul acesta află Bolivar că apărătorii cetăţii asediate îl înlocuiseră pe Castillo la conducerea oraşului. În sfîrşit, au înţeles greşeala — cugetă în sinea sa Bolivar.

Briond însuşi i-a adus Liberatorului o altă ştire, însoţită de un îndemn. În Cartagena se spunea că Bolivar era singurul care mai putea să salveze oraşul, să-l scoată din încercuire. Briond îi punea la dispoziţie flota sa şi se obliga să-l introducă în cetate, în ciuda asediului.

Bolivar întîrzie să ia o hotărîre. Scrie scrisori împuterniciţilor oraşului veniţi în Jamaica. Se temea ca

nu cumva prezența sa să împartă din nou garnizoana în două tabere. „Atît timp cît opinia locuitorilor ei nu va fi în întregime de acord...“, „Cartagena să mă cheme și mă voi întoarce s-o apăr sau ca să mă înmormîntez între ruinele ei“. În pofida acestor cuvinte, Bolivar intuia ceva îngrijorător. Nu se grăbi să se îmbarce pentru o nouă aventură în Cartagena. Se îmbarcă în sfîrșit, la 18 decembrie 1815, pe o corabie a lui Briond, îndreptîndu-se spre coastele Noii Granade. Era întovărășit de cîțiva ofițeri devotați. În alte corăbii ale flotei lui Briond s-au îmbarcat soldații care au putut fi recrutați și alimente destinate orașului înfometat.

Pe cînd Bolivar părăsea Kingston, aproape în același timp vreo două mii de apărători ai Cartagenei, socotind pierdută cetatea, încercară să fugă pe mare. Generalul Morillo, pus la curent cu aceasta, dădu ordin să fie urmăriți. Numai șase sute din cei două mii reușiră să se salveze. Restul au căzut prizonieri și împușcați. Una din acele corăbii încărcate cu fugari se întîlni cu nava în care naviga Bolivar și îi comunică știrea pierderii Cartagenei. Nava se îndreptă atunci spre Port-au-Prince în Haiti. Generozitatea bogătașului democrat Briond se arătă de data aceasta ineficace. Încă o dată, norocul l-a cruțat pe Bolivar de căderea sa în mîinile vrăjmașilor.

În Les Cayes, sat de coastă din Haiti, singura republică a sclavilor negri din America, Bolivar și Briond s-au întîlnit cu un mare număr de refugiați venezueleni care traversau Marea Caraibilor, venind din Cartagena. Partea centrală a insulei și capitala sa principală, Port-au-Prince, era controlată de mulatrii moderați, al căror șef era sclavul eliberat Alexandre Pétion. Bolivar, abia debarcat în Les Cayes, porni în căutarea lui Pétion. Avea pentru el o scrisoare a unui agent comercial britanic din Kingston, prieten al șefului mulatru din Haiti. Întrevederea avu loc la reședința lui Pétion în ziua de 2 ianuarie 1816.

Bărbatul de culoare l-a simpatizat repede pe Bolivar, despre care avea puține informații. După un schimb de impresii, Pétion propuse Liberatorului o convenție. Nici o țară, atît din Europa, cît și din America, nu recunoscuse independența negrilor haitieni. Generalul Morillo nu întîrziase să trimită mesaje amenințătoare din Venezuela. Se vorbea chiar de o invazie, în cazul în care haitienii continuau să dea ocrotire dușmanilor regelui Spaniei.

Nimic nu l-a intimidat pe președintele haitian Pétion, care i-a promis lui Bolivar ajutor pentru toți refugiații ce continuau să sosească în Les Cayes. El i-a oferit lui Bolivar bani și hrană și chiar ceva mult mai

important: ambarcațiuni, arme și muniții, atîtea cîte erau necesare pentru organizarea unei expediții. Acestea în schimbul angajamentului lui Bolivar de a recunoaște republica Haiti. Desigur, lucrurile luaseră cea mai bună întorsătură pentru Liberator. În timp ce generalul Morillo, după ce ocupase Cartagena și spînzurase pe apărătorul ei, generalul Castillo, își îndrepta forțele spre Bogota, potrivit planului său de recucerire a tuturor teritoriilor din Noua Granadă, Bolivar, Briond și generalul haitian Marion pregăteau în mare grabă, de acord cu președintele Pétion, o mică expediție în care continuau să se înroleze toți fugarii sosiți pe coastele din Haiti din diferite porturi venezuelene și granadine ale Caraibilor.

Expediția le insufla colaboratorilor și financiarilor săi un mare entuziasm, poate chiar mai mult decît lui Bolivar însuși. Micul port Les Cayes era punctul de întîlnire al venezuelenilor și al granadinilor exilați. Printre ei se afla un grup de ofițeri care erau chemați să devină generali celebri în viitoarele campanii pentru independența Americii, alături și chiar împotriva lui Bolivar.

Printre acești expediționari începură să se ivească discuții asupra diverselor forme viitoare de guvernămînt; existau de asemenea păreri diferite în privința alegerii punctului de debarcare al expediției. Venezuelenii și granadinii își disputau teritoriul care urma să fie eliberat mai întîi.

Bolivar, care asistase la una din acele adunări pătimașe, avu ocazia să vadă încă de pe atunci haosul de păreri, în care începea să încolțească dorința de putere, a cărei victimă fusese și el, și care-i oferea în proporții reduse imaginea a tot ceea ce se petrecea în întreaga Americă. El știa dintr-o tristă experiență că aceste lacome dorinți personale erau capabile să facă să eșueze cea mai generoasă acțiune.

Singurul lucru pe care l-a discutat Bolivar cu ei a fost alegerea punctului de debarcare în vederea expediției. Era lucrul care-l interesa cel mai mult în momentul acela. Se văzu însă obligat să arate ce părere avea în legătură cu forma de guvernămînt ce trebuia adoptată în momentul începerii cuceririi teritoriului. Și cum asupra acestui punct nu se puneau de acord, armatorul Briond, ce se afla de față, se ridică în picioare și spuse : „Eu sînt dispus să pun la dispoziția cauzei averea mea (vreo sută de mii de pesos aur), dar numai în cazul în care conducerea va fi încredințată lui Bolivar". S-a trecut la o alegere, și doar doi sau trei dintre cei prezenți au votat împotriva Liberatorului.

Cîteva zile mai tîrziu, generalul Bolivar îi scria nepotului său o scrisoare faimoasă, ce se mai păstrează încă, în care, printre altele îi spunea : „...Poimîine vom porni de aici îndreptîndu-ne spre țara noastră. Avem la dispoziție paisprezece vase de război, o armată de două mii de oameni, arme și muniții pentru

o campanie de zece ani. Transmite aceasta tuturor prietenilor". Nepotul lui Bolivar se afla refugiat pe insula Santo Tomas, dar scrisoarea era una din subtilitățile lui Bolivar prin care urmărea provocarea unui război al nervilor. Scrisoarea era destinată să fie interceptată de către dușman. În realitate, expediția dispunea numai de cinci goelete cu un singur tun la proră și două vase care puteau fi numite, cu multă bunăvoință, vase de război. În locul celor două mii de oameni, ele transportau numai 250 de ofițeri, care puteau forma o armată acolo unde ar fi întîlnit soldați. Mai înainte ca flota să pornească din porturile din Haiti, pofta multor ofițeri de a comanda devenise atît de puternică, încît a fost necesară izgonirea unora dintre ei. Știm însă că Bolivar în asemenea situații nu putea fi descurajat.

Vasele porniră, în sfîrșit și începură să navigheze. Au cutreierat cîteva porturi din Micile Antile, unde au fost recrutați aproape o sută de patrioți fugari. Aceasta după ce se luptaseră cu o mică escadră spaniolă, pînă la coastele insulei Margarita, aflată foarte aproape de litoralul Venezuelei și locuită în cea mai mare parte de pescuitori de perle. Spre nordul insulei exista un fort cu 1400 de soldați spanioli comandați de un venezuelean.

Bolivar i-a oferit șefului acelor forțe o capitulare demnă, dar pe care acesta n-a acceptat-o. Atunci l-a însărcinat cu conducerea insulei pe ofițerul Arismendi,

care se născuse în Margarita. După o luptă de cîteva zile cu furtuna, flota a atins pămîntul în micul port de pescari Carupano, care era părăsit, fiind deci ocupat fără nici o rezistență. Era același port în care Bolivar fusese arestat și de unde plecase cu doi ani în urmă, după defecțiunea lui Ribas și a lui Piar.

Din nou pe mare

Odată debarcat, Bolivar a distribuit sarcini locotenenților săi. Pe Piar, vajnic bărbat de culoare, l-a trimis spre cîmpiile din sud pentru recrutarea metișilor. Pe Santiago Marino spre est, către regiunea Guiria, cu o misiune asemănătoare. Amîndoi au avut succes. La Carupano, care continua să fie pustiu, Bolivar îi declară liberi pe sclavi și așteptă timp de o lună știri de la împuterniciții săi. Firește că mulți dintre cei declarați liberi fugeau ca să se poată înrola în armata spaniolă.

Bolivar nu mai putea aștepta. Cu artileria pe care i-o procurase Pétion și cu cei șase sute de oameni adunați, o pornise spre coasta care se afla în apropierea văilor de pe pămînturile sale natale. Se gîndea că va găsi alimente și patrioți dispuși să-l urmeze pentru un nou atac asupra Caracasului.

Debarcă la Ocumare, aproape de pămîntul său natal, pentru care avea o dragoste nețărmurită. Din port

pornea o şosea care mergea direct spre capitală. Bolivar era însoţit de colonelul Soublette, bărbat cu multă judecată şi moderat, care îi atrase atenţia asupra probabilelor situaţii nefavorabile ce le-ar putea întîlni în marşul lor spre interior.

Răspunsul lui Bolivar a fost categoric : „Numai îndrăzneala ne poate salva. Temeritatea este astăzi prudenţă". În faţa acestui argument, locotenentul hotărî să se supună.

Îl trimise pe Soublette în fruntea a cinci sute de oameni şi cu ordinul de a înainta de-alungul văii în direcţia Caracasului. El rămase în Ocumare numai cu o sută de oameni, cu artileria şi cu proviziile de care dispunea. Ordinul pe care îl primise Soublette era „să se afle permanent în mişcare, fără a stabili un campament fix". Cînd însă locţiitorul lui Bolivar află că împotriva celor cinci sute de oameni ai săi se îndrepta o armată de şapte mii, nesocoti ordinul şi ocupă o poziţie puternică pe o înălţime ca să se poată apăra. Despre această operaţie nereuşită s-a vorbit mult. De ce nu s-a îndreptat însuşi Bolivar spre vale, în loc să-l trimită pe locţiitorul său ? Detractorii Liberatorului au lansat o legendă, despre care nu se ştie dacă e întemeiată, şi care nu putea decît să prejudicieze bunului nume al lui Bolivar. Au susţinut că la Ocumare se afla „Pepita", o dragoste pasageră în viaţa lui Bolivar.

Cert este însă că această operaţie a însemnat un dezastru. Bolivar începu să primească ştiri proaste. Duşmanul său, Bermudez, pe care-l concediase din expediţie în Haiti, debarcase pe coastă şi se unise cu Marino în La Guiria. I se părea că lucrul acesta reprezintă un mare pericol şi Bolivar dădu ordin să fie reîmbarcate tunurile ; cei care conduceau navele trebuiau să rămînă pregătiţi pentru ridicarea ancorei, în timp ce el căuta să ia contact cu expediţia lui Soublette. Cînd reveni pe coastă, constată că majoritatea navelor plecaseră.

Bolivar se pomeni complet singur în Ocumare, în mijlocul şantierului de reparat nave. Îşi scoase revolverul din toc, purtîndu-l cu el o vreme, hotărît să se sinucidă de îndată ce va vedea apărind primii regalişti. Dintr-un motiv sau altul, desigur nu pentru că Soublette ar fi putut evita acest lucru, regaliştii n-au sosit. În schimb, una din nave se apropie din larg trimiţînd o barcă cu vîsle care veni să-l ridice. Unul dintre subalternii îmbarcaţi convinse echipajul că avea obligaţia să se poarte în mod leal şi să nu-l predea pe Bolivar duşmanilor săi.

Odată îmbarcat, Bolivar se hotărî să urmărească celelalte nave pe care reuşi să le ajungă. În felul acesta putu să sosească cu întreaga sa artilerie în La Guiria, unde fu primit cu răceală de către Marino. Cît despre Bermudez, acesta nu-şi ascunse duşmănia făţişă. Pe străzi s-a putut auzi strigătul : „Jos Bolivar“. Pen-

Carlos Soublette

tru a se putea îmbarca din nou, Bolivar fu nevoit să-şi deschidă drum cu sabia în mînă. Se îndepărtă din nou de ţărmurile iubitei sale Venezuele.

În decurs de patru ani, fusese nevoit să întreprindă cinci îmbarcări : la Guaira, Carupano, Cartagena, Ocumare şi acum la Guiria. Armele, navele şi tot ce au reuşit să adune cei doi sprijinitori ai săi, Briond şi Pétion, rămîneau acolo în puterea lui Marino şi Bermudez. La înapoierea sa în Haiti, o furtună se năpusti asupra corăbiei sale cu atîta putere încît era pe punctul de a se scufunda. Bolivar scrise prietenilor săi din Port-au-Prince, povestindu-le cele întîmplate.

În ciuda împrejurărilor neprielnice, succesele mari obţinute se datorau şi căpitanilor săi în misiunile ce le fuseseră încredinţate. Marino, care domina gurile Orinocului, silea garnizoana spaniolă să se retragă de pe insula Margarita, pe care Arismendi începuse s-o considere ca pe o feudă a sa. În Apure se ridica un om nou, José Antonio Paez, care îi transforma pe ţărani în soldaţi republicani, aşa cum făcuse Bobes. Soublette pătrunse în Apure şi luă contact cu Paez, care se intitulase singur „şef suprem al armatei din Apure". Piar ajunse să stăpînească singur în Bajo Orinoco. Urdaneta şi Santander reuşiră să-l evite pe Morillo şi să stabilească la rîndul lor contactul cu Paez împreună cu care îi înfrînseră pe regalişti la Yagual. Dintre toţi aceştia, doar Urdaneta şi Soublette acceptaseră să fie conduşi de către Bolivar. Ceilalţi recu-

noşteau doar succesele primei sale campanii din Magdalena şi Caracas, cu toate că, după părerea lor, bătăliile fuseseră cîştigate de căpitanii lui Bolivar.

Toţi erau partizanii federalismului, a micilor ţări aliate, în timp ce Bolivar apăra şi visa o Americă puternică, condusă de un guvern central, lucru ce ei nu-l puteau înţelege.

Bolivar ştia că erau buni luptători, însă numai el avea acea viziune cuprinzătoare capabilă să asigure unitatea naţională şi supranaţională, americană, pămînturilor eliberate.

În ziua de 7 decembrie, Bolivar a primit răspunsul la scrisoarea ce i-o trimisese preşedintelui din Haiti, Alexandre Pétion, care sfîrşea cu aceste cuvinte : „Grăbeşte-te aşadar şi vino în acest oraş. Vom delibera împreună". Bolivar se înapoie la Port-au-Prince.

Campania de pe Orinoco

Înfrîngerea de la Clarines

După o şedere de patru luni în Port-au-Prince, pe care le-a petrecut sfătuindu-se cu prietenii şi protectorii săi, metisul Pétion şi Briond, Bolivar revine cu încăpăţînare la proiectul său de a recuceri Venezuela. De data aceasta însă se va adeveri proverbul că ulciorul nu merge de multe ori la apă.

Bolivar soseşte din nou în insula Margarita, care devenise feuda lui Arismendi, cu o nouă expediţie care fusese pregătită asemenea celei precedente în porturile din Haiti. În modesta biserică din Villa del Norte, care i se pare a fi decorul cel mai potrivit, Bolivar se întruneşte cu ai săi pentru a lua unele hotărîri înainte de a păşi pe continent. Printre aceste hotărîri figurează exaltarea „războiului fără cruţare", eli-

berarea sclavilor şi convocarea unei Adunări constituante, în fața căreia Bolivar va demisiona din funcția sa temporară, de preşedinte al acelei inexistente republici.

Odată ajuns pe continent, Liberatorul va întreprinde în continuare, în primele zile ale anului 1817, un marş, din capul locului inoportun, în direcția Caracas. În prealabil reuşise să strecoare în oraş o proclamație, adresată compatrioților săi din Caracas. Atracția aproape magnetică pe care o exercită asupra lui Bolivar capitala venezueleană are caracterul unei mişcări instinctive, necontrolabile. Este învins, fireşte, de către regalişti la Clarines şi obligat să se retragă spre coastă.

Ca şi cum ar fi reuşit să-şi recapete judecata, în urma acestei înfrîngeri, Bolivar încetează să se mai intereseze de Caracas şi schimbă total orientarea campaniei sale. Oraşul Caracas nu mai este obiectivul imediat al acțiunii sale. Neglijează pentru moment capitala şi coasta în general, pentru a-şi îndrepta privirea spre Orinoco şi pădurile sale înconjurătoare, spre marele fluviu, care străbate pămînturile cele mai roditoare şi sălbatice ale Venezuelei.

Prin părțile acelea se afla mulatrul trădător Manuel Piar, căruia Bolivar îi scrie în prealabil o scrisoare prin care îl anunță : „Mă voi alătura dumitale". Prietenului său Briond îi spune cu puțin înainte de a porni spre regiunea în care marele fluviu se varsă în Atlantic :

„Uită de insula Margarita şi pregăteşte-te să navighezi pe Orinoco în sus". Pînă şi Briond, acest devotat protector şi prieten fără rezerve, începu să se îndoiască de judecata lui Bolivar. Se supuse însă ordinelor sale.

Dar, în timp ce Bolivar se îndrepta cu „flotila" sa spre Orinoco, în orăşelul San Felipe de Carioca, care se afla ceva mai spre interiorul ţării, locotenentul Marino convoca fără ştirea Liberatorului un Congres constituant. Briond, care era de faţă, fu confirmat în demnitatea sa de amiral. Congresul l-a demis însă din funcţie pe Bolivar. Vestea unei asemenea demiteri n-a produs, desigur, nici un efect asupra Liberatorului.

Odată ajuns în josul Orinocului, Bolivar se întîlni cu Manuel Carlos Piar, ofiţerul mulatru, născut în Curaçao, fiul unei mulatre şi al unui căpitan din marina spaniolă, originar din insulele Canare. Mulatrul îşi formase o armată proprie şi opera pe cont propriu împotriva spaniolilor în bazinul de jos al Orinocului.

Această forţă se sprijinea în cea mai mare parte pe oameni de culoare, recrutaţi de pe cîmpiile şi de la minele de aur şi de fier din Upata şi din Tortola. Piar era un fel de Bobes republican, cu toate că, din respect pentru adevăr, trebuie să mărturisim că era mai puţin aspru.

Aşa cum era de aşteptat, sosirea lui Bolivar a produs asupra lui Piar spaimă, căci comanda teritoriul în chip de cuceritor. Soldaţii lui Piar însă, cu toate că formau o armată „personală", aparţineau republicii al cărei şef

era încă Bolivar. La început, Bolivar se purtă în aşa fel cu Piar de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat între ei.

Angostura, capitala Orinocului

Angostura (astăzi oraşul Bolivar) era o aşezare mică de cinci mii de locuitori, dintre care majoritatea trăiau în colibe de chirpici. Oraşul se afla cocoţat pe o colină care se înălţa deasupra Orinocului. Îşi datora fără îndoială numele topografiei speciale a terenului [1]. Era un defileu de roci bazaltice, pe unde se scurge fluviul Orinoco, la vreo două sute de mile de vărsarea lui, mai înainte de a se desface în nenumăratele cotituri care formează uriaşa sa deltă atlantică. Piar şi soldaţii săi încercaseră zadarnic să pună stăpînire pe capitala Orinocului, apărată de forţele regaliste. Bolivar îşi dădu numaidecît seama că aşezarea era de necucerit de pe uscat. Era nevoie de ambarcaţiuni ca să poată fi atacată de pe apă.

Pentru Bolivar, ocuparea Angosturei constituia un obiectiv principal. În anotimpul ploios, în perioada marilor creşteri ale apelor Orinocului, aşezarea era împresurată de ape şi izolată din cauza inundării cîmpiilor din apropiere. În sezonul uscat, străzile sale

---

[1] Angostura = îngustime, strîmtoare (în lb. spaniolă).

cele mai joase erau la numai optzeci de picioare față de nivelul apei.

Geniul militar al lui Bolivar intuise însă pe dată care putea fi singura soluție. Angostura, cetate regalistă înverşunată, putea fi cucerită numai în sezonul ploilor, printr-o operațiune amfibie de mare îndrăzneală.

Amiralului său Briond îi dădu sarcina de a suplimenta flota de pe Orinoco cu un număr apreciabil de ambarcațiuni mici (canoe şi skifuri) construite de proprii săi soldați în şantiere improvizate, în susul şi în josul fluviului.

În ciuda faptului că Paez şi Urdaneta se aflau la o distanță de şase sute de mile în susul Orinocului, Bolivar reuşise să-i informeze despre operația pe care o pregătea. Între timp, Arismendi, care îl ura pe Marino, îl recunoscu pe Bolivar ca şef suprem. Încetul cu încetul, apele agitate se reîntorceau la matca lor. Cele hotărîte la Congresul de la Carioca se mărginiseră doar la cuvinte şi atitudini, şi acestea desigur, foarte puțin vrednice de laudă. În vremea aceasta, amiralul Briond curăța de duşmani malurile fluviului situate între mare şi Angostura.

Pentru ca flota lui Briond să poată naviga în susul apei, apropiindu-se de aşezarea de pe malul fluviului, oraşul Angostura, era necesar să pună stăpînire mai întîi pe o mică aşezare riverană, apărată şi de mari fortificații de lemn : Guayana la Antigua. Bolivar nu

putea să înainteze pe fluviu cu trupa sa, lăsîndu-l pe duşman în ariergardă.

În cele din urmă, în ziua de 17 iulie 1817, flotila lui Briond şi trupele de uscat comandate de Bermudez, duşmanul lui Bolivar, căruia şeful care dorea unirea îi încredinţase din nou comanda, înaintară în susul apelor. După cîteva ore intrau în Angostura fără să întîmpine o prea mare rezistenţă. Aduceau cîteva tone de carne proaspătă şi multe manifeste pentru a-i convinge pe regalişti. Majoritatea fugiseră însă străbătînd fiecare cum putea cîmpiile inundate.

Bolivar nu intră în capitala Orinocului decît două luni mai tîrziu. Cutreiera prin zona orientală, căutînd să pună capăt anarhiei şefilor. Însă pe cînd străbătea regiunile deltei, Piar propuse o răscoală împotriva Liberatorului. Avea cu el o mică trupă pe care plănuia s-o unească cu cea a lui Marino, singurul care încă nu acceptase autoritatea lui Bolivar.

Aflînd de intenţiile potrivnice ale lui Piar, Liberatorul îl trimise pe Cedeno, omul său de încredere, să-l aresteze. Piar a fost adus imediat la Angostura, dar lui nu-i era teamă, sperînd ca Bolivar să-l ierte în ultima clipă. Liberatorul mai iertase multe alte acte de insubordonare.

Consiliul de război, constituit la Angostura şi prezidat de Briond, îl condamnă însă pe Piar la pedeapsa cea mai grea. Bolivar ajunse la Angostura cînd sentinţa fusese hotărîtă. Piar trebuia să fie spînzurat,

pentru că ridicase armele împotriva altor membri din înaltul comandament şi pentru conspiraţie împotriva societăţii şi a guvernului. Cu toate acestea, Piar nu se arăta îngrijorat. Credea că pînă la urmă Bolivar, pe care-l iubea şi-l ura în acelaşi timp, va sfîrşi prin a-l ierta. Nu era lipsit de logică raţionamentul condamnatului. Existau două alternative : sau mulţi alţii erau pasibili de aceeaşi pedeapsă, sau Piar trebuia să fie iertat. Uneori însă lucrurile depind de anumiţi factori greu de prevăzut. Bolivar, care descoperea întruna multe dezertări, se gîndi că era nevoie de un exemplu pentru a întări puterea şi forţa noului stat faţă de anarhia ofiţerilor, şi semnă sentinţa.

Cînd sentinţa a fost comunicată lui Piar, acesta a avut un acces de furie, apoi părea să se însenineze, dar rămase în închisoare pînă ce a fost adus în piaţa principală din Angostura. Stînd în faţa plutonului, a cerut să nu i se lege ochii, aşteptînd armele să-şi spună ultimul cuvînt. Singurul lucru de care îl scutise Liberatorul a fost moartea degradantă prin spînzurătoare.

Bolivar s-a stabilit la Angostura. Casa sa era situată pe locul cel mai înalt al aşezării, în vîrful unei stînci. Acolo îşi dicta corespondenţa cîtorva copişti. Cert este că această capitală a Orinocului era reşedinţa unei republici fantomatice. Se aflau în mîinile patrioţilor numai două provincii venezuelene, insula Margarita şi

Guayana. Pe malul rîului Apure, la mai multe mile depărtare de Angostura, în susul apei, Paez stăpînea peste regiunile de cîmpie. Iar în pampas, aproape de nelocuit, din Casanare, la vest de Apure, pe pămînturile învecinate cu Noua Granada, se refugiase Santander, pentru a scăpa de urmărirea generalului Morillo. Erau fîşii dintr-o ţară în realitate aproape inexistentă. Ea exista numai în mintea şi în instinctul lui Bolivar. Liberatorul reuşise însă să-i convingă, cu răbdare, pe şovăitori prin scrisorile şi manifestele insistente pe care le trimitea, determinîndu-i să-şi unească forţele. Paez îi va obliga la rîndul lui pe locuitorii de la şes să jure credinţă unui şef, străin şi necunoscut, al noii republici.

Paez, oamenii de la cîmpie şi indienii săi

Bolivar şi oamenii săi porniseră în căutarea lui Paez într-o călătorie care a durat o lună, în susul Orinocului, pînă dincolo de confluenţa lui cu rîul Apure. La început au navigat pe fluviu, apoi s-au văzut nevoiţi să traverseze întinse cîmpii nepopulate. La capătul unui marş de cîteva săptămîni, au reuşit să se întîlnească cu şeful celor de la cîmpie, aproape de San Fernando, în cătunul Canafitola. Paez, călare

pe un cal alb, aştepta înconjurat de două mii de ţărani, desculţi şi aproape goi, călărind pe deşelate. Armele lor erau lăncii de lemn tare, arse la vîrf, rezistente ca oţelul. Se mai afla aliniată, de asemenea, o trupă de indieni *canaviches*, îmbrăcaţi cu nişte şorţuri murdare. Paez îl numise pe şeful indienilor general brigadier al Republicii venezuelene.

Bolivar sărise primul de pe cal. Era îmbrăcat în uniformă. Il îmbrăţişă pe Paez, care, la rîndul său, descălecase. Ţăranii îşi agitau cu entuziasm pălăriile şi lăncile.

In timpul acestei întrevederi, cei doi şefi proiectară un atac împotriva aşezării Carabobo, care fusese cartierul general al lui Bobes, centru important, bogat în turme, situat între San Fernando de Apure şi Caracas. Pe lîngă aceasta, era mai ales o răscruce importantă de drumuri care porneau spre sud, spre mănoasele văi nordice şi spre Anzii din Noua Granadă. La această operaţiune vor participa trupele celor doi şefi — Bolivar şi Paez — precum şi aliaţii „brigadierului" indian.

Carabobo a căzut în urma asaltului, dar cînd au fost puse în discuţie noile planuri, între Paez şi Bolivar s-au ivit adînci neînţelegeri. Acesta din urmă dorea să-i urmărească pe regaliştii înfrînţi în direcţia Caracasului (tinzînd mereu spre capitala victoriilor şi a înfrîngerilor sale), în timp ce Paez nu dorea să se

îndepărteze din zona de cîmpie și considera drept principal obiectiv capitala regiunii, San Fernando de Apure. Paez va merge cu oamenii săi spre San Fernando de Apure. N-au putut cădea de acord și s-au despărțit. Fiecare a urmărit să-și atingă obiectivele propuse. Bolivar ajunse pînă în valea Aragua, urmărindu-i pe regaliștii înfrînți, și mai departe pînă la Maracay. La fosta sa fermă de la San Mateo, o mulțime de bărbați și femei îl îmbrățișară plîngînd. Ferma avea alt stăpîn și lucrătorii redeveniseră sclavi.

Dar acea călătorie de ordin militar și sentimental a fost fatală pentru Bolivar. Forțele regaliste ale lui Morillo reușiră după înfrîngere să se refacă și să-i înconjoare pe patrioți, care au putut scăpa din încercuire cu prețul unor grele pierderi. Bolivar se reîntoarse cu restul forțelor sale la Carabobo, unde își lăsase artileria. Trimise un mesaj lui Paez, care, mai sigur de posibilitățile sale, ocupase San Fernando. Paez îi trmise lui Bolivar o mie de oameni, el însă își continuă campania spre vest, spre San Carlos.

În noaptea de 16 aprilie, șeful forțelor regaliste, venezueleanul Lopez, a plănuit o ambuscadă în scopul de a-l asasina pe Bolivar în campamentul său. Atacul a fost înfăptuit, Bolivar însă a scăpat neatins. În cursul luptei au pierit mai mulți ofițeri republicani și însuși Lopez, care conducea asaltul călăuzit de un sergent dezertor. Bolivar, călărind pe calul lui Lopez,

José Antonio Paez

pătrunse în San Fernando, unde căută refugiu și siguranță la adăpostul țăranilor credincioși lui Paez.

La San Fernando sosiră primii patru mii de voluntari, în majoritatea lor englezi și francezi, dar și polonezi, germani precum și de alte naționalități. Cei mai mulți dintre ei erau aventurieri sau ticăloși proveniți din rîndul trupelor nedisciplinate europene, care, după războaiele napoleoniene, nu se resemnau să lase armele și să revină la munca cîmpului sau să lucreze ca meseriași. Pretextul lor era că ajută un popor curajos care luptă pentru independență și libertate.

Congresul de la Angostura

Bolivar se întoarse la Angostura în luna iulie 1818 şi procedă la numirea unui consiliu de guvernămînt. Au fost aleşi miniştrii, precum şi un tribunal care trebuia să împartă dreptatea. Propuse de asemenea întrunirea unui congres constituant. Au fost aleşi şase oameni, printre care se număra şi Jésus Fernando Penalver. Bolivar le spuse că armata dispunea de toate cele necesare şi că duşmanul urma să fie atacat pe toate fronturile.

În ultimele luni ale acelui an, Bolivar abia dacă mai avea răgazul să descalece. S-a dus la Maturin în nord-est, pentru a sta de vorbă cu Marino şi Bermudez ; a avut o nouă întrevedere cu Paez pe malurile rîului Apure, în timp ce în sate şi prin tabere aveau loc alegeri.

Congresul din Angostura, capitala Orinocului, urma să se întrunească la 1 ianuarie 1819. Dar mulți dintre deputați nu erau prezenți şi Bolivar însuşi care trebuia să prezideze adunarea nu se afla acolo la acea dată. El se înapoie în mare grabă pe Orinoco, în urma vizitei pe care i-o făcuse căpeteniei oamenilor de la cîmpie.

În noaptea care a precedat deschiderea Congresului, la Angostura s-au tras salve de artilerie şi s-au organizat jocuri de artificii în piața principală, acolo unde

cu cîteva luni mai înainte avusese loc scena împuşcării lui Piar. În zorii zilei, în salvele răsunătoare de tun, noii deputaţi au intrat solemni în salonul palatului municipal, ale cărui ferestre dădeau spre Piaţa Mare. Piaţa era plină de publicul care aplauda cu entuziasm pe noii legiuitori ai patriei. Printre aleşi, în afară de civili se aflau şi cîţiva generali : Marino, Mariano Montilla, Urdaneta. Erau în total 27 de membri. Preşedinte al Adunării a fost ales Francisco Antonio Zea, intendent al armatei şi primar al Angosturei. Cînd sosi momentul, Bolivar s-a ridicat în picioare şi a citit un discurs lung şi înflăcărat. La sfîrşitul lecturii, toţi erau emoţionaţi. Bolivar spuse : „Domnilor, luaţi-vă în primire funcţiile; a mea a luat sfîrşit". Apoi a predat bastonul său, simbol al puterii absolute, preşedintelui Adunării, Zea, şi coborî de la tribună.

Ideile şi sentimentele democratice ale lui Bolivar erau evidente. El nu dorea să fie un Napoleon. Congresul l-a confirmat prin aclamaţii în funcţie, el însă a refuzat să primească o asemenea demnitate, spunînd că locul lui este pe cîmpul de luptă, sau în mijlocul taberei alături de armata sa. Trimise apoi un nou mesaj, în care îl propunea pentru funcţia de prim-magistrat pe Zea, care mai fusese ales de Adunare în funcţia de vicepreşedinte.

Odată numiţi miniştrii, Bolivar a fost nevoit să accepte funcţia de preşedinte provizoriu, urmînd să

fie înlocuit prin noi alegeri, de acord cu noua Constituție.

După reuniunile Congresului, Bolivar se reîntoarse pe malurile fluviului Apure. Știa că acolo i se simțea lipsa. În timpul ultimei întrevederi cu Paez, stabiliseră liniile directoare ale noii campanii pentru 1819. Urmau să străbată Anzii, îndreptîndu-se în direcția Bogota. Bolivar avea încredere în victorie. Pe alte fronturi i se recomandase lui Marino să facă presiuni spre Carabobo. Urdaneta, ajutat de Arismendi, urmărea să pună stăpînire pe Barcelona și pe Cumaná. Trebuia să fie asediat de asemenea San Fernando, recucerit între timp de către regaliști. Planul a fost predat de Bolivar lui Zea, pentru ca acesta să poată urmări executarea lui.

Campaniile din anii 1819-21

Un nou personaj: Sucre

Antonio José Sucre avea cincisprezece ani cînd a avut loc prima răscoală americană din anul 1810. Era fiul unor oameni înstăriți și studia ingineria. Citise *Contractul social* al lui Rousseau și alte opere ale enciclopediștilor. De foarte tînăr se înrolase în armata republicană. Trei frați mai mari ai lui Sucre fuseseră asasinați de către soldații lui Bobes. El însuși se întoarse din exil împreună cu Marino, Piar și Bermudez. Cînd l-a cunoscut Bolivar la Angostura, avea douăzeci și trei de ani și era un ostaș format. S-au simpatizat din prima clipă. În anul 1819, la numai douăzeci și patru de ani, Sucre era cel mai tînăr general brigadier al armatei. Nutrea o adevărată admirație pentru Bo-

livar, şi generalul îl considera „cel mai bun ofiţer din armata sa".

În luna iunie, după o întrevedere cu Paez la Guasdualito, o armată compusă din infanterie, artilerie şi intendenţă străbătea apele fluviului Arauca în nişte bărci de piele (cavaleria se deplasa pe contul ei) şi pătrundea în pampa mlăştinoasă (din Casanare, unde crocodilii şi fiarele sălbatice erau singurele vieţuitoare ale acelui ţinut de nelocuit). Dacă n-ar fi fost călăuzele „baquianos" [1], pe care le alesese Bolivar, întreaga armată ar fi fost înghiţită de acele locuri neospitaliere. Cu toate acestea mulţi membri ai îndrăzneţei expediţii, ca şi mulţi cai au rămas în urma lor înmormîntaţi în noroi, înghiţiţi de mlaştini.

În extremitatea apuseană a podişului, la vreo sută de metri deasupra cîmpiei — ultimele contraforturi ale Anzilor — expediţionarii intrară în localitatea Tame, unde îşi avea Santander cartierul său general. Întreaga aşezare era alcătuită din case de chirpici şi colibe mizerabile. Dar supravieţuitorilor din Casanare, care ajunseseră aici cu Bolivar, li se păru un oraş mare. După ce oamenii expediţiei, flămînzi, aproape goi şi desculţi, majoritatea dintre ei bolnavi, au fost încartiruiţi cît mai bine cu putinţă, Bolivar şi Santander au stat de vorbă cumpănind ce le mai rămînea de făcut :

---

[1] Călăuză indigenă, cunoscătoare a terenului, şi care se orientează în mare măsură din instinct. (N.T.)

trecerea Anzilor. Se întîlneau într-o colibă de lut, şezînd pe schelete de animale, la lumina unui opaiţ.

Bolivar avea acum treizeci şi şase de ani şi era cel mai în vîrstă dintre şefii militari care conduceau armata republicană ; Soublette, înţeleptul şef al statului major, douăzeci şi nouă ; Anzoategui împlinise treizeci, şi Santander aproape douăzeci şi opt.

După ce studiară harta rudimentară pe care o aveau la dispoziţie, cei doi şefi au constatat că existau trei trecători accesibile pentru a străbate Anzii, pornind din Venezuela spre Noua Granada. Santander descoperise o a patra, cea de la Pisba, mai periculoasă şi cunoscută numai de indieni. Bolivar a hotărît să fie folosită această a patra trecătoare, de unde duşmanii, care ocupau Noua Granadă, nu se puteau aştepta să fie atacaţi.

După cîteva zile de odihnă la Tame, unde bolnavii s-au refăcut şi s-au întremat cu toţii, reparîndu-şi îmbrăcămintea şi încălţămintea, armata lui Bolivar, întărită cu granadinii lui Santander, era pregătită de marş. Cei doi şefi hotărîseră escaladarea Pisbei, în drum spre Noua Granadă. Au urmat însă zile de nesfîrşită oboseală şi moarte. După peregrinări de mai multe zile, au ajuns la trecătoarea care permitea trecerea lanţului muntos, la vreo unsprezece mii de picioare deasupra nivelului mării. Era un ţinut dezolant, lunar, lipsit de arbori, arid, cu nori veşnici, care învăluiau munţii într-o obscuritate tristă şi rece. Această

armată de supravieţuitori, într-o luptă pe viaţă şi pe moarte cu natura sălbatică a Anzilor, urma să se înfrunte cu forţele spaniole ale generalului Barreiro; totuşi, în ciuda epuizării lor fizice, oamenii Liberatorului nu puteau aştepta. După părerea lui Bolivar, era necesar să se recurgă la surpriză, arma sa preferată, pentru ca în cele din urmă să poată fi cîştigată victoria de care aveau nevoie ca să se poată întrema. Aşa s-a şi întîmplat. Într-o primă ciocnire cu forţele generalului Barreiro, luate prin surprindere, obţinură o adevărată victorie, apoi şi-au stabilit liniile de luptă, şi-au procurat alimente, cai şi li s-au adăugat noi patrioţi din acele văi, cu care s-a pornit la organizarea armatei eliberatoare.

După mai multe hărţuieli cu trupele regaliste, Bolivar a ocupat comuna Tunja, situată pe înălţime, vechea capitală a indienilor *cibcias,* unde şi-a propus să-şi reorganizeze definitiv armata.

Între Tunja şi Bogota, forţele conduse de Anzoategui, Santander şi Sucre avuseră mai multe ciocniri cu regaliştii, pînă cînd, în sfîrşit, are loc bătălia de pe malurile fluviului Boyaca, unde spaniolii sînt învinşi. Bătălia aceasta, care este cunoscută în istorie sub numele de bătălia de la Boyaca, a fost hotărîtoare pentru Bolivar. În afara faptului că armata regalistă a fost distrusă, au căzut prizonieri generalul Barreiro împreună cu douăzeci şi nouă de ofiţeri ai săi. Printre prizonierii aduşi la Tunja, Bolivar l-a descoperit pe

Antonio José de Sucre

ofițerul venezuelean care-l trădase la Puerto Cabello și a ordonat să fie împușcat. La război ca la război... După bătălia de la Boyaca, la al cărei succes participase în mare măsură Sucre, acesta a fost avansat de către Bolivar în funcția de șef al statului major.

Cînd ajunse la Bogota știrea înfrîngerii regaliștilor la Tunja, urmată de căderea lui Barreiro și a statului său major în mîna republicanilor conduși de Bolivar, spaniolii abandonară orașul și s-au retras la adăpostul fortărețelor din Cartagena. În Bogota au abandonat mari cantități de provizii și chiar importante sume de bani în aur, într-atît de precipitată fusese fuga lor din capitală. În ziua de 10 august, la trei zile de la bă-

tălia de la Boyaca şi la şase luni de la plecarea din Angostura — timp în care parcursese o mie de mile prin mlaştinile de la Casanare şi pe culmile Anzilor — Bolivar intră triumfal în capitala Noii Granade, de unde plecase în ianuarie 1815.

Întoarcerea spre Angostura

După o şedere de patruzeci de zile la Bogota şi după ce au fost trimişi 170 de mii de pesos aur nevoiaşei capitale republicane Angostura, pentru cheltuielile guvernului, Bolivar l-a numit pe Santander vicepreşedinte al provinciei Cundinamarca. A anunţat alegerile pentru Congres, care urmau să aibă loc în ziua de 20 septembrie. S-a înapoiat imediat în capitala venezueleană a Orinocului, unde, în absenţa sa, s-au întîmplat o serie de evenimente supărătoare. Acolo, aproape nimeni nu dăduse ascultare ordinelor lui Bolivar. În primul rînd Paez, ceea ce nu era chiar atît de grav, dar şi Marino, Bermudez şi Arismendi dădură dovadă de nesupunere şi lucraseră pe cont propriu. Din ordinul lui Marino fusese destituit Zea de la vicepreşedinţie, fiind înlocuit cu Arismendi, şi se mai întîmplaseră şi alte acţiuni de acest fel.

Cînd Bolivar a sosit la Angostura, într-o ambarcaţiune ce naviga cu ajutorul curentului, în capitală au răsunat clopotele şi străzile au fost acoperite cu co-

voare de flori. Era primirea triumfală făcută eroului. Bolivar a primit onorurile, însă această manifestare de dragoste nu-i mergea la inimă. Şi-a găsit generalii în plină răzvrătire, tezaurul era epuizat şi totul se transformase din nou într-un mic haös. Este remarcabil efortul pe care-l depune şi spiritul organizatoric al lui Bolivar în luptă cu continua dezorganizare şi descompunere spre care tinde tot ce-l înconjoară. Din Bogota îi sosesc de asemenea ştiri proaste. Puţin după plecarea lui din capitală, Santander îi încalcă ordinele şi îl împuşcă pe Barreiro împreună cu cei 29 de ofiţeri ai săi în piaţa publică, în faţa unei populaţii însetate de răzbunare. Pe Bolivar l-a uimit mult această ştire a împuşcării prizonierilor, într-un moment în care el renunţase la deviza „război pînă la moarte".

În asemenea împrejurări, în Angostura Bolivar a trecut la hotărîri extreme. În primul rînd, împotriva lui Zea, care se arăta atît de şovăielnic şi care, destituit de la vicepreşedinţie, continua să rămînă preşedintele Congresului. Asistat de 18 deputaţi, singurii care au putut primi convocarea, Bolivar declară dizolvat guvernul Republicii Venezuela şi hotărî crearea Republicii Columbia, al cărei teritoriu urma să se extindă de la istmul Panama pînă în Peru. Noua republică avea să fie împărţită în trei regiuni : Venezuela, cu capitala la Caracas ; Cundinamarca, cu capitala Bogota, şi Quito (astăzi Ecuador), a cărui capitală urma să fie oraşul Quito. Din cele trei capitale ale

ipoteticii republici, Caracas şi Quito se găseau încă sub dominaţia spaniolilor. Conform proiectului lui Bolivar, capitala naţională urma să fie un oraş nou, ce trebuia construit spre centrul ţării. Se convocă pentru luna ianuarie 1821 un Congres constituant în comuna Rosario de Cucuta, care va redacta Constituţia naţională a noului stat. În continuare, Congresul din Angostura acordă diverse funcţii cu titlu provizoriu, printre care lui Bolivar pe aceea de preşedinte.

Întîlnirea de la Santa Ana

În timp ce generalul Santander reorganizează ţinutul cucerit al Noii Granade, creind sau modificînd instituţiile, generalul Morillo primeşte la Caracas noi instrucţiuni de la Ferdinand al VII-lea, adresate „supuşilor mei rebeli de pe continent“ [1]. În ele se iertau americanilor cei zece ani de război, dacă se supuneau „în condiţii de egalitate, la fel cu ceilalţi spanioli“. Morillo — care cunoştea atmosfera şi ştia că învingătorii de la Boyaca nu vor renunţa la republica lor, pentru care se vărsase atîta sînge — stătu la îndoială înainte de a hotărî ce avea de făcut.

Îi scrise în sfîrşit lui Bolivar, invitîndu-l, în numele regelui, la o încetare a ostilităţilor. În scrisoare, propunea un armistiţiu pe un an. Bolivar, răspunzînd

---

[1] Continentul american (N.T.)

scrisorii generalului comandant, îl limită la șase luni. Era răgazul de care avea nevoie abilul Bolivar pentru a putea să-și reorganizeze forțele și să-i oblige la disciplină pe ofițerii nesupuși. Încetarea ostilităților a fost semnată la 25 noiembrie 1820. Fiecare din părți rămînea pe teritoriul pe care-l ocupa în clipa semnării acestei încetări a ostilităților. De asemenea, s-a căzut de acord ca lupta să devină mai puțin crudă, să nu fie împușcați prizonierii și să poată pleca plenipotențiari la Madrid pentru a trata un pact. În instrucțiunile plenipotențiarilor lui Bolivar figura recunoașterea Columbiei de către Spania și cedarea teritoriului Panama, în schimbul provinciei Quito.

Bolivar a trimis regelui Spaniei un lung document adresat „Maiestății sale Catolice, Senor Don Fernando al VII-lea, Regele Spaniilor". În continuare, folosind unele fraze bombastice („Permiteți-mi, Maiestate, să adresez acestui tron al dragostei și al legii, respectuosul omagiu al celor mai sincere urări"), îi expunea, printre alte argumente : „Existența Columbiei este necesară, senor, pentru liniștea Maiestății Voastre și pentru fericirea columbienilor". El dă să înțeleagă că va oferi spaniolilor „o a doua patrie, dar eliberată și nu împovărată de lanțuri".

Odată semnat armistițiul, generalul Morillo își exprimă dorința de a-l cunoaște personal pe Simon Bolivar. S-a aranjat o întrevedere la jumătatea drumului dintre Trujillo și Caracas. Intîlnirea a avut loc în să-

răcăciosul sat Santa Ana, unde se putea ajunge numai cu calul. Morillo era însoțit de cincizeci de ofițeri și de un impresionant escadron de husari. Aflînd că Bolivar era însoțit doar de zece ofițeri, generalul spaniol ordonă mai multor ofițeri și majorității soldaților să plece, el rămînînd doar cu un singur grup de oameni. În clipa întîlnirii lor, cei doi șefi au descălecat și și-au strîns mîinile. Pe niște mese rudimentare se găseau — spune un cronicar — sticle cu vin de Rioja. De asemenea, se găseau mîncăruri indigene, cu care au fost ospătate cele două grupuri militare. Au băut și după aceea a domnit caracteristica limbuție iberică. Nu s-a pomenit nimic despre anii de sînge și de suferințe din trecut. Ambii șefi au toastat pentru pace. Spre a lăsa mărturie despre această întrevedere istorică a fost desprinsă o stîncă mare, care fu considerată monument comemorativ. Peste această piatră mare, smulsă din pămîntul american, cei doi generali și-au strîns mîna în văzul poporului, apoi au luat masa împreună la Santa Ana și au dormit în cea mai bună casă din sat, sub același acoperămînt.

Bătălia de la Carabobo

După armistițiu, Morillo s-a înapoiat în Spania, fiind înlocuit de La Torre, inferior sub raport militar, ceea ce favoriza planurile lui Bolivar. Înainte de a

se fi scurs cinci luni de la semnarea încetării focului, armistițiul a fost rupt, așa cum era de așteptat. Bolivar primea scrisori insultătoare în care era acuzat de umilire în fața spaniolilor. Autorii lor mergeau pînă acolo încît îl întrebau cîți bani primise pentru semnarea armistițiului. Republicanii din Maracaibo și din alte orașe s-au răsculat. Bolivar a căutat să recurgă la un arbitraj. La Torre nu a acceptat și războiul a reînceput. Pe Bolivar îl preocupa mai mult lipsa de încredere în ofițerii săi decît armata lui La Torre. Elaborează planul unei ofensive generale, pentru a ataca centrul Venezuelei din diferite puncte periferice. Proiectul i s-a părut probabil foarte riscant și a hotărît să întreprindă diverse operațiuni parțiale, mai puțin primejdioase.

Timp de mai mult de o lună, ofițerii care comandau diversele unități ale armatei republicane începură, din ordinul lui Bolivar, o serie de operațiuni și de mișcări convergente asupra trupelor pe care La Torre le amplasase pe cîmpiile din apropierea localității Carabobo. Trupele comandate de Bermudez ocupară orașul Caracas, iar forțele conduse de însuși Liberator au atacat acolo unde generalul spaniol se putea aștepta mai puțin. Bătălia a durat mai mult de o oră, timp în care Bolivar a încercuit și a distrus efectiv armata regalistă, ciocnire care s-a soldat cu peste o mie de morți și o mie cinci sute de prizonieri. Rezultatul acesta

poate sugera proporțiile dezastrului. Bolivar pierduse cîțiva ofițeri. După bătălie, Bolivar a recunoscut că Paez împreună cu oamenii lui de la cîmpie decisese victoria și l-a numit șef al tuturor forțelor venezuelene. Era o recompensă binemeritată.

Bolivar se întoarce la Caracas

„Mie mi-e teamă mai mult de pace decît de război", scrisese Bolivar înaintea victoriei de la Carabobo, și nu era un neadevăr. Se temea mai mult de deputații Congresului din Columbia, decît de generalii regaliști. Cînd, în sfîrșit, Bolivar intră în Caracas, La Torre, împreună cu cele două treimi ale armatei sale, se pusese la adăpost în fortăreața din Puerto Cabello. Trecură doar patru sau cinci zile de la bătălia de la Carabobo. Bolivar își făcu intrarea în capitală în timpul nopții, pentru ca, de data aceasta, să evite o primire ostentativă. Trecuseră șapte ani din ziua aceea în care, fugind de teroarea lui Bobes, plecase din orașul său drag, urmat de o mare parte dintre locuitori. Bolivar a putut să constate că bisericile și cea mai mare parte din casele din Caracas, distruse de cutremurul de pămînt din 1810, nu fuseseră restaurate pînă în 1821. Remarcîndu-i prezența acolo, poporul îl aclama. O mare mulțime l-a însoțit pînă la

vechea lui locuință, care fusese restaurată, ca un gest de gingășie. Casa nu-i mai aparținea, era însă mișcat pentru că se afla acolo. Cînd, după miezul nopții, saloanele, curțile și chiar mica piață San Jacinto se goliră de lume, Bolivar se culcă visător în camera copilăriei lui.

Era trist. Pe de o parte sosirea în vechiul cămin, mereu dorit, care-i reîmprospăta nostalgiile tinereții și îi „reînvia" amintirea atîtor morți dragi și uitați ; pe de altă parte, viziunea mereu anticipată de geniul său, asupra celor ce mai rămîneau încă de făcut pentru consolidarea republicii Columbia și a pămîntului american, așa cum îl visa el.

Bolivar s-a dus la ferma lui de la San Mateo, pentru a se retrage cîteva zile în singurătate și a medita. Străbătu călare șoseaua cunoscută, în vreme ce repeta în gînd numele dragi ale așezărilor și ale locurilor legate de cele mai plăcute momente ale copilăriei sale fericite.

Rămase numai cîteva zile acolo, timp în care hotărîrea de a-și continua opera a prins contur. Ce s-ar întîmpla dacă lăsa Noua Granadă în puterea lui Santander, Quito în cea a lui Sucre, Peru în mîna forțelor regaliste, iar el rămînea în Venezuela ? Lucrul cel mai important era organizarea Congresului din Cucuta. S-a gîndit că s-ar fi cuvenit să fie prezidat de vechiul luptător Antonio Narino, care se întorsese

din închisorile spaniole eliberat cu prilejul acceptării constituției liberale de către Ferdinand al VII-lea.

Liberatorul părăsi Caracasul, luînd drumul spre Cucuta la numai o lună de la bătălia de la Carabobo, și cîteva săptămîni de ședere la San Mateo. Pleca să asiste la Congres precum și să conducă personal bătălia care urma să-i asigure Guayaquil și Quito. Aghiotanții săi povestesc că în zilele acelea Bolivar era în permanență indispus. Organismul său era fără îndoială atacat de un dușman despre care el nu avea încă cunoștință : tuberculoza, boala familiei.

Liberatorul plecase din Caracas la 1 august, iar la 22 septembrie traversa, la bordul unei mici feluci, marele lac Maracaibo, în drum spre Cucuta. Era conștient de importanța acelui prim congres din Columbia.

Adunarea se întruni în sacristia unei biserici, considerată locul cel mai potrivit. Erau prezenți doar 57 din cei 95 de membri aleși. Aici a fost însă redactată și aprobată Constituția noului stat Columbia, așa cum îl visase Bolivar. Existau articole ca acesta : „Toți columbienii născuți după 19 iunie 1821 vor fi liberi". Împotriva voinței lui Bolivar, Congresul adoptă o lege care impunea o oarecare gradație în abolirea sclaviei. Toate articolele documentului se bazau mai mult pe ideile liberale oarecum livrești, decît pe realitățile proprii ale acelei țări haotice. Capitala provi-

Semnarea actului de independență a Venezuelei

zorie urma să fie Bogota. Pentru funcțiile de președinte și vicepreședinte au fost aleși, prin aclamații, Bolivar și Santander. În ziua de 3 octombrie au depus jurămîntul. Șase zile mai tîrziu, Bolivar preda conducerea statului lui Santander și pornea spre sud pentru a începe campania.

Bolivar se întîlnește cu San Martin[1]

Lupta pentru Guayaquil

Cînd Spania a constituit, din punct de vedere administrativ, ceea ce s-a numit regatul Noii Granade, au fost incluse în limitele teritoriului ei, și sub autoritatea orașului Bogota, Quito și portul Guayaquil. Și cum la formarea noilor republici exista tendința de a se păstra vechile frontiere, cele două capitale și teritoriile lor adiacente aparțineau Columbiei.

La scurtă vreme după victoria de la Carabobo, Sucre urca pe estuarul fluviului Guayaquil, purtînd instrucțiuni precise din partea lui Bolivar. Saluta Junta, însă afirma dreptul Columbiei și cerea constituirea

---

[1] José de San Martin (1778—1850), general și om politic argentinian, eliberator al statelor Chile și Peru. (N.T.)

unei armate pentru eliberarea provinciei Quito, care continua să rămînă în puterea spaniolilor.

Sucre, învins în prima sa tentativă de a cuceri Quito — nu din lipsă de forțe şi nici din greşeli de strategie, ci în urma unei trădări — își organiză îndată forțele şi se hotărî să reînceapă lupta. Sucre era un militar inteligent şi calm, care își calcula foarte bine acțiunile. Campania din Quito se termină cu faimoasa bătălie din Pichincha, unde armatele regaliste au fost învinse.

San Martin se afla în Lima, unde primea scrisori din partea lui Bolivar, prin care acesta îi expunea dreptul legal al Columbiei asupra căpităniei generale a oraşului Quito şi a portului său, Guayaquil. San Martin se considera protector al provinciei Peru şi era de acord cu ideea separării acelor teritorii care din punct de vedere geografic aparțineau viitoarei republici peruane.

Avînd în vedere atitudinea intransigentă a lui Bolivar, San Martin s-a îmbarcat pentru a se strămuta la Guayaquil. Cînd i s-a comunicat în portul Trujillo că Bolivar înainta spre sud cu armata sa, San Martin, care sub nici un motiv nu dorea să se ciocnească cu Liberatorul Columbiei, se înapoie la Lima. De acolo ordonă retragerea soldaților peruani care luptau în Quito sub ordinele generalului Sucre. Cînd a sosit însă ordinul, Sucre, care se afla deja în marş spre Quito, a refuzat să-l respecte şi peste puțin timp cîş-

tiga bătălia de la Pichincha, care l-a dus la cucerirea oraşului.

Sucre se afla la Popayan, neputîndu-se hotărî dacă trebuie să se apropie de Guayaquil pe mare, sau să parcurgă această distanţă pe uscat, în care caz trebuia să urmeze un drum pe care el îl considera periculos. Se hotărî pentru acesta din urmă, dar în Patia a suferit consecinţele traversării acestei zone insalubre. Malaria, vărsatul şi frigurile galbene au produs mai multe pierderi în armata sa decît i-ar fi pricinuit un duşman puternic şi bine fortificat.

Pe de altă parte, Bolivar, care îşi continua marşul spre sud, învingînd cele mai mari greutăţi, ajunse cu forţele sale în apropierea unui cătun numit Bombona. În cîteva ore liniştitul cătun avea să părăsească acea bucolică rusticitate participînd la istoria militară a ţării. Aproape de Bombona, generalul spaniol Garcia amplasase forţele bine întărite, protejate de teren şi înzestrate cu piese de artilerie. În ciuda faptului că forţele regaliste se sprijineau pe rîul Guaitara şi pe poalele unui vulcan din apropiere, Bolivar atacă şi cîştigă bătălia, dar cu preţul unor mari pierderi. Garcia s-a retras spre Pasto, lăsînd însă artileria în mîna republicanilor. Aceasta se petrecea în vreme ce Sucre punea stăpînire pe Quito.

După cele două episoade tragice, care au adus însă două victorii republicane : cea de la Pichincha pentru Sucre şi cea de la Bombona pentru Bolivar, a urmat

cucerirea luminosului oraş Quito [1], ridicat deasupra aşa-zisei „piramide a Ecuadorului", cu turnurile bisericilor sale baroce şi cu cei şaptezeci de mii de locuitori, cîţi număra în momentul cuceririi lui de către forţele republicane.

Manuela Saez, revoluţionară

Din această perioadă a vieţii lui Bolivar nu se poate trece sub tăcere numele uneia dintre femeile care au avut cea mai mare influenţă asupra vieţii Liberatorului. Manuela Saez era o frumoasă fată a oraşului Quito, născută într-o casă mare din piaţa centrală a acestui oraş al luminii. Era creolă, fiica unei bogate moştenitoare de proprietăţi rurale, şi a lui don Simon Saez, spaniol, judecător la tribunalul din Quito. Pregătirea intelectuală a Manuelei începuse la mănăstire, unde studiase, pe lîngă alte materii, latina şi îşi însuşise diferite cunoştinţe generale. După aceea începu să citească operele pamfletare ale poetului quitan Espejo [2], care i-au influenţat atît de mult temperamentul înflăcărat.

---

[1] Oraş situat la 2827 m altitudine.

[2] *Santa Cruz y Espejo* (1747—1795), enciclopedist şi medic ecuadorian de origină indiană, născut la Quito, ale cărui scrisori au influenţat puternic desfăşurarea revoluţiei americane. A murit în închisoare. (N.T.)

Cînd Manuela Saez ajunse în floarea vîrstei, părăsi Quito şi începu să-şi petreacă cea mai mare parte din timp la proprietatea mamei sale, nu departe de capitală. Acolo se înconjură de sclavi şi sclave care o adorau pentru generozitatea ei şi acolo învăţă să călărească ca o amazoană, să fumeze şi să viseze la eliberarea Americii.

Extravaganţele şi ideile revoluţionare ale Manuelei Saez nu întîrziară să se facă cunoscute mai întîi în Quito, apoi, mai tîrziu, în oraşul Lima, reşedinţa viceregelui, unde se mută cu soţul ei, un medic englez care o adora şi nu se opunea acestor excese ale caracterului ei.

Manuela venise la Quito să-şi viziteze mama, lucru care a coincis cu sosirea lui Bolivar, la a cărui primire a putut lua parte. La un bal municipal, dat în onoarea Liberatorului, îl cunoscu pe eroul care împlinea patruzeci de ani, dar care arăta de cincizeci, din pricina tîmplelor şi mustăţilor încărunţite. Manuela Saez nu vedea în Bolivar un bărbat, el era pentru ea un simbol. L-a iubit pe Bolivar cu pasiune sufletească, fiind atrasă de calităţile lui spirituale. Era pătrunsă de complexitatea destinului său şi se considera utilă înţelegîndu-l pe eroul independenţei americane. Nu i-a cerut să-l însoţească atunci cînd el se mutase la Guayaquil ; a rămas în Quito, lucrînd în serviciul cauzei.

Fireşte, personalitatea Manuelei şi pasiunea ei, dăruirea ei fără rezervă luptei pentru idealurile sale, alături de Bolivar, au dat naştere la o serie de legende, din ţesătura cărora se poate descoperi cu greu autentica şi complexa personalitate a acestei femei excepţionale. Din clipa în care l-a cunoscut pe Liberator, Manuela a trăit pentru Bolivar şi pentru visul lui : o Americă mare, independentă, unită.

Bolivar a ajuns primul

Între Bolivar şi San Martin a avut loc un schimb de scrisori. La Guayaquil, cei trei membri ai juntei conducătoare oscilau între două tendinţe în ceea ce priveşte situaţia oraşului : opinia partizanilor care erau de partea lui Bolivar şi doreau ca oraşul Guayaquil să fie columbian, şi a celor care erau de partea lui San Martin şi doreau ca el să facă parte din Peru.

Faţă de această nehotărîre au căzut de acord să fixeze ziua de 19 iunie a acelui an ca dată care urma să decidă destinul oraşului prin intermediul urnelor de vot. Conveniseră asupra acestui răgaz de treizeci şi opt de zile, nutrind poate speranţa că San Martin, care se afla la Lima, avea să sosească la Guayaquil. Dar nu putea oare sosi în acelaşi timp şi Bolivar ? San Martin îi scrisese Liberatorului Columbiei, spunîndu-i că merge la Guayaquil şi că imediat ce va

debarca, se va duce la Quito pentru a avea plăcerea să-l cunoască şi să-l îmbrăţişeze. „Ne vom vedea — spunea scrisoarea — şi presimt că America nu va uita ziua în care ne vom îmbrăţişa." Scrisoarea arăta o oarecare cordialitate, probabil sinceră; San Martin presupunea însă că Bolivar îl va aştepta la Quito, şi nu la Guayaquil.

Paisprezece zile înainte de data fixată pentru alegeri, sau mai bine zis pentru referendumul care urma să hotărască destinul capitalei şi al portului Guayaquil, San Martin părăsi portul peruan El Callao, la bordul felucii „Macedonia". Înainte de ziua de 25, ajunse la intrarea în golful Guayaquil. Înainte de a intra, a văzut că o fregată peruană patrula la ieşirea din port. Recunoscînd feluca generalului San Martin, fregata se apropie de ea. În ea se îmbarcaseră triumvirii juntei, prezidată de poetul Olmedo, însoţiţi de un general spaniol. Plecau din Guayaquil în căutarea unui refugiu la Lima. Aduseseră la cunoştinţa aceluia pe care îl considerau şeful lor că Bolivar intrase în capitală cu trei mii de veterani înarmaţi şi că poporul manifesta public în favoarea Columbiei. Ei au confirmat că referendumul nu mai era necesar, avînd în vedere că Bolivar dăduse ordin să se înalţe drapelele Columbiei pe turnurile oraşului.

Dîndu-şi seama că nu mai era nimic de făcut, San Martin se pregătea să îndrepte din nou prora felucii

sale spre Lima, cînd se apropie o a doua ambarcațiune, trimisă din port de către Bolivar. Un emisar al Liberatorului îi aducea o scrisoare concepută în termenii cei mai delicați : „Am fost foarte plăcut surprinși de a afla că Excelența Voastră a ajuns în apele Guayaquilului". Urmau o serie întreagă de declarații afectuoase prin care era rugat să se învrednicească să se facă cunoscut „atunci cînd Excelența Voastră va binevoi să ne onoreze cu prezența sa în acest oraș".

Ceva mai tîrziu, aflînd că San Martin avusese o întrevedere cu fugarii și că intenționa să plece la Lima, îi trimise o a doua scrisoare : „Dacă nu veți veni în oraș voi regreta faptul acesta. Așa cum am regreta pierderea mai multor bătălii". Toate acestea îl făcură pe San Martin să se simtă învins de dialectica acelui torent copleșitor. Se hotărî. Lăsă să plece fregata cu triumvirii, iar feluca sa se îndreptă spre Guayaquil.

San Martin a fost primit cu entuziasm și cu tot fastul oficial pe care Bolivar a putut să-l organizeze, în puținul timp de care dispunea.

Cei doi generali se îmbrățișară călduros și se sfătuiră de mai multe ori fără martori. San Martin, „excelentism senor protector al Perului", așa cum îl numea Bolivar în scrisoarea sa trimisă pe feluca „Macedonia", ancorată în Guayaquil vreme de patruzeci de ore. În tot acest timp, în afară de întrevederile, de

importanță istorică, care au avut loc între cei doi eliberatori ai Americii de Sud, San Martin a luat parte la un mare banchet dat în onoarea sa și la un bal de gală împreună cu întregul său stat major. În timpul balului, San Martin și însoțitorii săi ieșiră din salon și, întovărășiți de Bolivar, s-au îndreptat spre ambarcațiunea care îi aștepta în golf. Despărțirea a fost cum nu se poate mai cordială. Rămînea însă o necunoscută. Ce vorbiseră și mai ales ce hotărîseră cei doi mari bărbați în timpul convorbirilor lor secrete ? Despre ele nu s-a putut ști decît atît cît lăsase scris Bolivar în cele trei rapoarte care purtau data de 29 iulie 1822. Unul din aceste rapoarte era adresat ministrului afacerilor externe din Bogota. Un altul, cu mici variante, fusese trimis de către Bolivar intendentului provinciei Quito. Al treilea, care era de fapt o scrisoare lungă scrisă de mîna sa, a fost trimis generalului Santander. Dar asupra celor discutate în timpul întrevederilor de la Guayaquil și asupra hotărîrilor ulterioare ale lui San Martin, istoricii pasionați au țesut cu anii o legendă în care cu greu i se poate afla tîlcul ; timpul însă și rigoarea cercetării au clarificat și această problemă.

Adevărul este că cele două personaje s-au despărțit în timp ce aristocrația din Guayaquil continua balul în salon. San Martin s-a înapoiat la Lima, unde va avea surpriza să afle că guvernul prezidat de Monteagudo

fusese răsturnat. Decepționat, el a întrunit Adunarea și și-a prezentat demisia, pe care nu și-a retras-o, cu toate că întreaga țară i-a cerut-o aproape în genunchi.

S-a spus — și asta pare să se desprindă dintr-un raport al lui Bolivar — că San Martin se gîndea să instaureze în Peru o monarhie înscăunînd un principe adus din Europa, lucru la care Bolivar s-a opus din principiu, spunînd că „monarhia era un lucru exotic în America".

Se pare că cei doi șefi au fost însă de acord în privința federalizării statelor. San Martin era partizanul federalizării Columbiei și a statului Peru. Tot ce s-a scris se întemeia numai pe ipoteze. Adevărul este că San Martin a abandonat terenul. Nu mai spera, așa cum crezuse, că forțele columbiene aveau să le ajute pe cele peruane să dea bătălia cu viceregele La Serna, care părăsise Lima și se refugiase cu armata sa de spanioli în munți. După ce-și dădu demisia, plecă în Argentina, unde se afla fiica sa și se îmbarcă pentru Europa, de unde nu avea să se mai întoarcă niciodată.

Nu este probabil, așa cum au arătat dușmanii, că Bolivar i-ar fi sugerat lui San Martin să-i lase cîmp liber pentru eliberarea totală a statului Peru. Ceea ce s-a putut întîmpla, după părerea altora, este că San Martin reușise să descifreze firul intim al gîndirii lui Bolivar ; anume, convingerea că el și numai el, ca

întemeietor şi preşedinte al unei mari federaţii de state americane, era capabil să pună capăt haosului în care se prăbuşise America, prin distrugerea organelor politice şi a sistemelor administrative care, rele sau bune, fuseseră create şi susţinute de către monarhia spaniolă.

Campania din Peru

Retorică şi trădare în Lima

După plecarea lui San Martin, Congresul columbian l-a autorizat pe Bolivar să conducă forța expediționară care trebuia să ajute la eliberarea totală a Perului. Bolivar se obliga însă să se înapoieze în Columbia, de îndată ce operațiunile militare de eliberare vor fi fost începute. Unii dintre membrii Congresului se opuneau acestei noi aventuri a lui Bolivar în afara teritoriului columbian. Ei se temeau de cele ce s-ar fi putut întîmpla în Columbia în lipsa lui. Alții, ca Santander, se îndoiau de faptul că statul columbian, încă atît de debil, ar fi putut susține economic acest vis al lui Bolivar.

Cînd Bolivar debarcă în portul El Callao, la 1 decembrie 1823, a fost primit cu un entuziasm aparent

care se desfăşura în mari spectacole de stradă, şi cu multă retorică ditirambică din partea oamenilor de seamă din Lima. Încadrat între două rînduri de soldaţi în uniforme de gală, Bolivar străbătu călare cele opt mile care separă portul de oraşul monumental şi viceregal.

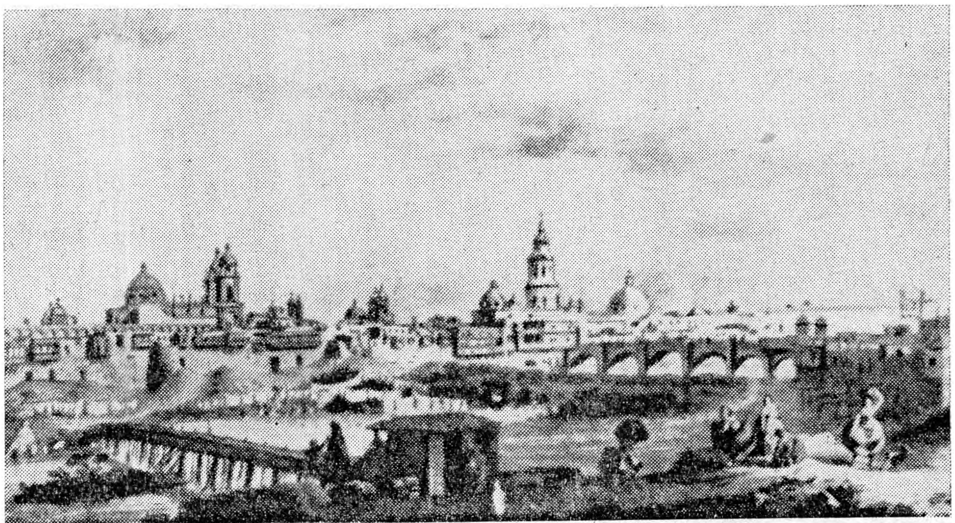
În ziua următoare, Congresul din Peru purtă ecoul sosirii sale, prin discursuri umflate de acest fel : „Puterea suverană a Perului a solicitat ajutorul domniei voastre personal pentru a apăra libertatea naţiunii". După cît se pare, Bolivar era „solicitat" ca un expert în bătălii. Aşa cum se solicită vizita unui medic celebru în caz de boală gravă.

După retorica înflorită şi înmînarea cadourilor, în cărţi preţioase dăruite de către preşedintele Torre Tagle (o operă în şapte tomuri despre politica lui Napoleon, împreună cu altele), Bolivar începu să se lămurească asupra modului defectuos în care mergea administraţia în monumentalul oraş al Limei şi de faptul că trădătorii Riva Aguero şi Santa Cruz îşi propuneau să se alăture armatei spaniole a viceregelui La Serna, pentru a-l alunga pe Bolivar de pe teritoriul peruan. Exista chiar şi un pact scris şi iscălit între Riva Aguero şi vicerege. Asta după ce îi ceruse personal printr-o scrisoare lui Bolivar să vină în Peru. În timpul acesta Sucre, care primise ordin să se strămute spre sud, stătea pe loc în Arequipa, aşteptînd zadarnic ştiri de la Santa Cruz şi de la armata sa.

Bolivar simțea instinctual că e vorba de trădare. El se hotărî să plece din Lima, îndreptîndu-se spre nord, odată cu soldații columbieni care așteptau în El Callao. În satul Pativilca, la vreo sută de kilometri la nord de Lima, află că forțele argentiniene din El Callao se răzvrătiseră ; că Torre Tagle era pe punctul de a-l prinde și a-l preda lui La Serna, cu care întreținea o trădătoare complicitate ; că prizonierii spanioli fuseseră eliberați și că în portul El Callao se înălțase din nou drapelul regelui. Majoritatea membrilor Congresului erau trădători, după pilda președintelui însuși. Cu prilejul acestor evenimente, ei și-au aruncat masca și puținii care nu făceau parte din conspirație au fugit din Lima spre a nu fi arestați. Într-un discurs public, președintele Torre Tagle îl numea pe Bolivar „monstru", după cum cu o săptămînă mai înainte îl sărbătorea ca eliberatorul Perului. Masele populare, care l-au aplaudat și-l aclamaseră frenetic pe străzi pe Bolivar, îl aclamau acum pe viceregele spaniol. Bolivar trimise ordine lui Sucre cerîndu-i să părăsească îndată Arequipa și să se înapoieze urgent în Columbia.

Bolnavul din Pativilca

Cînd Bolivar a vrut să părăsească acel colț nordic al provinciei peruane, se pomeni țintuit la pat de o febră. Medicul diagnostică foarte vag cauzele acestei

Vedere panoramică a orașului Lima (prima jumătate a sec. XIX)

febre. Dacă pe vremea aceea ar fi existat aparate de raze X, s-ar fi văzut că, în afară de nenumărații dușmani externi, Bolivar purta cu sine pe cel mai cumplit dintre aceștita : un bacil, care cîțiva ani mai tîrziu se va numi al lui Koch și care, liniștit și perseverent, îi distrugea organismul.

În Pativilca era însoțit acum de nedespărțita sa discipolă Manuela Saez. Ea era soția, confidenta, mîngîierea, nimfa Egeria[1] și, în același timp, infirmiera lui. Ea fusese și avea să fie în continuare un permanent imbold în lupta pentru eliberarea Americii, visul la a cărui făurire participa și hotărîta quitană. Poate că datorită îngrijirilor și curajului ei, Bolivar a putut depăși această primă criză a bolii sale, cu aproape șase ani înaintea morții. Fapt este că Bolivar s-a repus pe picioare după două săptămîni de suferință extremă. Fără îndoială, flacăra geniului său va produce, cu cît se apropia mai mult de agonia finală, sclipiri mai puternice înainte de stingerea ei definitivă.

Aflat pe patul de suferință, continua să primească știrile. În sfîrșit, aflase că Sucre era pe drum. Știa de asemenea că elementele patriotice, devotate cauzei sale, ale Congresului din Lima, după trădările lui Torre Tagle și Riva Aguero, realizară un ultim act de gu-

[1] Nimfă care-l inspira pe regele roman Numa Pompilius. Numele ei desemnează o sfătuitoare care e consultată din umbră. (N.T.)

vernămînt: preşedinţia rămăsese vacantă şi Bolivar fusese numit „dictator al Republicii Peru".

Aflînd acest lucru, Bolivar lansează de pe patul său de suferinţă o proclamaţie adresată „cetăţenilor unei republici trădate şi asasinate". Textul proclamaţiei începe cu aceste cuvinte: „Peruani! Împrejurările sînt îngrozitoare pentru patria voastră; voi ştiţi lucrul acesta; aveţi însă încredere în Republică!" Şi, după alte argumente: „Armata Columbiei este intactă şi este invincibilă".

Ca şi cum această ştire i-ar fi însufleţit organismul debilitat, Bolivar îşi reia activitatea. Scrie o lungă scrisoare lui Santander, cerîndu-i trupe şi provizii. Îi trimite lui Sucre noi instrucţiuni asupra tacticii şi strategiei.

Cînd, bolnav fiind la Pativilca, fu vizitat, cîteva zile la rînd de către Dr. Mosquera (ministru plenipotenţiar trimis în Argentina pentru a semna cu San Martin tratatul de ajutor mutual între Columbia şi Peru) care, văzînd că starea sănătăţii sale era atît de şubrezită, îl întrebă: „Şi dumneata ce ai de gînd să faci acum?", Bolivar se întoarse şi-i răspunse categoric: „Să înving!" Îi arăta că la Trujillo se formase un corp puternic de cavalerie. „De azi în trei luni — adăugă el — voi dispune de forţele necesare pentru a ataca. Mă voi căţăra pe munţi (era specialitatea sa) şi-i voi învinge la Janja".

PROCLAMA.

PERUANOS! El Congreso constituyente del Perú me acaba de honrar con su ilimitada confianza. Al terminar sus sesiones me ha conferido un poder supremo dictatorial.

PERUANOS. Las circunstancias son horribles para nuestra Patria: vosotros lo sabéis; pero no desesperéis de la República. Ella está espirando, pero no ha muerto aún. El ejército de Colombia está todavía intacto, y es invencible. Esperamos ademas diez mil bravos que vienen de la Patria de los Héroes de Colombia. ¿Quereis mas esperanzas?

PERUANOS. En cinco meses hemos experimentado cinco traiciones ó defecciones; pero os quedan contra millon y medio de enemigos catorce millones de americanos que os cubrirán con el escudo de sus armas. La Plata, Chile, Méjico, y Colombia, están por nosotros. La justicia tambien os favorece; y cuando se combate por ella, el Cielo no deja de conceder la victoria.

PERUANOS. Sed pacientes, y esperadlo todo de vuestros invictos hermanos de armas, porque ellos no cuentan con una ciega fortuna como los españoles, sino con sus pechos generosos. El campo de batalla dirá á quien pertenece el Perú si á los hijos del acaso, ó á los hijos de la gloria.

Cuartel general en Pativilca á 13 de febrero de 1824.

Bolivar

Proclamația lui Bolivar către peruani

În afară de împotrivirea regaliştilor, Bolivar a trebuit să învingă în Venezuela şi în Noua Granadă egoismul şefilor şi ofiţerilor săi : Castillo, Piar, Marino şi Arismendi. În Peru, dificultăţile erau şi mai mari. Acolo trebuia să invadeze terenul cu o armată de columbieni care urma să lupte chiar împotriva locuitorilor ţării, împotriva peruanilor. Mai tîrziu Bolivar va adăuga la proclamaţia sa către peruani un supliment de mare abilitate politică, în care se spunea, printre altele : „Şefii voştri, duşmanii voştri interni, au calomniat Columbia, pe apărătorii ei bravi şi pe mine însumi. Eu vă declar în numele Columbiei şi în numele sfînt al armatei eliberatoare că autoritatea mea va folosi cu stricteţe timpul necesar pentru a vă pregăti victoria".

Trecutul: Simon Rodriguez

În timpul retragerii lui Bolivar în Pativilca soseşte o veste care îl mişcă profund. Odată cu ea îi revenea în minte întreaga sa copilărie din Caracas şi vîrsta întîmplărilor sale tinereşti din Europa : ştirea se referea la Simon Rodriguez, preceptorul şi propagatorul ideilor lui Rousseau, martorul jurămîntului său de la Roma. După douăzeci de ani se înapoia în America şi se afla la Bogota. Este sigur că, în toată această perioadă de timp, între ei nu a avut loc nici un schimb

de scrisori. Totuşi îşi păstrau stimă şi afecţiune reciprocă. Cîte nu se petrecuseră de la „epoca europeană" a teoriilor şi visurilor pînă la teribilele realităţi şi experienţe prin care trecuse Liberatorul !

În clipa în care Bolivar primeşte ştirea, scrie scrisoarea cea mai pasionată adresată acestui „Senor Simon Rodriguez". Misiva începe cu o serie de exclamaţii ce par să nu se mai sfîrşească : „O, maestrul meu ! O, prietenul meu ! O, Robinsonul meu ! Dumneata în Columbia ! Dumneata în Bogota şi fără să-mi scrii !" Scrisoarea aceasta lungă este plină de expresii de felul următor : „Dumneata, maestrul meu, cît de mult mă vei fi privit de aproape, cu toate că te găseai la o distanţă atît de mare ! Cu cîtă aviditate îmi vei fi urmărit paşii ! Am urmat cărarea pe care mi-ai arătat-o. De o mie de ori fericită ziua în care ai păşit pe litoralul Columbiei !" Il numeşte de asemenea „învăţat", „drept", „prieten al naturii". Sfîrşeşte apoi cu o recomandare practică : „Prezintă această scrisoare vicepreşedintelui, cere-i bani din partea mea şi vino să mă vezi". Scrisoarea este semnată la Pativilca, în 19 ianuarie 1824.

Cînd Sucre ajunse la Trujillo, Bolivar o porni călare spre noua sa capitală, pentru a-şi continua acolo activitatea. Sucre întocmise o serie de planuri după datele procurate de spioni, şi Bolivar se arătă de acord cu ele. Pentru a pregăti armata, cei doi şefi, muncind metodic, într-un ritm susţinut şi călăuziţi de un au-

Bolivar - Liberatorul (Pictură de José Gil de Castro, 1825)

tentic spirit de tabără, organizară fabricarea grabnică a pulberei, a armelor şi a accesoriilor de cavalerie. S-au procurat cantităţi de argint şi aur şi se instală o bancă pentru administrarea banilor. De asemenea, s-au rechiziţionat vite şi cai şi se ordonă ţăranilor să semene cereale şi lucernă pentru hrana vitelor. La Camajarca s-au fabricat ţesături de lînă şi bumbac ; la Lambayeque, încălţăminte de piele şi şei ; la Trujillo, potcoave şi cuie. Sucre formă o armată din oamenii de la cîmpie, care trebuiau să lupte la cincisprezece mii de picioare deasupra nivelului mării.

Bolivar şi Sucre erau mai mult decît camarazi de arme : asemenea unui tată şi fiu, care munceau şi trudeau pentru o „operă familială". Studiară trecătorile pentru traversarea munţilor şi aleseră punctele de întîlnire ale forţelor pentru a ataca împreună pe duşman.

Cei doi au primit între timp cu bucurie ştirea că Anglia recunoscuse Republica Columbia şi că, foarte curînd, aveau s-o facă şi celelalte state europene.

Sucre era partizanul unui atac împotriva armatei regaliste din nord, căci o victorie parţială le-ar fi putut permite să domine văile fertile din Janja şi din Huancayo. De asemenea, ar fi putut elibera Lima şi s-ar fi ajuns la o înţelegere cu viceregele.

Bolivar propuse să nu se grăbească, şi timpul îi dădu curînd dreptate. La Serna fusese numit vicerege în perioada liberală a politicii spaniole. Cînd triumfase din nou absolutismul, Olaneta[1] îi scrisese regelui, numindu-se pe sine însuşi vicerege al Anzilor Interiori. Aceasta fu clipa pe care o aştepta Bolivar pentru atac.

Între timp, un alt ofiţer regalist, Valdes, a pornit cu forţele sale spre interiorul Perului şi l-a obligat pe rebelul Olaneta să se retragă şi, odată învins, să se refugieze în Bolivia. Columbienii lui Sucre au

[1] *Antonio Pedro Olaneta* — general spaniol, mort în 1825, care în epoca bătăliilor de independenţă a luptat în interiorul provinciei Peru pentru menţinerea absolutismului. (N.T.)

început atunci escaladarea munţilor înalţi, operaţiune efectuată cu succes, deoarece totul era prevăzut, inclusiv depozitele cu provizii pentru oameni şi animale din zonele pustii de pe culmile munţilor.

Prima bătălie cîştigată de Bolivar şi de Sucre a avut loc foarte curînd. Este cea de la Junin, care a echivalat pentru regalişti cu o pierdere de numai patru sute de oameni, dar care a însemnat pentru columbieni o mare victorie morală, fiindcă „cel care loveşte primul loveşte de două ori". Aceasta a fost ultima bătălie pe care Liberatorul a condus-o personal. Columbienii au sărbătorit victoria lor prin odihnă şi ospeţe pe rodnicele pămînturi din Janja şi Huancayo. O divizie a coborît pînă la Lima şi l-a obligat pe Torre Tagle şi pe adepţii lui să se refugieze la El Callao.

Bolivar şi Congresul din Panama

Sucre a fost investit de către Bolivar cu depline puteri, care nu-i vor mai fi retrase. Dar ceea ce gîndea Bolivar pe cîmpul de luptă era foarte deosebit de ceea ce se petrecea la Bogota.

Pentru cei care guvernau la Bogata, fanfaroni în cea mai mare parte, faptul că Congresul muribund de la Lima îl alesese pe Bolivar „dictator al Perului", îi retrăgea Liberatorului dreptul de a comanda forţele

armatei columbiene care avea să coopereze la eliberarea acestui stat. Astfel i s-au trimis ordine categorice şi a fost ameninţat să renunţe la comandă. Bolivar nu a aşteptat să i se repete ordinele. S-a supus şi l-a însărcinat pe Sucre cu comanda. Acesta a redactat o notă de protest, pe care a trimis-o la Bogota, şi imediat a început ofensiva proiectată.

În ziua de 7 decembrie 1824, Bolivar soseşte în oraşul Lima, pe care-l ocupaseră puţin înainte forţele lui Sucre. Acolo se dedică punerii în practică a planului Congresului Internaţional din Panama. Trimise scrisori de convocare guvernelor din Mexic, Columbia, Chile, Buenos Aires[1], Guatemala, cerîndu-le să trimită plenipotenţiari la acest congres. Proiectase formarea unei „Federaţii care să aibă calitatea de a sfătui guvernele în rezolvarea conflictelor lor reciproce". Propunea ca adunarea să aibă loc la şase luni de la data primirii scrisorii de convocare.

Cele întîmplate la Congresul de la Bogota îl jigneau fireşte pe Bolivar, mai ales cînd se gîndea că totul era o maşinaţie a lui Santander. Pe de altă parte, el avea toată încrederea în Sucre şi se simţea mai bine prin înlocuirea sa de la comandă. În felul acesta era mai liber pentru a se dedica ţelului la care visa : elaborarea structurii unei Americi mari.

[1] Teritoriu ce cuprindea, începînd din anul 1617, actualele republici ale Argentinei şi Uruguayului (N.T.)

Două zile după lansarea apelului lui Bolivar, Sucre își așeză tabăra cu forțele sale pe un podiș din apropierea orașului Ayacucho. Armata comandată de Sucre era formată din șase mii de oameni, recrutați dintre columbieni, venezueleni, ecuadorieni și dintr-o mică divizie peruană, comandată de generalul Lamar. Armata regalistă număra vreo nouă mii de oameni. Cu toate acestea bătălia de la Ayacucho, care a avut loc peste două zile, a fost cîștigată de Sucre. În această bătălie, armata regalistă, ultima armată spaniolă din America, a fost distrusă, cînd pînă și viceregele La Serna a fost rănit. Aceasta a fost ultima bătălie pentru emanciparea Americii. Tot ce a urmat au fost doar hărțuieli. Cînd Bolivar primi mesajul în care Sucre îi comunica amănuntele victoriei de la Ayacucho, Liberatorul începu să danseze de bucurie. Sucre se dovedea un discipol eminent.

După Ayacucho, Sucre îl urmări pe Olaneta și reuși să cucerească La Paz. Adversarul său încercă zadarnic să dea bătălia pe contraforturile orientale ale Anzilor peruani. Faptul în sine nu mai avea nici o importanță. Practic, războiul se terminase, cu expulzarea forțelor regaliste spaniole de pe continent. Dispăreau din America de Sud armatele lui Ferdinand al VII-lea și puterea politică din timpul perioadei de recrudescență a absolutismului. Ceea ce nu va dispărea niciodată de pe

pămînturile acelea erau limba, spiritul şi numele oraşelor, care poartă denumirea geografică a tîrgurilor şi a oraşelor spaniole.

Călătoria triumfală în Bolivia

În perioada aceea se mai predau Puerto Cabello şi alte cîteva nuclee regaliste. Rezistă doar insula Chiloe, situată pe coastele chiliene, şi portul El Callao, unde se refugiase Torre Tagle cu puţinele forţe care l-au urmat.

Bolivar se afla la Lima, unde sosi maestrul său din copilărie, Simon Rodriguez. Acesta nu mai aşteptă să fie anunţat ca să-l poată vedea pe discipolul său iubit. Îl aşteptă pe scara somptuosului palat viceregal, unde Bolivar îşi avea cabinetul de lucru. În clipa în care intră, Liberatorul îl recunoscu imediat, în ciuda lungilor ani de despărţire. Se îmbrăţişară ; Liberatorul părea un copil visător. „M-am întors în America — spuse Simon Rodriguez — nu pentru că m-am născut aici, ci pentru că locuitorii ei se află în slujba unui ideal care mie îmi este scump".

După prima întrevedere, maestrul şi discipolul au continuat să se vadă zilnic. Bolivar l-a numit pe Simon Rodriguez director şi inspector general al Educaţiei şi Asistenţei publice. În ziua de 10 aprilie 1826, după ce acceptase, la cererea Congresului, prelungirea

cu un an a mandatului său, Bolivar predă puterea unui consiliu de miniştri şi plecă din Lima pentru a face o călătorie triumfală în La Paz şi Potosi. În această călătorie, în suita Liberatorului se afla şi Simon Rodriguez. Bolivar ducea cu dînsul Constituţia Boliviei, redactată de el şi scrisă cu propria sa mînă. În schimb, nu îl întovărăşea Manuela Saez, care se afla la Lima.

Liberatorul şi suita sa ieşiră din capitală îndreptîndu-se spre sud, pe vechiul drum trasat de incaşi. Sosiră la Arequipa, unde Bolivar împreună cu ai săi se odihni cîteva zile. De aici convoiul se îndreptă spre Cuzco, înaintînd printre ruinele unor aşezări antice distruse de război şi mici turme blînde de lama, aceşti măgăruşi ai Perului. În fiecare localitate, alaiul trecea peste covoare de flori, de care nimeni nu-şi dădea seama de unde apăreau şi în aplauzele unanime ale mulţimii. Simon Rodriguez se străduia să caute învăţători în fiecare aşezare şi înfiinţa şcoli pe tot traseul parcurs.

De la Cuzco, călătoria a continuat pînă în La Paz, unde Bolivar fu primit ca un semizeu. Aici îl aştepta Sucre, eroul de la Ayacucho, pe care nu-l mai văzuse din clipa începerii campaniei din Peru. La începutul lucrărilor Congresului, Bolivar pronunţă discursul de deschidere mai înainte de a prezenta proiectul de Constituţie. Discursul începu cu aceste cuvinte : „Legislatori ! Oferindu-vă proiectul unei Constituţii pen-

tru Bolivia, mă simt cuprins de tulburare şi de timiditate, convins fiind de incapacitatea mea de a face legi".

Congresul l-a aclamat pe Bolivar şi a adoptat cu mici modificări Constituţia. Sucre acceptă de asemenea alegerea sa ca preşedinte, limitîndu-şi însă funcţia numai la o perioadă de doi ani. Profesorul Rodriguez rămase în La Paz, iar Bolivar se întoarse la Lima, unde Congresul din Peru acceptă şi el Constituţia propusă de Liberator. Într-adevăr, zilele acelea netulburate de ameninţarea războiului au fost singurele zile triumfale în care Simon Bolivar a putut să guste puţin din roadele frămîntărilor şi strădaniilor sale. Foarte curînd, dezlănţuirea pasiunilor şi luptele iresponsabile dintre diversele grupări îi vor lăsa însă un gust amar.

După plecarea lui Bolivar din La Paz, Simon Rodriguez se dedică organizării şcolilor conform principiilor lui Rousseau, cu program întemeiat pe muncă şi jocuri în aer liber. La aceste centre originale de învăţămînt erau instruiţi copii indieni şi metişi, dintre care mulţi erau chiar ai foştilor sclavi.

Dar acţiunea aceasta a durat puţin timp. Erau prea multe secole de opresiune apăsătoare şi prea multe prejudecăţi pe care Rodriguez năzuia să le elimine chiar de la început. Apăru invidia şi răutatea, şi cele mai stranii poveşti începură să circule pe seama operei didactice a acestui „diabolic" profesor. Mulţi părinţi au început să interzică copiilor să mai participe la

şcolile publice create de Rodriguez. De partea sa, meticulosul Sucre socoti să profesorul cheltuia prea mulţi bani pentru proiectele sale educative, cu care nu erau de acord nici biserica şi nici populaţia. Sucre îi scrise lui Bolivar o scrisoare prin care îl lămurea asupra acestei probleme : „Îmi dă mai mult de lucru şi îmi prilejuieşte mai multe neplăceri decît o armată duşmană“ — spunea Sucre. Nu trecu multă vreme şi Simon a fost acuzat în mod public de corupere a tineretului.

Rodriguez nu aşteptă mai mult. Plecă în Bolivia, unde începu o viaţă de vagabond. El a fost primul care a recunoscut eşecul său ca educator. Nu i-a scris lui Bolivar şi nici acesta nu a ştiut nimic de el timp de douăzeci şi unu de luni. Întrebîndu-l de ce nu-i scrisese, a răspuns : „Ca să le dau timp tuturor celor care au vrut să mă acuze“. Şi adăuga în scrisoarea către Bolivar : „Sarcina pe care eu am întreprins-o necesita prezenţa dumitale“.

Bolivar nu i-a răspuns la scrisoare. Rodriguez a primit ofensa, fără cel mai mic gest de protest. Nu şi-au mai scris şi nu s-au mai văzut niciodată. Rodriguez i-a supravieţuit Liberatorului douăzeci şi şapte de ani, timp în care a scris şi a vorbit despre iubitul său discipol cu o admiraţie înflăcărată.

Congresul proiectat la Panama îşi începuse lucrările, cu toate că nu la data fixată de Bolivar. Erau reprezentate doar republicile Columbia, Peru, Guatemala şi

Mexic, fiecare prin cîte doi delegați. Chile și-a declinat participarea, Rio de la Plata și Brazilia s-au abținut, Bolivia nu se afla încă în situația de a trimite delegați, iar Statele Unite au tărăgănat mult numirea împuterniciților. În schimb, Anglia și Olanda au trimis reprezentanți, precum și observatori. În luna iulie, țările participante au semnat un pact de apărare mutuală, în care se prevedea că nu-și vor declara război mai înainte de a informa Uniunea, că vor aboli pe teritoriile lor comerțul de sclavi și că vor ajunge de asemenea la o înțelegere pentru a crea o armată și o marină interamericană.

Între timp, Bolivar, de la biroul său aflat în palatul viceregelui din Lima, cîntărea situația Americii ; La Plata era în dispută cu Brazilia pentru stăpînirea Uruguayului ; El Salvador se afla deja în luptă cu Guatemala ; în Chile izbucnise o revoltă ; în Bolivia, armata pregătea o conjurație împotriva lui Sucre ; Lamar aștepta un prilej pentru a realipi Guayaquil și Bolivia la Republica Peru. Și din Venezuela sora lui îi scria pe un ton de tristețe : „Vino ! Numai tu poți să ne salvezi !“ Congresul de la Panama ar fi fost o „instituție admirabilă, dacă era operativă“, scria în acele momente Liberatorul.

În ziua de 4 septembrie 1826, Bolivar se îmbarcă la El Callao pentru patria sa. Se împlineau trei ani și trei zile de cînd sosise în Peru.

Eroul, drama şi sfîrşitul său

Omul în patria sa

La înapoierea în Venezuela, Bolivar îşi găseşte patria sărăcită şi dezorganizată de către clicile politice în luptă. Venezuela se sacrificase pentru celelalte popoare ale continentului, dăruindu-le şi un Eliberator. Capitala ţării era acum Bogota, la o mie de mile de Caracas, iar puterea o exercita Santander, care era columbian. Ce îi rămînea Venezuelei ?

Mai înainte de a pleca din Lima, Bolivar primise un mesaj din partea lui Paez, în care îi cerea să revină în Venezuela şi să se încoroneze ca rege, acesta fiind singurul mijloc de-a consolida unitatea ţării. Pentru mentalitatea înapoiată a lui Paez, regele continua să reprezinte cea mai înaltă formă a ierarhiei umane. Bolivar debarcă la Guayaquil şi se deplasă cu suita sa

pînă la Bogota. Se poate spune că mergea sub arcuri de flori în mijlocul lumii entuziasmate, care aclama Constituţia Columbiei, considerată opera sa de căpetenie. Pe el îl purta gîndul la acea mult visată Federaţie a Anzilor. Santander îl primi copleşindu-l cu atenţii. După unsprezece zile petrecute în capitală, Bolivar a pornit călare spre Caracas, aşa cum venise. Acolo îl aştepta Paez. Liberatorul continua să viseze o federaţie, alcătuită din Columbia, Venezuela, Peru şi Bolivia, după modelul celei nord-americane. Statele ar fi avut autonomie locală, iar preşedintele s-ar fi menţinut deasupra partidelor.

La rîndul său Paez, care se şi considera „vicerege", susţinut de ceilalţi şefi — Marino, Bermudez, Arismendi — lansase o proclamaţie în care spunea că Bolivar „se reîntoarce ca un simplu cetăţean", adică fără nici o autoritate şi fără nici o putere. Bolivar răspunse însă printr-o alta, care determină o întrevedere. Acum cei doi se îmbrăţişară. Cronicarii scriu că Paez plîngea.

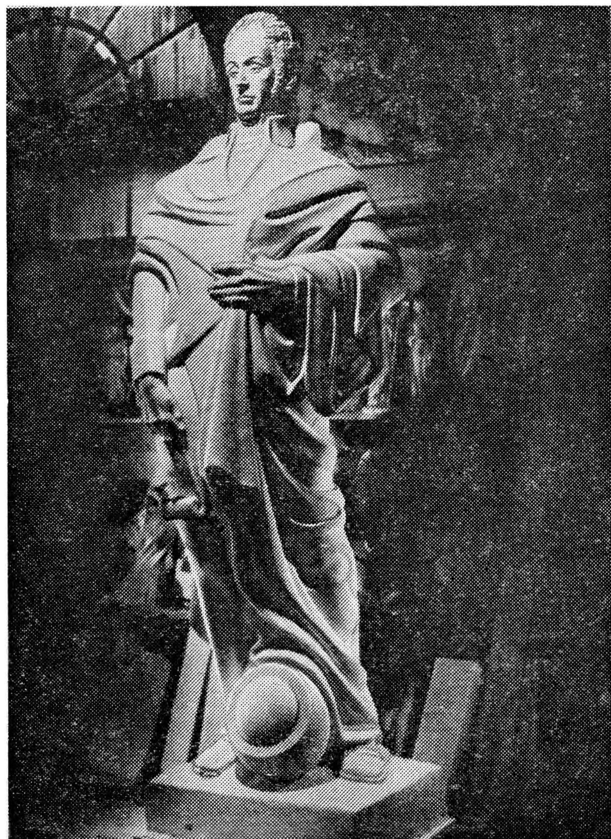
În ziarele din Venezuela apărură însă articole semnate cu pseudonime, în care se făceau afirmaţii de felul acesta : „Liberatorul nostru s-a transformat în înrobitorul nostru". Întreaga operă a lui Bolivar se prăbuşise de asemenea în Peru, de îndată ce acesta părăsise ţara. Partidele se coalizaseră împotriva Constituţiei bolivariene. Nici Sucre nu considera situaţia sa din Bolivia ca fiind mai bună. Era convins că nu-l

vor lăsa să se menţină ca preşedinte nici măcar pentru cei doi ani ai mandatului său.

Pe de altă parte, Bolivar visează să se retragă şi să trăiască la Londra din modesta rentă pe care i-o furniza mina de cupru din Aroa, singura proprietate a familiei care-i mai rămăsese. Hotărît să-şi pună în aplicare planul, în faţa ostilităţii crescînde a compatrioţilor, în ziua de 4 iulie 1827 se îmbarcă în La Guaira. De acum nu avea să se mai întoarcă în iubitul său Caracas. Acest fapt nu presupune că el nu avea să mai vadă niciodată coastele venezuelene. Le putea contempla în voie de pe puntea unui vas de război britanic ce-l transporta pînă la Cartagena, în drum spre Bogota.

Cînd sosi, în ziua de 10 septembrie, Congresul din Columbia convocă o Convenţie care urma să se întrunească în luna martie în localitatea Ocana, orăşel care se ridica peste un munte din apropierea rîului Magdalena. Obiectul acestei Adunări era examinarea Constituţiei. Conform acordurilor anterioare, legea de bază nu putea fi discutată şi nici modificată pînă în anul 1831. Totuşi evenimentele se precipitau.

Atît hotărîrile lui Bolivar cît şi ale lui Paez, precum şi răzvrătirile care se repetau, din Venezuela şi pînă în Ecuador, subminaseră în mod periculos structura politică continentală. În privinţa vicepreşedintelui Santander, acesta profită de împrejurări pentru a-şi crea o organizaţie proprie împotriva lui Bolivar. Prin tac-

Statuia lui Bolivar din Caracas

tica sa, urmărea discreditarea acestuia, încercînd să convingă țara că Liberatorul se putea transforma într-un dictator.

Fiecare provincie trebuia să-și aleagă delegații pentru Convenție. Însă mai înainte de a sosi Bolivar, Santander își și aranjase mașina sa electorală, destinată să-i conducă pe alegători acolo unde îi convenea lui. Informat de toate acestea și fiind aproape sigur de ceea ce ar fi putut rezulta din acest conclav de dușmani, Bolivar a hotărît să plece în prealabil din Bogota. A lăsat acolo doi dintre oamenii săi de încredere, pe O'Leary și Briceno Mendez, care urmau să ia parte la dezbateri ca șefi ai grupării sale în Convenție. În luna februarie 1828 plecă din Bogota cu gîndul de a se întoarce la Caracas. Față de această intenție a Liberatorului, destinul va da însă un alt curs evenimentelor.

Convenția și convenționalismul ei

Vicepreședintele Santander își continua manevrele politice în ajunul Convenției. Odată cu plecarea lui Bolivar, terenul îi rămînea liber. Santander se deplasă din timp la Ocana, închirie cele mai bune locuințe și alcătui împreună cu suita sa Comitetul de acreditare. Cu toate acestea, adunarea a fost deschisă cu 64 de delegați, dintre care numai 25 erau partizani hotărîți ai vicepreședintelui. Din acest motiv

s-a putut aproba o primă moțiune în conformitate cu vederile lui Bolivar, care favoriza centralismul puterilor executive, legislative și judiciare. Delegații lui Bolivar îi trimiseră acestuia la Bucaramanga, unde se afla, la o depărtare de cinci zile de mers cu calul, un mesaj de felicitare. Liberatorul era însă sigur că, pînă la urmă, va cîștiga Santander.

Primul lucru pe care îl obținu vicepreședintele în Ocana a fost suprimarea articolului 128 din Constituție, care acorda puteri excepționale președintelui. El știa că Bolivar va respinge Constituția denaturată în acest chip. După cîteva săptămîni de discuții interminabile, bolivarienii ajunseseră la marginea disperării. Ei se gîndeau că numai apariția neașteptată a Liberatorului în salonul Adunării ar putea schimba mersul evenimentelor.

Primiră însă doar o scrisoare în care decepționatul Bolivar deplîngea triumful dușmanilor săi și adăuga : „Eu voi pleca, și la o mie sau două mii de leghe vor răsuna strigătele înspăimîntătoare ale războiului civil".

Este adevărat că nu s-a putut obține numărul necesar de voturi pentru un acord final. Bolivar a rămas însă înfrînt și Constituția sa moartă. Cînd delegații credincioși lui au ajuns la Bucaramanga, Bolivar se și afla în drum spre Bogota. În fața rezultatelor Convenției de la Ocana luase o ultimă hotărîre.

La intrarea în capitală, publică o proclamație în care se intitula : „Liberator-președinte al republicii Colum-

bia". În ea anunța o Adunare Constituantă, deși în vremea aceea aveau încă valabilitate garanțiile cetățenești ale Constituției anterioare, pe care Bolivar o visase și o redactase pentru întregul continent.

Încercare de asasinat

La 25 septembrie Bolivar se afla încă la Bogota. Nimic nu dădea de bănuit că se uneltea un complot pentru asasinarea sa. În timp ce președintele dormea în palatul San Carlos, păzit de patru santinele, un grup format din studenți și soldați se apropie și-i împușcă pe gardieni. Uciseră de asemenea mai mulți aghiotanți de-ai lui Bolivar care coborîseră alergînd la auzul împușcăturilor, și, în plus, pe cei doi cîini care începuseră să latre. Asasinii alergară apoi căutînd apartamentul președintelui, însă acolo dădură peste Manuela Saez, care venise chemată special de Bolivar pentru a-l îngriji de o ușoară indispoziție.

La auzul împușcăturilor, Bolivar se îmbrăcă și-și căută sabia. Manuela îl convinse să sară printr-o fereastră dosnică ce dădea în strada Coliseo. Bolivar sări, în ciuda faptului că fereastra se afla la o înălțime mare. Cînd atacatorii pătrunseră în interiorul palatului, Manuela îi primi foarte calmă. Ea le spuse că președintele plecase din Bogota de cîteva ore. Între

timp, Bolivar, întovărăşit de un servitor care reuşise să-l ajungă din urmă, se refugie sub un pod. Deasupra lor trecură în zorii zilei forţe ale regimentelor garnizoanei, care strigau cînd „Trăiască Liberatorul !“, cînd „Moarte tiranului !“

Libertatea de întrunire, libertatea cuvîntului şi a presei din Constituţia lui Bolivar se întorceau acum împotriva lui. S-au publicat cărţi în care era numit „Tiranul Americii“.

În noaptea cu pricina, cînd Bolivar reuşise să ajungă la cazărmile care-i erau credincioase şi să povestească cele întîmplate, un ofiţer exaltat ieşi de acolo în fugă şi se duse la locuinţa lui Santander, hotărît să-l omoare, însă vicepreşedintele, nu se ştie dacă din teamă sau dintr-o simplă întîmplare, se dusese să doarmă în casa surorii sale. De acolo se duse la cazarmă, unde avu o întrevedere cu Bolivar, după care străbătură oraşul împreună, fiind aclamaţi amîndoi. Disdedimineaţă ajunseră la palatul San Carlos, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat...

Manuela îl obligă pe Bolivar să facă o baie caldă şi îl culcă. Cînd se prezentă în dimineaţa următoare în faţa membrilor cabinetului său, Bolivar le povesti cele întîmplate şi adăugă că nu se vor face cercetări şi că nu va fi judecat nimeni. Cerea doar ca Congresul să se întrunească imediat pentru alegerea succesorului său. Îndată după aceasta, el urma să părăsească Columbia. În tot acest timp garda prezidenţială avea să

fie îndepărtată, pentru ca oricine să aibă acces liber la locuința lui.

Această îndrăzneață hotărîre a Liberatorului a fost considerată drept ultimul său act genial. Bolivar continua să fie credincios aforismului său : „Dacă un stat are neapărată nevoie de un om pentru a se menține, un asemenea stat nu ar trebui să existe și pînă la urmă nici nu va exista".

Devotatul Urdaneta se duse însă la palat și-l obligă pe Bolivar să revină asupra „îndrăzneței sale hotărîri". S-a declarat în toată țara legea marțială ; s-au suprimat garanțiile libertăților individuale, iar autoritățile civile au fost înlocuite cu cele militare. Paisprezece oameni, despre care s-a dovedit că fuseseră implicați în conspirație, au fost judecați de către un tribunal militar și spînzurați. Santander a fost și el judecat. Tribunalul l-a condamnat la moarte, însă Bolivar i-a comutat pedeapsa în exil. A fost închis pentru o vreme în fortăreața din Cartagena. De acolo îi scrise lui Bolivar o scrisoare, în care continua să se declare nevinovat de cele întîmplate la 25 septembrie. Bolivar îl eliberă, permițîndu-i să se îmbarce și să se ducă la Paris. Ce s-ar fi întîmplat oare dacă n-ar fi intervenit Urdaneta ? Istoria își are rațiunile ei ascunse care pot fi cu greu discutate *a posteriori*. Faptele trebuie acceptate așa cum au decurs ele în realitate, și nu cum ar fi putut decurge.

Asasinarea lui Sucre

În cursul anului 1829, Bolivar continua să trăiască parodia propriei lui vieţi cît şi a gloriei sale militare. Lamar, duşmanul său peruan, puse stăpînire pe Guayaquil şi invadă teritoriul Columbiei. Sucre, credincios mandatului său, rămăsese în Bolivia. Convalescent ca urmare a rănilor primite în timpul unei răscoale, el se duse la Quito pentru a se căsători cu o marchiză din acel oraş. Se afla acolo cînd, în luna ianuarie 1829, a fost numit şeful tuturor forţelor din sud. Guayaquil se găsea deja încercuit de către escadra peruană, iar Obando[1] se răsculase în Popayan.

Sucre a recucerit imediat Guayaquil. Bolivar sosi acolo ca să-l felicite. Cei doi se îmbrăţişară din nou, emoţionaţi. Sucre se întoarse la Quito, alături de tînăra şi frumoasa sa soţie. Bolivar se simţi din nou slăbit de febra pe care i-o provoca tuberculoza şi îi măcina sănătatea. Noul Congres trebuia să se întrunească la Bogota la 2 ianuarie. În timpul acesta Venezuela îşi întrunise propriul ei Congres, care aprobă separarea Noii Granade. Se vorbea şi se scria că numai un rege care ar putea să guverneze cu o constituţie federală, în stilul celei nord-americane, ar mai putea salva uniunea.

[1] *José Maria Obando* (1795—1861) — general şi om politic columbian, vicepreşedinte al Republicii între 1831—1832 şi preşedinte între 1853—1854. (N.T.)

La 15 ianuarie 1830, consumat de febră şi de deziluzie, Bolivar îşi făcu ultima sa intrare în oraşul împodobit cu drapele, Bogota, capitala statului creat de el. In cursul acelui an, existenţa Columbiei şi a lui Bolivar aveau să ia sfîrşit. Aici a avut loc, în sfîrşit, Congresul în faţa căruia Bolivar îşi prezentă irevocabil demisia. Douăzeci şi doi de deputaţi refuzară s-o primească. Majoritatea votă însă pentru revenirea Liberatorului la viaţa particulară. In acest timp, Congresul din Venezuela, întrunit la Valencia, dezaprobă pe cel din Columbia, şi-l declara oficial pe Bolivar „duşmanul Venezuelei". Ce cumplită ironie !

Sucre şi alţi delegaţi ai Congresului din Columbia, care fuseseră trimişi să trateze cu venezuelenii, se văzură obligaţi să treacă din nou frontiera şi să se refugieze la Cucuta. De asemenea, generalul Flores proclamase la Quito independenţa Ecuadorului. Sucre şi Bolivar se îmbrăţişară pentru ultima oară într-o reşedinţă particulară pe care Bolivar o avea la marginea Bogotei.

In luna mai 1830, însoţit de o mică escortă, Bolivar porni călare de la Bogota la Honda, pe malul rîului Magdalena. De aici, instalat într-un sampan [1] ce avea un mic cort, un pat de scînduri şi nişte provizii de fructe uscate, se lăsă purtat în josul apelor fluviului Magdalena, într-o călătorie pînă la coastă, care a

[1] Ambarcaţiune de origine chineză. (N.T.)

durat două săptămîni. Cînd sampanul se puse în mişcare, Bolivar, în picioare la pupă, îşi flutura pălăria pentru a se despărţi de un mic grup de prieteni credincioşi ai săi, care rămaseră pe malul fluviului.

La Turbaco s-a odihnit puţin şi şi-a continuat apoi călătoria pînă la Cartagena. Avea intenţia să se îmbarce pentru Anglia. Totuşi în oraşul Cartagena balcoanele se umplură de drapele, ca ultim omagiu adus Liberatorului învins. La Cartagena aşteptă să-i sosească fonduri de la proprietăţile sale din Venezuela. Avea nevoie de ele pentru a-şi plăti călătoria şi pentru a putea trăi în exil.

În ziua de 1 iulie, generalul Montilla îi comunică teribila ştire a asasinării lui Sucre. Acesta căzuse într-o cursă. Asasinii, plătiţi de Obando, îl omorîseră în plină pădure pe drumul dintre Popayan şi Quito, unde îl aşteptau soţia şi fiica sa. La aflarea acestei ştiri, Bolivar se lovi de disperare cu pumnii în cap.

Liberatorul nu primise fondurile. De la Cartagena se duse la Barranquilla, port situat în josul rîului Magdalena, iar de acolo porni spre o localitate numită Soledad [1], al cărei nume devenea simbolic în acest caz. Bolivar se simţea foarte bolnav şi se gîndi să se mai refacă puţin înainte de a întreprinde călătoria spre Europa.

[1] Singurătate (în lb. spaniolă).

Ultimul prieten spaniol

În fața portului Barranquilla, de cealaltă parte a golfului, se înălța orașul Santa Marta. La cîteva mile de oraș își avea moșia sa spaniolul, originar din Cadiz, *don* Joaquin Mier Benitez. Aici, pe o colină împădurită, se înălța o casă mare ce-și avea fațada spre o vale din apropierea mării. Moșia se numea „San Pedro Alejandrino". *Don* Joaquin Mier era și el proprietar de corăbii și primul care a introdus un serviciu de vapoare cu aburi între Santa Marta și Barranquilla. Cînd acest spaniol mărinimos a aflat că Simon Bolivar trăia la Soledad, i-a trimis fructe de pe moșia sa. Bolivar, foarte recunoscător, i-a scris. *Don* Joaquin Mier i-a pus la dispoziție moșia sa „San Pedro" ca să-și poată reface sănătatea. Îi spunea că aerul curat al munților și al mării îi va reda sănătatea.

Bolivar se afla la capătul puterilor. Pentru a se urca pe o mică scară, trebuia să se sprijine de brațul nepotului său Fernando, care venise să-l întovărășească.

„Manuel", o brigantină, proprietatea lui *don* Joaquin Mier, acostă în 27 noiembrie la cheiurile portului Barranquilla. În ziua de 29, Liberatorul a fost urcat la bord de către nepotul său cu ajutorul tînărului Miranda, care îl însoțea, și fu instalat pe un scaun de pe punte. Brigantina își umflă pînzele și ieși din port, escortată de o covertă de război nord-americană. În

ziua de 1 decembrie ajunseră pe cheiul portului Santa Marta, unde îl aşteptau pe bolnav *don* Joaquin Mier şi doi medici prieteni. Unul din ei era tînărul medic francez dr. Reverend. Acesta îl examină pe Bolivar şi diagnostică o tuberculoză pulmonară şi laringiană, dar nu comunică nimănui diagnosticul său. Îl sfătui pe Bolivar să se ducă cît mai repede la moşia lui *don* Joaquin Mier.

După patru zile de odihnă la Santa Marta, Bolivar şi însoţitorii săi plecară pe o şosea proastă în drum spre „San Pedro". Moşia se întindea pe un platou şi casa era înconjurată de arbori mari, printre care abundau palmierii, arborii de capoc[1] şi tamarinii[2]. Camera lui Bolivar avea o fereastră mare de unde se putea admira peisajul montan. Într-un colţ exista o bibliotecă şi o masă mare în stil spaniol.

Dr. Reverend îl obligă pe Bolivar să se culce. Acesta se odihni şi în ziua următoare declară că se simte mult mai bine. Se plimbă chiar la o oră foarte matinală prin împrejurimile casei, printre arbori. Dictă apoi cîteva scrisori, în care manifesta un real optimism. Întotdeauna pornea de la iluzia că în curînd se va face bine. Avea încredere în constituţia sa robustă.

Cîteva zile mai tîrziu, Bolivar intră în comă. Cînd şi-a recăpătat cunoştinţa, episcopul de Santa Marta se

[1] Arbore american cu flori roşii şi strălucitoare. (N.T.)
[2] Arbore din familia papilionacee, al cărui fruct are gust plăcut şi se întrebuinţează în medicină ca laxativ. (N.T.)

afla lîngă patul său. După o discuţie, episcopul îi spuse că ar fi bine să primească împărtăşania. Bolivar îl rugă să plece, spunîndu-i că se va hotărî a doua zi. Chemă îndată medicul şi-l întrebă dacă era într-adevăr pe moarte. Dr. Reverend îl lămuri că era vorba de o formalitate obişnuită. Îl asigură că nenumărate persoane au trăit mulți ani după ce au primit împărtăşania.

Bolivar, care-l privea pe medic în ochi în timp ce vorbea, înţelese că nu mai avea nimic de sperat. Cînd, în ziua următoare, reveni episcopul, se hotărî să primească împărtăşania. Ceru de asemenea să fie adus un notar pentru redactarea testamentului. Dictă apoi ultimul mesaj către poporul său : „Columbieni ! Ultimele mele urări sînt pentru fericirea patriei. Dacă moartea mea poate contribui la dispariţia taberelor opuse şi la consolidarea unirii, eu voi coborî liniştit în mormînt". Este curios că mesajul era adresat columbienilor, şi nu venezuelenilor. Era datat în felul următor : „La ferma San Pedro, la 10 decembrie 1830".

Bolivar nu a aflat niciodată anumite amănunte care i-au fost ascunse cu grijă de către prietenii săi. De pildă, atunci cînd dr. Reverend chemase medici de la Cartagena care să colaboreze cu el, nu venise nici unul. Bolivar nu aflase nici faptul că de la Quito i s-au trimis şase mii de lire sterline, strînse de către prietenii săi, sosite însă prea tîrziu.

În ultimele zile, Bolivar își revenea uneori din somnolența lui aproape continuă. Cobora atunci din pat și, sprijinindu-se de perete, se ducea la fereastră, rămînînd să contemple peisajul de munte, sub un cer strălucitor. Revenea apoi la pat și cădea din nou într-o stare vecină cu letargia.

În ziua de 17 decembrie, la ora unu după amiază, dr. Reverend îi chemă pe cei care stăteau de gardă, Montilla, Wilson, Miranda și chiar pe *don* Joaquin Mier, ca să asiste la sfîrșitul eroului. Cîteva minute mai tîrziu, cel ce fusese ocrotit de generoasa ospitalitate a unui bătrîn spaniol, care îi dăruise pînă și una din cămășile sale ca să-i servească drept giulgiu, Simon Bolivar, Liberatorul unui continent, nu mai exista.

REUŞIŢI

să ţineţi pasul cu PROGRESUL VERTIGINOS al ştiinţei, tehnicii şi gîndirii contemporane?

Editura enciclopedică română vă pune la dispoziţie UN MIJLOC PRACTIC, EFICIENT, ACCESIBIL

Urmărind şi citind volumele din colecţia

„Orizonturi"

obţineţi

cu MINIMUM DE EFORT, TIMP, CHELTUIALĂ, un MAXIMUM DE INFORMAŢIE ŞTIINŢIFICĂ LA ZI

Redactor: D. MARTINIUC

Tehnoredactor: OLIMPIU POPA

Coli tipar: 6,25 Tiraj: 10 000 ex.

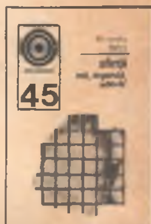

Tiparul executat sub comanda
nr. 1/1147 la
Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918",
Str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
București
Republica Socialistă România

Lei 4

în aceeaşi colecţie:

Al. Babeş, *Sfinţii — mit, legendă, adevăr*

Ce s-a petrecut cu zeii? Cum de nu s-au salvat? Cum de nu „s-au mîntuit pre ei" măcar? Cine îi dobora pe rînd, cu frunţile în ţărîna veacurilor? Şi cum le-au luat sfinţii locul pe pămînt, în cugetele oamenilor şi în ceruri?... Miracol şi real, mitic şi profan, legendă şi adevăr...

N. Vătămanu, *Istorie bucureşteană*

Medalioanele istorico-literare ce alcătuiesc cartea îmbrăţişează o perioadă ce se întinde de la domnia lui Brîncoveanu pînă spre sfîrşitul secolului al XIX-lea. Prin faţa cititorului trec, ca într-un film, fîntîni monumentale, pîraie şi lacuri dispărute, tîrguri şi curţi domneşti, locuri de petrecere şi de osîndă.

Lipson Henry, *Experienţe epocale în fizică.*

Scrisă de un remarcabil savant-cercetător, lucrarea reprezintă o scurtă istorie a fizicii prin prisma experienţelor cruciale, de însemnătate istorică, datorită cărora s-au prăbuşit concepţii învechite şi au triumfat ipoteze revoluţionare. Marii experimentatori sînt înfăţişaţi aşa cum au fost în viaţă, cu prejudecăţile, ciudăţeniile şi trăsăturile lor de geniu.